

Robert Śniegocki

Zrozumieć przeszłość Program nauczania historii w zakresie rozszerzonym dla liceum ogólnokształcącego i technikum

Zgodny z podstawą programową do historii z 2022 r.

Spis treści

I. Ogólna charakterystyka programu

II. Zgodność programu z podstawą programową kształcenia ogólnego

III. Treści przedmiotu historii w podstawie programowej – zakres rozszerzony

IV. Cele kształcenia i wychowania

V. Rozkład materiału

VI. Procedury osiągania szczegółowych celów edukacyjnych

- Wykład
- Rozmowa nauczająca
- Burza mózgów
- Debata „za” i „przeciw”
- Metaplan
- Praca ze źródłem historycznym
- Dyskusja punktowana
- Portfolio
- Wycieczka

VII. Proponowane formy kontroli oraz metody oceny osiągnięć uczniów

- Wypowiedź ustna
- Test dydaktyczny
- Sprawdzian
- Praca pisemna
- Prezentacja
- Portfolio

VIII. Bibliografia

- Dydaktyka historii
- Starożytny Wschód
- Starożytna Grecja
- Starożytny Rzym
- Średniowiecze
- Nowożytność
- XIX wiek
- XX wiek

Program nauczania historii „Zrozumieć przeszłość” przeszłość” dla liceów ogólnokształcących i techników w zakresie podstawowym jest zgodny z podstawą programową opublikowaną w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia, z uwzględnieniem zmian w zakresie treści przedmiotu historia, obowiązujących od roku szkolnego 2022/2023 r. (Dz. U. poz. 467, z 2020 r. poz. 1248, z 2021 r. poz. 1537, oraz z 2022 r. poz. 622).

I. Ogólna charakterystyka programu

Podczas opracowywania koncepcji programu wykorzystano zarówno osiągnięcia dydaktyki historii i pedagogiki, jak i wieloletnie doświadczenia praktyczne z pracy w szkole. Prezentowany program, związany ściśle z zestawami pomocy dydaktycznych, wyróżnia się spośród innych programów nauczania podejściem zgodnym z zasadami konektywizmu.

Cel współczesnej nauki – a żyjemy w epoce społeczeństwa informacyjnego – stanowi oparcie się na zasadzie uczenia myślenia, a nie wyłącznie zdobywanie wiedzy. Kluczową kompetencją jest korzystanie z zdobytych technologicznych i codziennych potrzebnych danych. Następnie uczeń powinien samodzielnie ocenić ich wartość, dokonać odpowiedniej selekcji i wyciągnąć właściwe wnioski. Cele kształcenia i osiągnięcia ucznia, zgodnie z koncepcją Podstawy programowej, przedstawiono w programie jako efekty zapisane językiem wymagań edukacyjnych. Oznacza to, że zgodnie z nowymi zasadami nauczania punktem wyjścia w nauczaniu są oczekiwane rezultaty, głównie umiejętności, które uczeń powinien uzyskać w procesie edukacji. Ma to podkreślić potrzebę przeniesienia potrzeby zdobywania wiadomości na rzecz kształcenia i wychowania, pobudzenia ucznia do aktywności, kreatywności. Z tego podejścia wynika układ programu – przedstawienie treści nauczania w postaci szczegółowych wymagań edukacyjnych. Prezentowany program zakłada ciągłość procesu edukacyjnego oraz interakcję między treściami kształcenia historii w szkole podstawowej i w szkole ponadpodstawowej w zakresie podstawowym. Dzięki temu edukacja będzie koherentna, pozwalając na wykorzystanie wiedzy i umiejętności zdobytych przez uczniów w wcześniejszych etapach edukacyjnych. Program skonstruowano tak, aby można było go realizować całościowo w trybie minimalnej liczby 13 godzin, wynikającej z ramowego planu nauczania szkoły (zgodnie z zapisami ramowego planu nauczania na historię w zakresie rozszerzonym należy przeznaczyć 7 godzin wynikających z wymiaru godzin dla zakresu podstawowego i dodatkowo 6 godzin).

W programie zastosowano następujący podział chronologiczny:

- 1) klasa I – starożytność – średniowiecze;
- 2) klasa II – do 1815 roku;
- 3) klasa III – do 1939 roku;
- 4) klasa IV liceum ogólnokształcącego / klasy IV i V technikum – po 1939 roku.

Poszczególne etapy podzielono na rozdziały. Zazwyczaj najpierw realizowany jest materiał poświęcony historii powszechnej, a następnie polskiej. O ile w szkole podstawowej największy nacisk położono na poznawanie dziejów ojczystych, o tyle w szkole średniej podkreślono konieczność ich zgłębiania w szerszym aspekcie. W ten sposób uczniowie zapoznają się z dziejami Polski i w silniejszy sposób wiążą z dziejami Europy i świata. W programie zaproponowano odpowiednią liczbę

zbejdnosteklekcyjnych, wyróżnionajważniejszetreścifaktograficzne, anastępnieprzyporządko
wanoimodpowiedniefragmentypodstawyprogramowej. Wrozkładziemateriałuprzewidziano
również lekcje powtórzeniowo-sprawdzające.

II. Zgodność programu z podstawą programową kształcenia ogólnego

Prezentowany program jest w pełni zgodny z nową podstawą kształcenia ogólnego, w której wyróżniono trzy zasadnicze obszary rozwijania kompetencji historycznych uczniów w ciągu całego toku nauczania: chronologia historyczna, analiza i interpretacja historyczna, tworzenie narracji historycznej.

Ustalono także tzw. wymagania ogólne właściwe dla danego etapu edukacyjnego, ściśle podporządkowane celom kształcenia i uwzględniające wiek oraz rozwój umysłowy uczniów. Wymagania zostały w podstawie programowej przedstawione w formie opisu osiągnięć obowiązujących na określonym etapie szkolnej edukacji historycznej.

W tabelach ukazano umiejętności ujęte w podstawie programowej w postaci trzech grup celów ogólnych.

Etap	Chronologia historyczna
Szkoła podstawowa	1) odróżnianie przeszłości, teraźniejszości i przyszłości, 2) posługiwanie się podstawowymi określeniami czasu historycznego: epoka, okres p.n.e., okres n.e., tysiąclecie, wiek, rok; 3) obliczanie upływu czasu między wydarzeniami historycznymi; 4) umieszczanie procesów, zjawisk i faktów historycznych w czasie oraz porządkowanie ich i ustalanie związków przyczynowo-skutkowych; 5) dostrzeganie zmiany w życiu politycznym społecznym oraz ciągłości w rozwoju kulturowym.
Liceum ogólnokształcące i technikum	Uczeń: 1) porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; 2) dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych i cywilizacyjnych.

Etap	Analiza i interpretacja historyczna
Szkoła podstawowa	1) Krytyczne analizowanie informacji uzyskanych z innych źródeł (w tym kartograficznych), próba wyciągnięcia z nich wniosków; 2) lokalizacja w przestrzeni procesów, zjawisk i faktów historycznych przy wykorzystaniu map, planów w różnych skalach; 3) rozróżnianie w narracji historycznej warstwy informacyjnej, wyjaśniającej i oceniającej; 4) objaśnianie związków przyczynowo-skutkowych, analizowanie zjawisk i procesów historycznych; 5) dostrzeganie potrzeby poznawania przeszłości dla zrozumienia procesów

	<i>zachodzących w współczesności.</i>
Liceum ogólnokształcące i technikum	<i>1) analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności między różnymi dziedzinami życia społecznego;</i> <i>2) rozpoznaje rodzaje źródeł i zna instytucje przechowujące źródła historyczne, ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego;</i> <i>3) dostrzega mnogość perspektyw badawczych zmierzających do poznania prawdy o przeszłości oraz różnorodne interpretacje historii i ich przyczyny; 4) ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych.</i>

Etap	Tworzenie narracji historycznej
Szkoła podstawowa	<i>1) Konstruowanie ciągów narracyjnych przy wykorzystaniu zdobytych informacji źródłowych; 2) posługiwanie się pojęciami historycznymi i wyjaśnianie ich znaczenia; 3) przedstawianie argumentów uzasadniających własne stanowisko w odniesieniu do procesów i postaci historycznych; 4) tworzenie krótkich i długich wypowiedzi: planu, notatki, rozprawki, prezentacji.</i>
Liceum ogólnokształcące i technikum	<i>1) tworzy narrację historyczną w ujęciu zarówno przekrojowym, jak i problemowym;</i> <i>2) dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego;</i> <i>3) dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje informacje pozyskane z różnych źródeł wiedzy.</i>

III. Treści nauczania szczegółowe przedmiotu *historia* w podstawie programowej – zakres rozszerzony

ZAKRES PODSTAWOWY	ZAKRES ROZSZERZONY
I. Historia jako nauka. Uczeń:	

1) definiuje podstawowe pojęcia (prehistoria, historia, historiografia, źródło historyczne); 2) rozpoznaje rodzaje źródeł historycznych; 3) przedstawia periodyzację dziejów powszechnych i ojczystych.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje nauki pomocnicze historii (genealogia, chronologia, archiwistyka, paleografia, heraldyka); 2) wyjaśnia zasady krytycznej analizy i interpretacji różnych rodzajów źródeł historycznych; 3) analizuje różne oceny historiografii dotyczące dziejów ojczystych i powszechnych.
II. Pradziei i historii starożytnego Wschodu. Uczeń:	
1) wymienia najważniejsze cywilizacje starożytnego Bliskiego Wschodu (Sumerowie, Babilon, Egipt, Persja) oraz przedstawia ich wkład do kulturowego dziedzictwa ludzkości; 2) omawia najważniejsze etapy starożytnych dziejach narodu żydowskiego.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje pradzieje ludzkości z podziałem na epoki; 2) wyjaśnia konsekwencje wprowadzenia rolnictwa, hodowli i przejścia do osiadłego trybu życia; 3) charakteryzuje organizację państw i strukturę społeczeństw w cywilizacjach starożytnego Dalekiego Wschodu.
III. Świat starożytnych Greków. Uczeń:	
1) porównuje organizację społeczeństw: Aten i Sparty oraz formy ustrojowe greckich polis; 2) charakteryzuje kulturowe i polityczne konsekwencje wojen grecko-perskich oraz podbojów Aleksandra Macedońskiego; 3) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Greków w dziedzinie filozofii, teorii społecznych, literatury i sztuki, ze szczególnym	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje geograficzne uwarunkowania narodzin cywilizacji starożytnego Wschodu i starożytnej Grecji; 2) charakteryzuje kolonizację grecką w basenie Morza Śródziemnego i Czarnego; porównuje ją z kolonizacją fenicką w odniesieniu do zasięgu oraz konsekwencji kulturowych, politycznych i gospodarczych;

uwzględnieniem wkładu w kulturę europejską.	3) charakteryzuje kulturę kreteńską i mykeńską; 4) ocenia funkcjonowanie demokracji w Atenach czasów Peryklesa; 5) opisuje państwo Aleksandra Macedońskiego; 6) wyjaśnia specyfikę kultury hellenistycznej oraz charakteryzuje założenia edukacji klasycznej i ideał <i>paidei</i>.
IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń:	
1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki oraz cesarstwa, uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta; 2) omawia kierunki i charakter ekspansji rzymskiej; wyjaśnia pojęcie imperium; 3) wyjaśnia genezę chrześcijaństwa i zmiany sytuacji chrześcijan w państwie rzymskim; 4) charakteryzuje znaczenie chrześcijaństwa dla zmian w kulturze i obyczajowości Rzymian; 5) wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku państwa rzymskiego; 6) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Rzymian i ich wkład w kulturę europejską.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) omawia początki Rzymu, uwzględnieniem kultury Etrusków; 2) wyjaśnia przyczyny kryzysu i upadku republiki rzymskiej; 3) charakteryzuje etapy ekspansji rzymskiej; 4) rozpoznaje dziedzictwo antyku grecko-rzymskiego we współczesnym świecie; 5) wyjaśnia pojęcie obywatela i obywatelstwa w polis ateńskiej i republikańskim Rzymie oraz wyjaśnia recepcję antycznego pojęcia obywatela w późniejszych epokach; 6) charakteryzuje kulturę otwórczą nowość chrześcijaństwa; 7) wyjaśnia znaczenie pojęcia pokoju rzymskiego oraz <i>Barbaricum</i>.
V. Bizancjum i świat islamu. Uczeń:	
1) lokalizuje w czasie i przestrzeni cesarstwo bizantyjskie i charakteryzuje jego osiągnięcia w zakresie kultury; 2) wyjaśnia genezę islamu i charakteryzuje główne zasady tej religii;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje charakterystyczne cechy bizantyjskiego systemu politycznego;

3) przedstawia charakter i główne kierunki ekspansji arabskiej; 4) opisuje charakterystyczne cechy kultury arabskiej.	2) charakteryzuje etapy ekspansji Arabów i ocenia ich politykę wobec ludności podbitej; 3) wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łacińską i bizantyjską oraz wpływ podboju ziem chrześcijańskich na rozwój cywilizacji islamu.
VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń:	
1) opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków, ze szczególnym uwzględnieniem polityki Karola Wielkiego; 2) charakteryzuje ideę odnowienia cesarstwa rzymskiego na przykładzie jej realizacji przez państwo Karolingów oraz Ottonów; 3) opisuje proces tworzenia się państw w Europie, z uwzględnieniem ich chrystianizacji; 4) wyjaśnia pojęcie <i>christianitas</i> (ze szczególnym uwzględnieniem duchowej i kulturowej roli benedyktynów).	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje pojęcie Słowiańszczyzny w wczesnym średniowieczu; 2) opisuje proces powstawania pierwszych państw w Europie Środkowo-Wschodniej, z uwzględnieniem wpływu cywilizacji łacińskiej i bizantyjskiej; 3) charakteryzuje kierunki ekspansji Normanów i ocenia jej skutki; 4) ocenia znaczenie renesansu karolińskiego dla rozwoju kultury europejskiej; 5) charakteryzuje duchową i cywilizacyjną rolę mnichów i roszkockich.
VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń:	
1) wyjaśnia duchowe i polityczne przyczyny, a także charakter rywalizacji papieża z cesarstwem i przewodnictwo w <i>christianitas</i>; 2) charakteryzuje istotę i przebieg reformy Kościoła w XI wieku (reformy gregoriańskie); 3) charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia związek między reformami gregoriańskimi a powstaniem etosu rycerskiego i ruchem krucjatowym; 2) charakteryzuje i ocenia rolę zakonów w średniowiecznej Europie; 3) opisuje kierunki, charakter oraz konsekwencje najazdów mongolskich dla Europy.

irekonkwisty oraz przedstawia ich skutki.	
VIII. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń:	
1) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym; 2) opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI–XIII wieku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje formy produkcji i handlu w średniowieczu; 2) charakteryzuje genezę, rozwój i rolę średniowiecznych miast, z uwzględnieniem miejskich republik kupieckich; 3) wyjaśnia rolę zmian klimatycznych dla przemian gospodarczych w średniowiecznej Europie (rozwój rolnictwa w XI–XIII wieku).
IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń:	
1) wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji, z uwzględnieniem roli Mieszka I i Bolesława Chrobrego; 2) charakteryzuje rolę współdziałania Kościoła i państwa dla utrwalenia polskiej suwerenności (św. Wojciech, arcybiskupstwo gnieźnieńskie); 3) opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII wieku; 4) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII wieku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) przedstawia geografie plemienną ziem polskich w epoce przedpiastowskiej; 2) charakteryzuje organizację państwa wczesnopiastowskiego; 3) wyjaśnia znaczenie królewskich koronacji pierwszych Piastów; 4) dokonuje bilansu panowania władców piastowskich (do 1138 roku); 5) charakteryzuje spór Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem.
X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń:	
1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego; 2) przedstawia zagrożenia zewnętrzne (Marchia Brandenburska, Zakon	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przebieg walk o tron senioralny w kontekście postanowień

Krzyżacki, Mongołowie) oraz wewnętrzne (partykularyzm interesów poszczególnych władców); 3) opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim; 4) charakteryzuje proces przewyciężenia rozbitcia politycznego ziemi polskich ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła (znaczenie istnienia metropolii gnieźnieńskiej); 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z zakresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy w okresie od XII do XIV wieku.	tw. testamentu Bolesława Krzywoustego; 2) porównuje zasady kolonizacji na prawie polskim i na prawie niemieckim; 3) charakteryzuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce.
XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń:	
1) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu; 2) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV i XV wieku; 3) charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyjskiego i ekspansji tureckiej dla Europy.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza; 2) charakteryzuje kryzysy religijne, polityczne, społeczne i zdrowotne (czarna śmierć) późnego średniowiecza; 3) opisuje i wyjaśnia proces powstawania monarchii stanowych w Europie.
XII. Polska w XIV i XV wieku. Uczeń:	
1) opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV i XV wieku; 2) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia znaczenie unii polsko-litewskiej z perspektywy obu narodów; 2) rozpoznaje polityczne i kulturowe znaczenie ekspansji wschodniej

wpóźnymśredniowieczuirozwój przywilejów szlacheckich; 3) wyjaśniamiędzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związkówPolskizWęgramiiLitwaw XIV i XV wieku; 4) wyjaśnia początek ewolucji unii polsko-litewskiej:oduniiwKrewiedo unii w Horodle; 5) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej,gospodarczejikulturowej; wymienia czynniki wpływające na atrakcyjność Polski dla mieszkańców państwa Zakonu Krzyżackiego; 6) zestawianajważniejszewydarzenia dziejówPolskiiEuropywXIViXV wieku.	podjętej w okresie panowania ostatniegoPiastanapolskimtronie (Rusini,Ormianie);charakteryzuje tolerancyjną na tle współczesnego Zachodu politykę Kazimierza Wielkiego wobec Żydów; 3) wyjaśnia wpływ rozwoju przywilejówszlacheckichnasytuację gospodarcząpaństwaorazutrwalenie unii polsko-litewskiej; 4) charakteryzuje i wyjaśnia znaczenie polskiejszkołyprawanarodówzXV wieku; 5) dokonuje bilansu panowania władcówpanującychwPolscew XIV i XV wieku; 6) oceniapolitykędynastyczną Jagiellonów w XV wieku.
XIII.Kulturaśredniowiecza. Uczeń:	
1) wyjaśniauniwersalnycharakterkultury zachodniegośredniowiecza,wskazując na wyjątkową rolę chrześcijaństwa jako podstawy ścisłej więzi wiary religijnej i rozumu, ze szczególnym uwzględnieniem roli św. Tomasza z Akwinu; 2) rozpoznaje trzy podstawowe wyznaczniki zasięgu zachodniej <i>christianitas</i>: łacina (język liturgii i nauki),etosrycerskiisztukagotycka; 3) rozpoznaje dokonania okresu średniowiecza w dziedzinie kultury,zuwzględnieniemdorobkupolskiego średniowiecza; 4) określa znaczenie chrześcijaństwa w obrządkułacińskimdlarozwoju kultury polskiej; 5) charakteryzujesztkę romańską i gotycką.	spełniawymaganiaokreślone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje rolę uniwersytetów i ich organizacjęorazwyjaśniaprzyczyny trwałości idei uniwersyteckiej; 2) charakteryzujeznaczeniescholastyki dla rozwoju teologii, filozofii i nauk przyrodniczych; 3) charakteryzuje przemiany życia religijnegowokresieśredniowiecza, w tym rolę franciszkanów i dominikanów; 4) określa znaczenie włączenia ziem polskichdocywilizacyjnegokręgu świata zachodniego (łacińskiego).

XIV.Odkryciageograficzneuropejskikolonializmdobynowożytnej.Uczeń:	
1) charakteryzujeprzyczyny,przebiegi skutkiwypraw odkrywczych; 2) opisujeudziałposzczególnychpaństw europejskich w podziale Nowego Świata w XVI–XVIII wieku; 3) wyjaśnia wpływ wielkich odkryć geograficznychnaspołeczeństwo, gospodarkę i kulturę Europy oraz obszarów pozaeuropejskich.	spełnia wymagania określone dla zakresupodstawowego, a ponadto: 1) charakteryzujecywilizacje prekolumbijskie; 2) przedstawia proces rozrostu posiadłości kolonialnych państw europejskichwXVI–XVIIIwieku.
XV.Czasyrenesansu.Uczeń:	
1) wyjaśniagłówneprądyideowe epoki; 2) rozpoznaje dokonania twórców renesansowychwdziedziniekultury; 3) charakteryzujesztukę renesansową.	spełniawymaganiaokreślone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje, czym różnił się renesans XV i XVI wieku od wcześniejszych „renesansów” z epokiśredniowiecznejchristianitas; 2) analizujeorazinterpretujeteksty obrazujące myśl filozoficzną i polityczną doby renesansu.
XVI.Reformacjaiej skutki.Uczeń:	
1) wyjaśnia religijne, polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji,opisującją głównenurty i postaci; 2) wyjaśniarolęsoboru trydenckiego i opisuje różne aspekty reformy Kościoła katolickiego; 3) opisujemapępolitycznąi wyznaniową Europy w XVI wieku i miejsce Rzeczypospolitej na niej.	spełnia wymagania określone dla zakresupodstawowego, a ponadto: 1) porównujenajważniejszewyznania protestanckie; 2) charakteryzuje sformułowaną w kręgu protestanckim zasadę <i>cuius regio eius religio</i> oraz jej konsekwencje dla sytuacji wyznaniowejpaństw europejskich; 3) przedstawia i ocenia reformę katolicką oraz kontrreformacyjne działaniaKościołakatolickiego, ze szczególnym uwzględnieniem roli jezuitów; 4) wyjaśniawpływreformacji i kontrreformacji na kulturę;

	5)charakteryzujenajważniejszewoodny religijne.
XVII.EuropawXVIiXVIIwieku. Uczeń:	
1) przedstawia drogę nowego modelu monarchii europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego; 2) charakteryzuje konflikty polityczne w Europie, z uwzględnieniem ekspansji tureckiej i charakteru wojny trzydziestoletniej; 3) porównuje ewolucję ustroju Francji i Anglii w XVII wieku; 4) opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII wieku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje proces kształtowania się państw moskiewskiego/rosyjskiego w XVI i XVII wieku; 2) charakteryzuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy Zachodniej XVI i XVII wieku; 3) wyjaśnia rolę zmian klimatycznych („mała epoka lodowcowa”) dla procesów gospodarczych w Europie; 4) charakteryzuje sztukę barokową.
XVIII.Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń:	
1) opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje jego stosunki z sąsiadami w XVI wieku; 2) wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce i ocenia funkcjonowanie demokracji szlacheckiej; 3) omawia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego (gospodarka folwarczno-pańszczyźniana) na tle europejskim; 4) przedstawia sytuację wyznaniową na ziemiach państwa polsko-litewskiego w XVI wieku na tle wojen religijnych trwających na skutek reformacji na Zachodzie.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rozwiązanie problemu państw zakonnych w Prusach i Inflantach; 2) wyjaśnia, czym były realizowane przez Moskwę koncepcje: program „zbierania ziem ruskich” i koncepcja „Trzeciego Rzymu” w kontekście obecności Rzeczypospolitej na ziemiach litewsko-ruskich; 3) charakteryzuje ruch egzekucyjny szlachty (wskazując przedstawicieli) i ocenia jego znaczenie dla rozwoju parlamentaryzmu w państwie polsko-litewskim; 4) charakteryzuje stosunki wewnętrzne w Koronie i na Litwie, uwzględniając rozwarstwienie stanu szlacheckiego; 5) charakteryzuje główne nurty reformacji w państwie polsko-litewskim;

	6) ocenia sytuację gospodarczą państwa ostatnich Jagiellonów.
XIX. Powstanie Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń:	
1) wyjaśnia przyczyny, okoliczności i następstwa zawarcia uniirealnej między Koroną a Litwą; 2) charakteryzuje ustrój Rzeczypospolitej Obojga Narodów w świetle postanowień unii lubelskiej; 3) opisuje strukturę terytorialną i ludnościową Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 4) wyjaśnia prawne i kulturowe podstawy tolerancji religijnej na ziemiach Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVI wieku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia kulturową rolę Polski w przeniesieniu wzorców cywilizacji zachodniej na obszary ruskie i litewskie; 2) charakteryzuje działania kontrreformacyjne ze strony Kościoła katolickiego i władz państwowych.
XX. Pierwsza wolna elekcja i następstwa. Uczeń:	
1) opisuje okoliczności, zasady, przebieg i następstwa pierwszych wolnych elekcji, z uwzględnieniem artykułów henrykowskich i <i>pacta conventa</i> ; 2) charakteryzuje działania Stefana Batorego w zakresie polityki wewnętrznej i zagranicznej; 3) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów państwa polsko-litewskiego w XVI wieku z wydarzeniami europejskimi.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia polityczną rolę wybitnych postaci okresu pierwszych wolnych elekcji; 2) charakteryzuje sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej na początku panowania Zygmunta III Wazy.
XXI. Renesans w Polsce. Uczeń:	
1) charakteryzuje i ocenia kulturowe korzenie oraz dorobek polskiej myśli politycznej doby renesansu; 2) rozpoznaje dokonania twórców polskiego odrodzenia w dziedzinie kultury (z uwzględnieniem kultury	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) analizuje i interpretuje fragmenty dzieł pisarzy politycznych polskiego odrodzenia; 2) ocenia wpływ reformacji i kontrreformacji na rozwój kultury

politycznejodwołujące się do Arystotelesa i Cyserona).	w Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 3) charakteryzując związki renesansu polskiego z europejskim.
XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń:	
1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów; 2) opisuje sytuację wewnętrzną i położenie międzynarodowe Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1669–1696; 3) ocenia znaczenie bitwy pod Wiedniem dla losów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy; 4) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy i świata w XVII wieku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) przedstawia przebieg wojen toczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII wieku, z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stefana Czarnieckiego i Jana III Sobieskiego; 2) wyjaśnia, jakże znaczenie miały zaniek perspektyw na objęcie władzy w Moskwie przez królewicza Władysława i utratę lenna pruskiego w 1657 roku; 3) wyjaśnia okoliczności powstania i treść idei „przedmurza chrześcijaństwa”.
XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń:	
1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, liberum veto i rokosze; 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; 3) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje udział poszczególnych stanów w życiu gospodarczym Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 2) opisuje i ocenia projekty wzmocnienia władzy królewskiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, w tym Piotra Skargi i Jana Kazimierza;

gospodarczego na tle europejskim w XVII wieku; 4) rozpoznaje dokonania twórców epoki baroku powstałe na terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 5) charakteryzuje atrakcyjność kulturową Rzeczypospolitej dla ościennych narodów w XVII wieku.	charakteryzuje cechy sztuki barokowej i opisuje sarmatyzm jako ideologię i styl życia szlachty w Rzeczypospolitej Obojga Narodów.
XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń:	
1) charakteryzuje postęp techniczny przemiany kapitalistycznej w Europie Zachodniej; 2) wyjaśnia główne idee oświecenia i rozpoznaje dokonania epoki w dziedzinie kultury; 3) wyjaśnia związek między „wiekiem świateł” a rozwojem tajnych stowarzyszeń (masoneria, iluminaci, różokrzyżowcy); 4) charakteryzuje absolutyzm oświecony na przykładach państw sąsiadujących z Rzeczpospolitą Obojga Narodów; 5) charakteryzuje proces modernizacji Rosji w XVIII wieku i rosyjską ideę imperium.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje rozwój parlamentaryzmu i rewolucję przemysłową w Anglii; 2) analizuje i interpretuje fragmenty tekstów myślicieli oświeceniowych; 3) charakteryzuje sztukę klasycystyczną; 4) charakteryzuje najważniejsze konflikty polityczne w Europie i na świecie w XVIII wieku.
XXV. Rewolucje XVIII wieku. Uczeń:	
1) wyjaśnia genezę i charakteryzuje następstwa amerykańskiej wojny o niepodległość; 2) charakteryzuje ustrój Stanów Zjednoczonych Ameryki w świetle założeń konstytucji amerykańskiej; 3) wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki rewolucji francuskiej (ze szczególnym uwzględnieniem rewolucyjnego programu stworzenia „nowej Francji” i „nowych Francuzów”); 4) ocenia znaczenie amerykańskiej wojny o niepodległość i rewolucji francuskiej	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rolę przywódców amerykańskiej wojny o niepodległość i rewolucji francuskiej; 2) przedstawia etapy rewolucji francuskiej wiodące do jej radykalizacji; 3) charakteryzuje istotę i skutki rewolucyjnego hasła „wolność, równość, braterstwo albo śmierć” (z uwzględnieniem przyczyn i przebiegu wojny w Wandej).

z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej; 5) przedstawia wkład Polaków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych Ameryki.	
XXVI. Rzeczpospolita w XVIII wieku (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń:	
1) opisuje i ocenia sytuację wewnętrzną oraz międzynarodową Rzeczypospolitej w czasach saskich; 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej, wskazując przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego; 3) przedstawia reformy pierwszych lat panowania Stanisława Augusta; 4) wyjaśnia przyczyny i przedstawia zasięg terytorialny pierwszego rozbioru Rzeczypospolitej; 5) wyjaśnia okoliczności zwołania Sejmu Wielkiego i przedstawia jego reformy, ze szczególnym uwzględnieniem postanowień Konstytucji 3 maja i Zarządzenia Wzajemnego Obojga Narodów.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje i ocenia projekty naprawy Rzeczypospolitej w I połowie XVIII wieku, w tym Stanisława Leszczyńskiego i Stanisława Konarskiego; 2) ocenia znaczenie polsko-saskiej unii personalnej i rolę panujących; 3) wyjaśnia znaczenie konfederacji barskiej; 4) charakteryzuje położenie międzynarodowe i sytuację wewnętrzną Rzeczypospolitej po pierwszym rozbiore; 5) porównuje polskie rozwiązania konstytucyjne z amerykańskimi i francuskimi.
XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń:	
1) wyjaśnia wpływ konfederacji targowickiej na wybuch wojny z Rosją; charakteryzuje postawę pruskiego „sojusznika” Polski w 1792 roku; 2) charakteryzuje przebieg powstania kościuszkowskiego, z uwzględnieniem roli jego przywódców; 3) opisuje zasięg terytorialny drugiego i trzeciego rozbioru Rzeczypospolitej; 4) przedstawia przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII wieku;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) rozpoznaje różnice między reformą Rzeczypospolitej pod koniec XVIII wieku a sposobem modernizacji przyjętym przez rewolucję francuską; 2) przedstawia przebieg wojny w obronie Konstytucji 3 maja, z uwzględnieniem roli dowódców; 3) ocenia rolę Tadeusza Kościuszki w walce o zachowanie niepodległości

5) charakteryzuje skutki zniszczenia Rzeczypospolitej dla kultury politycznej europejskiej oraz dla międzynarodowego ładu politycznego i gospodarczego w Europie; 6) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej w XVIII wieku z wydarzeniami w Europie i na świecie.	Polski oraz jak obywateli, „za naszą i waszą wolność”; 4) porównuje politykę państw zaborczych na zagarniętych ziemiach Rzeczypospolitej; 5) charakteryzuje wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII wieku; 6) charakteryzuje stosunek europejskich elit oświeceniowych do rozbiorów Polski na przykładzie Woltera oraz I. Kanta.
XXVIII. Kultura oświecenia w Rzeczypospolitej. Uczeń:	
1) rozpoznaje dokonania przedstawicieli polskiego oświecenia w dziedzinie kultury; 2) rozpoznaje i charakteryzuje najważniejsze zabytki architektury i sztuki doby oświecenia w Rzeczypospolitej; 3) omawia rolę instytucji oświeceniowych (Komisja Edukacji Narodowej, Biblioteka Żałuskich, teatr, czasopiśmiennictwo).	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia specyfikę oświecenia polskiego na tle europejskim; 2) omawia i ocenia dorobek piśmiennictwa oświeceniowego w służbie Rzeczypospolitej (Hugo Kołłątaja, Stanisława Staszica); 3) omawia rolę Stanisława Augusta jako mecenasa sztuki.
XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń:	
1) charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie; 2) przedstawia sukcesy i porażki wewnętrznej polityki Napoleona; 3) przedstawia przykłady zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona, z uwzględnieniem Legionów Polskich we Włoszech; 4) charakteryzuje genezę, ustrój i dzieje Księstwa Warszawskiego; 5) ocenia znaczenie epoki napoleońskiej dla losów Francji i Europy.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia istotę systemu napoleońskiego w Europie; 2) przedstawia przebieg wojny 1809 roku na ziemiach polskich; 3) ocenia postać księcia Józefa Poniatowskiego; 4) ocenia stosunek Napoleona do sprawy polskiej.
XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń:	

1) przedstawia decyzje kongresu wiedeńskiego wodniesieniudo Europy i świata, z uwzględnieniem podziału ziem polskich; 2) opisuje funkcjonowanie systemu wiedeńskiego i charakteryzuje próby jego podważenia; 3) przedstawia przebieg rewolucji przemysłowej w Europie i Stanach Zjednoczonych Ameryki oraz wskazuje jej najważniejsze konsekwencje społeczno-gospodarcze; 4) omawia najważniejsze prądy kulturowe oraz nurty ideowe w I połowie XIX wieku, uwzględniając ich przedstawicieli; 5) wyjaśnia genezę i skutki Wiosny Ludów; 6) charakteryzuje wojnę krymską i jej następstwa.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rolę Świątę Przymierza; 2) charakteryzuje ruchy społeczne i niepodległościowe w I połowie XIX wieku; 3) charakteryzuje proces powstawania niepodległych państw w Ameryce Łacińskiej; 4) wyjaśnia założenia doktryny Monroego; 5) charakteryzuje przebieg Wiosny Ludów w Europie.
XXXI. Ziemia polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń:	
1) charakteryzuje sytuację polityczną, społeczno-gospodarczą i kulturową Królestwa Polskiego, ziem zabranych, zaboru pruskiego i austriackiego; 2) wyjaśnia genezę powstania listopadowego i opisuje jego następstwa; 3) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie; 4) wyjaśnia okoliczności wybuchu powstania krakowskiego i opisuje jego skutki, z uwzględnieniem tzw. rabacji galicyjskiej; 5) opisuje następstwa Wiosny Ludów na ziemiach polskich i przedstawia udział Polaków w Wiosnie Ludów w Europie;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje ruch spiskowy na ziemiach polskich; 2) prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące powstania listopadowego i roli jego przywódców; 3) wyjaśnia przyczyny i charakter przemian społecznych i gospodarczych na ziemiach polskich w I połowie XIX wieku; 4) porównuje programy głównych obozów Wielkiej Emigracji, rozpoznając ich przedstawicieli; 5) charakteryzuje znaczenie hasła walki „W imię Boga za naszą i waszą wolność” i jego realny wpływ na

6) charakteryzuje różnicę między klasycyzmem i romantyzmem; 7) rozpoznaje i charakteryzuje dorobek kultury polskiej w I połowie XIX wieku, ze szczególnym uwzględnieniem romantycznego mesjanizmu.	realizację polskich aspiracji niepodległościowych.
XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń:	
1) wyjaśnia genezę powstania styczniowego i opisuje jego następstwa; 2) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie (postawa Francji i Prus); 3) charakteryzuje organizację polskiego państwa podziemnego w okresie powstania styczniowego oraz rolę jego przywódców, ze szczególnym uwzględnieniem osoby i programu Romualda Traugutta; 4) przedstawia problem uwłaszczenia chłopów w zaborze rosyjskim oraz porównuje go z procesem uwłaszczeniowym w pozostałych zaborach.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia znaczenie powstania styczniowego dla kształtowania się nowoczesnego narodu polskiego; 2) opisuje przykłady działalności Polaków w czasie zesłania na Syberii.
XXXIII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:	
1) porównuje procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec w XIX wieku; 2) wyjaśnia przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych Ameryki; 3) omawia przyczyny, zasięg i następstwa ekspansji kolonialnej państw europejskich, Stanów Zjednoczonych Ameryki i Japonii.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje podział polityczny świata u schyłku XIX wieku; 2) przedstawia reformy wewnętrzne w państwach zaborczych w II połowie XIX i na początku XX wieku; 3) charakteryzuje proces modernizacji Japonii.
XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń:	

1) przedstawia przemiany gospodarcze w Europie i na świecie, wymienia najważniejsze odkrycia naukowe i dokonania techniczne; charakteryzuje procesy migracyjne; 2) charakteryzuje nowe prądy ideowe (nacjonalizm, socjalizm, ruch chrześcijańsko-społeczny) i kulturowe, emancypację kobiet, przemiany obyczajowe i początki kultury masowej; 3) charakteryzuje kulturowe i polityczne skutki aicyzacji („wojny kulturowe”); 4) wyjaśnia procesy demokratyzacji ustrojów państw Europy Zachodniej; 5) charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) rozpoznaje wybitnych teoretyków i działaczy nowych ideologii; opisuje ich dokonania; 2) wyjaśnia związki ideologii z ruchami narodowo-wyzwoleńczymi i z jednoczeniowymi, z działalnością partii politycznych oraz związków zawodowych; 3) charakteryzuje odrodzenie się i sportu olimpijskiego.
XXXV. Ziemia polska pod zaboremami w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:	
1) wyjaśnia cele i porównuje metody polityki zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej (w tym ziem zabranych) – rusyfikacja, germanizacja, autonomia galicyjska; 2) porównuje zmiany zachodzące w sytuacji społeczno-gospodarczej w trzech zaborach; 3) charakteryzuje postaw społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców; 4) charakteryzuje proces formowania się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków i innych grup narodowych zamieszkujących tereny dawnej Rzeczypospolitej; dostrzega kluczowe znaczenie utrzymania i przekazywania polskiego kodu kulturowego (wiera, język) dla podtrzymania świadomości narodowej;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje rozwój przemysłowy ziem polskich, z uwzględnieniem dokończenia procesów uwłaszczeniowych i urbanizacji; 2) charakteryzuje nowe klasy i warstwy społeczne; 3) porównuje programy nowoczesnych ruchów politycznych; charakteryzuje dokonania najważniejszych przedstawicieli tych ruchów; 4) porównuje przyczyny i przebieg rewolucji w latach 1905–1907 w Rosji i Królestwie Polskim; 5) przedstawia rezultaty wystąpień rewolucyjnych i ocenia ich znaczenie.

5) przedstawia przejawy atrakcyjności kulturowej polskości dla obcokrajowców (podaje przykłady twórczejaktywności polonizowanych cudzoziemców); 6) rozpoznaje przejawy budzenia się polskości na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach oraz cofania się polskości wraz z ustępowaniem cywilizacji łacińskiej na „ziemiach zabranych”; 7) przedstawia genezę nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy), z uwzględnieniem ich przedstawicieli, w tym: Wincentego Witosa, Ignacego Daszyńskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego i Wojciecha Korfańskiego; 8) wyjaśnia genezę, charakter i skutki rewolucji w latach 1905–1907 w Królestwie Polskim.	
XXXVI. Kultura i nauka polska w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:	
1) wyjaśnia specyfikę polskiego pozytywizmu oraz twórczości młodej polskiej; 2) rozpoznaje dorobek kultury polskiej doby pozytywizmu i Młodej Polski; 3) wskazuje przykład najwybitniejszych dzieł tworzonych „ku pokrzepieniu serc”; 4) charakteryzuje przejawy ożywienia religijnego w społeczeństwie polskim (Gietrzwałd, Jasna Góra, Ostra Brama, społeczny katolicyzm) i jego znaczenie dla polskiego ruchu narodowego; 5) rozpoznaje najważniejszych ludzi nauki oraz ich dokonania.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje podstawy ideowe i program polskiego pozytywizmu; 2) charakteryzuje różnorodność sztuki na przełomie XIX i XX wieku; 3) ocenia rolę kultury polskiej w dziele zachowania tożsamości narodowej przez Polaków w dobie rusyfikacji i germanizacji.
XXXVII. I wojna światowa. Uczeń:	

1) wyjaśnić pośrednie i bezpośrednie przyczyny wybuchu wojny, z uwzględnieniem procesu powstawania dwóch przeciwstawnych systemów sojuszy; 2) opisać charakter działań wojennych na różnych frontach; 3) wyjaśnić okoliczności przystąpienia Stanów Zjednoczonych Ameryki do wojny i ich rolę w konflikcie; 4) przedstawić przyczyny i skutki rewolucji lutowej i październikowej w Rosji; 5) wyjaśnić przyczyny klęski państw centralnych i Rosji.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) omawia najważniejsze konflikty polityczne i militarne poprzedzające I wojnę światową, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji na Bałkanach; 2) omawia strategiczne koncepcje prowadzenia wojny i ich realizację; 3) przedstawia przebieg działań wojennych na najważniejszych frontach, dostrzegając zależności między nimi; 4) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej, z uwzględnieniem przykładów jej eksterminacji.
XXXVIII. Sprawa polska w przededniu podczas I wojny światowej. Uczeń:	
1) omawia stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu wybuchu wojny; 2) ma wiedzę o służbie setek tysięcy Polaków w armiach państw zaborczych jako konsekwencji braku własnego państwa; 3) przedstawia koncepcje polskich ugrupowań politycznych wobec nadciągającego konfliktu światowego; 4) analizuje międzynarodowe sprawy polskiej (m.in. Akt 5 listopada, rola Stanów Zjednoczonych Ameryki i rewolucji rosyjskich, deklaracja z 3 czerwca 1918 roku); 5) charakteryzuje przykłady zaangażowania militarne Polaków podczas wojny, ze szczególnym uwzględnieniem losów Legionów.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje polskie przedsięwzięcia polityczne po stronie państw centralnych i Ententy; 2) przedstawia szlak bitewny żołnierzy polskich formacji wojskowych; 3) charakteryzuje przykłady politycznych działań państw i twórczy wymienia ich liderów; 4) ocenia skalę zniszczeń wojennych na ziemiach polskich; 5) opisuje tragizm losów Polaków wcielonych do armii zaborczych.
XXXIX. Europa świat po I wojnie światowej. Uczeń:	
1) analizuje cywilizacyjne i kulturowe następstwa wojny; ocenia straty	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

wojenne, wylicza społeczne i gospodarcze następstwa wojny; 2) przedstawia postanowienia traktatu wersalskiego; charakteryzuje słabe strony ładu wersalskiego; 3) charakteryzuje cele Ligi Narodów; 4) wyjaśnia znaczenie układów w Rapallo i Locarno dla ładu międzynarodowego; 5) charakteryzuje wielki kryzys gospodarczy; 6) rozpoznaje dorobek okresu międzywojennego w dziedzinie kultury i nauki.	1) przedstawia postanowienia traktatów pokojowych podpisanych z sojusznikami Niemiec; 2) ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i skutki amerykańskiego izolacjonizmu; 3) wyjaśnia przyczyny wielkiego kryzysu gospodarczego i ocenia skuteczność metod jego zwalczania na świecie; 4) ocenia sytuację Niemiec w latach 20. (również w aspekcie zjawiska antypolonizmu panującego w Republice Weimarskiej); 5) charakteryzuje przemiany cywilizacyjne w świecie w okresie międzywojennym.
XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń:	
1) wyjaśnia genezę państwa sowieckiego i charakteryzuje jego politykę wewnętrzną i zagraniczną w okresie międzywojennym; 2) wyjaśnia genezę faszyzmu i charakteryzuje faszystowskie Włochy; 3) charakteryzuje genezę i główne idee niemieckiego narodowego socjalizmu oraz drogę Hitlera do władzy w Niemczech; 4) charakteryzuje politykę wewnętrzną i zagraniczną III Rzeszy Niemieckiej w latach 30.; 5) porównuje funkcjonowanie aparatu terroru w ZSRS i III Rzeszy Niemieckiej; 6) ukazuje skalę wewnętrznych represji w ZSRS w latach 30. (w tym tzw. operację polską NKWD 1937–1938).	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia zjawisko totalitaryzmu; porównuje systemy totalitarne, charakteryzując ich imperialne cele; 2) wyjaśnia rolę ideologii oraz masowego terroru jako normalnego instrumentu rządzenia w systemach totalitarnych i zjawisko kultu jednostki; 3) wyjaśnia przyczyny i opisuje przejawy kryzysu demokracji parlamentarnej w okresie międzywojennym; 4) charakteryzuje państwa autorytarne w Europie i na świecie; wyjaśnia różnice między totalitaryzmem a autorytaryzmem.
XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń:	

1) analizuje proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej (od deklaracji Rady Regencyjnej z 7 października 1918 roku do małej konstytucji z 1919 roku); 2) charakteryzuje genezę powstania wielkopolskiego 1918–1919 oraz jego znaczenie dla odrodzenia się państwa polskiego i obrony jego niepodległości w 1920 roku; 3) przedstawia postanowienia konferencji pokojowej w Paryżu dotyczące Polski; 4) charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy z Niemcami, z uwzględnieniem powstania wielkopolskiego, powstań śląskich i plebiscytów; 5) charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy wschodniej, ze szczególnym uwzględnieniem wojny polsko-bolszewickiej; 6) porównuje kształt terytorialny III Rzeczypospolitej.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe warunki odzyskania niepodległości przez Polskę; 2) wyjaśnia fenomen powstania wielkopolskiego 1918–1919 i ocenia jego znaczenie dla przebiegu walk o granice i niepodległość Polski; 3) opisuje genezę i przebieg wojny polsko-bolszewickiej oraz jej powiązanie z kwestią ukraińską i litewską; 4) ocenia perspektywę polskiej i europejskiej politycznej oraz cywilizacyjnej znaczenie bitwy warszawskiej; 5) charakteryzuje proces formowania się granic z Czechosłowacją i Litwą; 6) omawia sposoby upamiętnienia heroizmu Polaków na przykładzie Grobu Nieznanego Żołnierza, Cmentarza Obrońców Lwowa, Muzeum Powstań Śląskich, Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918–1919.
XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń:	
1) charakteryzuje ustrój polityczny II Rzeczypospolitej na podstawie konstytucji marcowej z 1921 roku; 2) wyjaśnia przyczyny przewrotu majowego, charakteryzuje jego przebieg oraz ocenia skutki ustrojowe (nowela sierpniowa, konstytucja kwietniowa z 1935 roku); 3) ocenia wpływ Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego oraz innych polityków na powstanie i kształt II Rzeczypospolitej; porównuje ich wizję Polski;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje ustrój i rzeczywistość polityczną w II Rzeczypospolitej przed przewrotem majowym i po nim; 2) charakteryzuje dynamikę zmian na polskiej scenie politycznej w okresie międzywojennym; 3) ocenia skuteczność polskiej polityki zagranicznej w okresie międzywojennym;

4) charakteryzuje życie polityczne w Polsce w czasie rządów sanacyjnych; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski, Europy i świata w okresie międzywojennym; 6) wyjaśnia, na czym polegało znaczenie istnienia II Rzeczypospolitej dla stabilności iładu międzynarodowego w Europie.	analizuje politykę wewnętrzną władz i postawy społeczeństwa II Rzeczypospolitej wobec zagrożenia wojennego wiosną latem 1939 roku.
XLIII. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń:	
1) charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń, uwzględniając zaborowe „dziedzictwo”; 2) charakteryzuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, uwzględniając jego wielonarodowy, wielokulturowy i wieloreligijny charakter; 3) przedstawia i ocenia dokonania pierwszych lat odbudowy (m.in. reformy Władysława Grabskiego i unifikacja państwa); 4) omawia skutki światowego kryzysu gospodarczego na ziemiach polskich; 5) charakteryzuje i ocenia osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej z lat 30. (m.in. reformy Eugeniusza Kwiatkowskiego, rozwój Gdyni, Centralny Okręg Przemysłowy).	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w II Rzeczypospolitej, z uwzględnieniem problemu reformy rolnej; 2) analizuje stosunki narodowościowe i religijne na obszarze II Rzeczypospolitej; 3) ocenia politykę gospodarczą i społeczną władz II Rzeczypospolitej; 4) dostrzega obecność Polonii poza granicami kraju, z uwzględnieniem roli Związku Polaków w Niemczech.
XLIV. Kultura i nauka w okresie II Rzeczypospolitej. Uczeń:	
1) rozpoznaje osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki z okresu II Rzeczypospolitej oraz ich twórców; 2) charakteryzuje różnicowanie kulturowe II Rzeczypospolitej.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje proces powszechniania oświaty w II Rzeczypospolitej; 2) ocenia dorobek II Rzeczypospolitej w dziedzinie kultury, nauki i sportu na tle europejskim; 3) charakteryzuje przejawy kultury masowej w Polsce międzywojennej.

XLV. Świat nadrodzido II wojny światowej. Uczeń:	
1) przedstawia ideologiczne, polityczne i gospodarcze przyczyny wybuchu II wojny światowej; 2) wyjaśnia wpływ polityki hitlerowskich Niemiec oraz Związku Sowieckiego na rozbijanie systemu wersalskiego; 3) charakteryzuje politykę appeasementu; 4) wyjaśnia genezę paktu Ribbentrop-Mołotow i przedstawia jego postanowienia.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje proces marginalizowania Ligi Narodów; 2) charakteryzuje ocenę ekspansję Włoch oraz wojnę domową w Hiszpanii i jej uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne.
XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 roku. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń:	
1) charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej; 2) wyjaśnia cele wojenne hitlerowskich Niemiec i ZSRS; charakteryzuje główne linie narracyjne antypolskiej propagandy agresorów uzasadniających swój atak na Polskę; 3) charakteryzuje etapy wojny obronnej, podaje przykłady bohaterstwa obrońców, w tym: Westerplatte, Poczty Polskiej, Mokrej, Wizny, bitwy nad Bzurą, Warszawy i Kocka, oraz zbrodni wojennych dokonanych przez agresorów, w tym w: Wieluniu, Bydgoszczy, Katowicach i Grodnie; 4) przedstawia podział ziem polskich między okupantów; wskazuje przykłady współpracy między nimi; 5) wyjaśnia znaczenie powołania polskich władz państwowych i sił zbrojnych na uchodźstwie; 6) wyjaśnia przyczyny przegranej przez Polskę wojny obronnej;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje potencjał walczących stron oraz tych, które zadeklarowały wojnę (Polska, Niemcy, ZSRS, Francja, Wielka Brytania); 2) przedstawia polską strategię obrony i rozmieszczenie wojsk; 3) ocenia zachowanie dowódców (m.in. Edwarda Rydza-Śmigłego, Henryka Sucharskiego, Juliana Filipowicza, Władysława Raginisa, Stanisława Dąbka, Tadeusza Kutrzeby, Franciszka Kleeberga), żołnierzy, polityków, w tym Ignacego Mościckiego i Stefana Starzyńskiego, oraz ludności cywilnej podczas wojny obronnej w 1939 roku; 4) przedstawia i ocenia zachowania aliantów w obęg agresji hitlerowskich Niemiec i agresji sowieckiej 17 września 1939 roku.

7)charakteryzujematerialne i demograficzneskutkiprzegranej wojny obronnej.	
XLVII.II wojna światowa i jej etapy. Uczeń:	
1) omawia współpracę hitlerowskich Niemiec z RSR w latach 1939–1941; 2) charakteryzuje etapy agresji i aneksji obu totalitarnych mocarstw; 3) sytuuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne); 4) charakteryzuje politykę hitlerowskich Niemiec na terenach okupowanej Europy, z uwzględnieniem różnic w modelach polityki okupacyjnej realizowanej przez Niemcy na wschodzie i na zachodzie; 5) wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi; 6) opisuje warunki i uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki (Teheran, Jałta, Poczdam) oraz przedstawia ich ustalenia.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przebieg działań wojennych na Dalekim Wschodzie i na innych frontach II wojny światowej; 2) omawia narodziny i działalność Wielkiej Koalicji; 3) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej oraz jeńców wojennych, z uwzględnieniem przykładów eksterminacji; 4) charakteryzuje polityczne, gospodarczo-społeczne oraz kulturowe skutki II wojny światowej.
XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń:	
1) przedstawia prawnoustrojowe regulacje okupacyjnych władz dotyczące terytorium państwa polskiego i zamieszkującej tam ludności; 2) przedstawia realia życia codziennego w okupowanej Polsce; 3) wymienia i charakteryzuje przykłady największych zbrodni niemieckich i sowieckich (m.in. Auschwitz, Palmiry, Piaśnica, niemiecki obóz dla polskich dzieci w Łodzi, Ponary, Katyń, Miednoje, Charków); 4) porównuje systemy sowieckich i niemieckich obozów pracy, obozów koncentracyjnych oraz obozów	spełnia wymagania dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia rolę okupantów w zaoznaniu trudnych relacji polsko-litewskich i polsko-ukraińskich; 2) porównuje oraz ocenia założenia i metody polityki III Rzeszy Niemieckiej i Związku Sowieckiego w okupowanej Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem eksterminacji polskich elit, grabieży polskich dzieł sztuki oraz eksploatacji gospodarczej ziem polskich (zabór własności, praca przymusowa).

zagłady; omawia kwestię deportacji wysiedleń ludności polskiej oraz jej planowanego wyniszczenia, z uwzględnieniem powstania na Zamojszczyźnie; 5) wyjaśnia przyczyny i rozmiary konfliktu polsko-ukraińskiego, w tym ludobójstwa ludności polskiej na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej; 6) charakteryzuje postawy polskiego społeczeństwa wobec polityki okupantów oraz wymienia przykłady heroizmu Polaków, w tym Witolda Pileckiego i Maksymiliana Marii Kolbego; podaje przykłady kolaboracji z Niemcami i Sowietami; 7) charakteryzuje sytuację dzieci i młodzieży pod okupacją niemiecką i sowiecką oraz wskazuje przykłady patriotycznych postaw młodzieży (np. udział w konspiracyjnym harcerstwie); 8) omawia sposoby upamiętnienia zbrodni okupantów oraz heroizm Polaków na przykładzie: a) Muzeum Powstania Warszawskiego, b) Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, c) Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu.	
XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń:	
1) przedstawia ideologiczne podstawy eksterminacji całych narodów oraz „istotnego odnych życia” (eutanazja) prowadzonej przez Niemcy hitlerowskie; 2) charakteryzuje etapy eksterminacji Żydów (dyskryminacja, stygmatyzacja, izolacja, zagłada); 3) rozpoznaje główne miejsca eksterminacji Żydów polskich	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) rozróżnia terminologię stosowaną w nauce na określenie niemieckiej polityki eksterminacyjnej w okresie II wojny światowej (m.in. Holokaust, Szoa, Porajmos); 2) wyjaśnia religijne, kulturowe i polityczne korzenie rasizmu i antysemityzmu oraz ich związek z

i europejskich oraz innych grup etnicznych i społecznych na terenie Polski i Europy Środkowo-Wschodniej (w tym: Auschwitz-Birkenau, Treblinka, Sobibór i Babi Jar); 4) opisuje postawy ludności żydowskiej wobec Holokaustu, z uwzględnieniem powstania w getcie warszawskim; 5) charakteryzuje postawę społeczeństwa polskiego i społeczności międzynarodowej wobec Holokaustu, z uwzględnieniem Sprawiedliwych, na przykładzie Ireny Sendlerowej, s. Matyldy Getter, Antoniny i Jana Żabińskich oraz rodziny Ulmów.	hasła naukowości, nowoczesności i postępu; 3) przedstawia rasistowską i antysemitowską politykę Niemiec hitlerowskich przed II wojną światową; 4) przedstawia i omawia działania rządu Rzeczypospolitej Polskiej wobec tragedii Zagłady, z uwzględnieniem misji Jana Karskiego i roli „Żegoty”.
L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń:	
1) omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie; 2) ocenia znaczenie układu Sikorski-Majski dla obywateli polskich znajdujących się pod okupacją sowiecką; 3) przedstawia przykłady bohaterstwa żołnierzy polskich na frontach II wojny światowej, w tym: bitwę o Narvik, bitwę o Anglię, bitwę pod Tobrukiem, bitwę o Monte Cassino, bitwę pod Falaise, bitwę o Arnhem, bitwę o Kołobrzeg, bitwę o Bredę i zdobycie Berlina; 4) analizuje politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej; 5) charakteryzuje organizację i cele Polskiego Państwa Podziemnego; 6) charakteryzuje polityczną i militarną działalność Armii Krajowej oraz Narodowych Sił Zbrojnych i	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rolę wielkich postaci polskiej polityki z okresu II wojny światowej, w tym: Władysława Sikorskiego, Stefana Grot-Roweckiego, Władysława Andersa, Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego i Leopolda Okulickiego; 2) opisuje położenie rządu Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej; 3) charakteryzuje losy armii gen. Władysława Andersa; 4) sytuuje w czasie i przestrzeni działania polskich formacji wojskowych na różnych frontach II wojny światowej; 5) opisuje walki na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej, w tym o Lwów i Wilno; 6) ocenia rolę wielkich postaci polskiej polityki z okresu II wojny światowej;

Batalionów Chłopskich; wskazuje różne formy oporu wobec okupantów; 7) omawia uwarunkowania i cele akcji „Burza”; 8) charakteryzuje powstanie warszawskie (uwarunkowania polityczne, przebieg walk, ludobójstwo na Woli, następstwa powstania, postawę alianatów i Związku Sowieckiego); 9) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w okresie II wojny światowej z wydarzeniami w Europie i na świecie.	7) przedstawia różne oceny historyków na temat powstania warszawskiego i ich uzasadnienia; 8) dostrzega tragizm losów twórców zaangażowanych w niepodległościową konspirację, w tym: Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Tadeusza Gajcego i Zygmunta Rumla; 9) opisuje zniszczenia i ograbienie Warszawy przez Niemców dokonane od września 1939 roku do stycznia 1945 roku (m.in. Zamek Królewski, Pałac Saski, archiwa, biblioteki, muzea, majątek prywatny).
LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń:	
1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej; 2) wyjaśnia genezę zimnej wojny i wskazuje najpoważniejsze punkty zapalne w pierwszej jej fazie (wojna w Korei, problem niemiecki); 3) wyjaśnia genezę NATO i Układu Warszawskiego; 4) omawia proces sowietyzacji państw Europy Środkowo-Wschodniej i opór wobec komunizmu (Berlin – 1953 rok, Węgry – 1956 rok, Czechosłowacja – 1968 rok).	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym zagadnienia związane z osądzeniem ludobójstwa (aliancki sąd w Norymberdze, bezkarność zbrodniarzy przysądami niemieckimi po 1949 roku), z użyciem broni atomowej oraz ze współistnieniem państw demokratycznych z państwami totalitarnymi; 2) wyjaśnia cele i strukturę Organizacji Narodów Zjednoczonych, ocenia działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych w powojennym świecie; 3) wyjaśnia okoliczności utworzenia państwa Izrael i genezę konfliktu arabsko-izraelskiego; 4) omawia przemiany w Chinach po II wojnie światowej; charakteryzuje system maoistowski;

	5) przedstawi przemiany kulturowe i cywilizacyjne na świecie w latach zimnej wojny.
LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń:	
1) wyjaśnia genezę i skutki procesów dekolonizacyjnych w Azji i Afryce; 2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów zimnowojennych, w tym: wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie; 3) wyjaśnia charakter konfliktów na Bliskim Wschodzie, ze szczególnym uwzględnieniem konfliktu arabsko-izraelskiego; 4) charakteryzuje genezę i etapy integracji europejskiej; 5) charakteryzuje skutki przejęcia władzy w Chinach przez komunistów (największe ludobójstwo po 1945 roku – polityka Wielkiego Skoku).	spełnia wymagania dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje przebieg i specyfikę konfliktów w Wietnamie oraz wojen arabsko-izraelskich i ocenia ich skutki; 2) charakteryzuje tzw. rok Afryki; 3) wyjaśnia przyczyny i uwarunkowania rozwoju terroryzmu w Europie i na świecie.
LIII. Przemiany cywilizacyjne na świecie. Uczeń:	
1) analizuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej; 2) charakteryzuje kulturowe tło i długofalowe konsekwencje rewolucji 1968 roku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) dostrzega problem biedy we współczesnym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem państw Południa; 2) charakteryzuje najważniejsze współczesne zagrożenia cywilizacyjne; 3) wyjaśnia rolę religii we współczesnym świecie, w tym znaczenie Soboru Watykańskiego II oraz tzw. reformy posoborowych dla działalności Kościoła katolickiego w świecie i idei ekumenizmu; 4) wyjaśnia zjawisko rozwoju radykalnego islamizmu;

5)charakteryzujerołękultury masowej i sportu w współczesnym świecie.	
LIV.Świat na przełomie tysiącleci.Uczeń:	
1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989–1991 („jesień narodów”, zjednoczenie Niemiec, rozpad ZSRS i powstanie niepodległej Ukrainy, Białorusi oraz państw bałtyckich); 2) charakteryzuje procesy integracyjne (Unii Europejskiej) oraz dezintegracyjne (rozpad Jugosławii i Czechosłowacji) w Europie.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje proces obalania komunizmu w krajach Europy Środkowo-Wschodniej i transformacji ustrojowej tych państw; 2) wyjaśnia przyczyny rosnącego znaczenia Chin w świecie współczesnym; 3) charakteryzuje nowe zagrożenia dla ładu międzynarodowego.
LV.Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948).Uczeń:	
1) opisuje straty demograficzne, terytorialne, gospodarcze i kulturowe po II wojnie światowej (ze szczególnym uwzględnieniem wymuszonych migracji milionów Polaków oraz dalekosiężnych skutków eksterminacji znacznej części polskich elit); 2) charakteryzuje okoliczności i etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów oraz formy zniewalania Polaków przez reżim komunistyczny (terror fizyczny, propaganda, cenzura); 3) omawia przejawy oporu społecznego wobec komunizmu („żołnierze niezłomni” – w tym: rtm. Witold Pilecki, Danuta Siedzikówna p.s. „Inka”, płk Łukasz Ciepliński, a także rola Kościoła katolickiego, znaczenie emigracji); 4) charakteryzuje okres odbudowy oraz ocenia projekt i realizację reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu oraz handlu.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia następstwa społeczno-gospodarcze zmiany granic państwa polskiego; 2) omawia sytuację polskiej emigracji politycznej i działalność rządu Rzeczypospolitej na uchodźstwie.

LVI. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń:	
1) charakteryzuje proces sowyetyzacji na przykładzie terroru stalinowskiego, nowego ustroju państwa (konstytucja z 1952 roku), kolektywizacji i „bitwy o handel” oraz socrealizmu w kulturze; 2) opisuje formy i konsekwencje prześladowania Kościoła katolickiego (z uwzględnieniem szkodliwych reperkusji dla integracji Ziemi Zachodnich i Północnych); 3) wyjaśnia przyczyny, postulaty (nie tylko socjalne) i następstwa Poznańskiego Czerwca oraz znaczenie wydarzeń październikowych 1956 roku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia założenia propagandy komunistycznej i charakteryzuje cechy sztuki socrealizmu; 2) wyjaśnia rolę Radia Wolna Europa wobec propagandy komunistycznej; 3) ocenia efekty społeczne i gospodarcze planu sześcioletniego; 4) charakteryzuje przejawy odwilży popaździernikowej.
LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń:	
1) charakteryzuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i stopień uzależnienia od ZSRR; opisuje proces industrializacji i funkcjonowanie gospodarki planowej; 2) wyjaśnia genezę i następstwa kryzysów społecznych w latach 1968, 1970 i 1976; 3) wyjaśnia społeczno-polityczną rolę Kościoła katolickiego, z szczególnym uwzględnieniem roli prymasa Stefana Wyszyńskiego i jego programu duszpasterskiego (Jasnogórskie Śluby Narodu, Wielka Nowenna, obchody milenijne); 4) charakteryzuje i ocenia działalność opozycji politycznej i niezależnego ruchu wydawniczego w latach 1976–1980; 5) ocenia rolę papieża Jana Pawła II i jego wpływ na przemiany w Polsce i krajach sąsiednich;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje postawy społeczne od negacji i oporu po przystosowanie i współpracę; 2) rozpoznaje najważniejsze postacie „Solidarności” (z perspektywy ogólnopolskiej i lokalnej); 3) charakteryzuje osiągnięcia polskich twórców kultury (również na emigracji), ludzi nauki i sportowców w latach 60. i 70.

6) wyjaśnić przyczyny i następstwa strajków w 1980 roku; 7) charakteryzować ruch społeczny „Solidarność” i ocenić jego wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce w Europie.	
LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń:	
1) wyjaśnia przyczyny i skutki wprowadzenia stanu wojennego oraz formy oporu społecznego (ze szczególnym uwzględnieniem Kopalni Węgla Kamiennego „Wujek”, „Solidarności Walczącej”, bł. ks. Jerzego Popiełuszki); 2) wyjaśnia przyczyny zawarcia porozumienia Okrągłego Stołu, opisuje i ocenia jego skutki; 3) rozpoznaje największe powojenne polskie osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki, z uwzględnieniem twórczości emigracyjnej.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia międzynarodową reakcję na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce; 2) opisuje i ocenia politykę władz PRL względem Kościoła w latach 80.; 3) opisuje wpływ Kościoła katolickiego na rozwój i przetrwanie po 13 grudnia 1981 roku oporu Polaków wobec komunizmu; 4) charakteryzuje realia życia codziennego w PRL lat 80.
LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI wieku. Uczeń:	
1) przedstawia proces rozpadu Układu Warszawskiego i odzyskiwania suwerenności przez Polskę; 2) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997, wyjaśnia ich międzynarodowe uwarunkowania; 3) wyjaśnia kontrowersje wokół problemu dekomunizacji i lustracji, porównuje rozwiązania tych kwestii u naszych sąsiadów (Czechosłowacja, Niemcy); 4) ocenia proces transformacji ustrojowej i gospodarczej; 5) charakteryzuje i ocenia polską politykę zagraniczną, w tym przystąpienie Polski do NATO i do Unii Europejskiej,	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90.; 2) charakteryzuje polityczne spory o kształt wolnej Polski; 3) ocenia społeczne koszty transformacji; 4) charakteryzuje stosunki Polski z państwami sąsiednimi.

współpracę regionalną na przykładzie Grupy Wyszehradzkiej (V4) oraz relacji Polski z Ukrainą i państwami bałtyckimi; 6) ocenia znaczenie i skutki katastrofy smoleńskiej 10 kwietnia 2010 roku dla państwa polskiego; 7) charakteryzuje główne przemiany kulturowe, polityczne, społeczne i gospodarcze w Polsce w drugiej dekadzie XXI wieku, ze szczególnym uwzględnieniem: kryzysu demograficznego, kwestii zachowania tożsamości kulturowej, zmian zachodzących w Unii Europejskiej, transformacji energetycznej, dyskusji nad zmianami klimatycznymi.	
---	--

Warunki i sposób realizacji

Jest niezwykle ważne, aby absolwent liceum ogólnokształcącego i technikum znał dzieje swojego państwa i narodu, a także orientował się w ważnych momentach historii powszechnej w wymiarze regionalnym, europejskim i globalnym. Zaproponowany układ treści nauczania stwarza możliwość pogłębionej, względem szkoły podstawowej, refleksji nadziejami i oczekiwaniem, z uwzględnieniem szerokiego kontekstu uwarunkowań wewnętrznych i międzynarodowych.

Treści z zakresu rozszerzonego są zintegrowane z wymaganiami dla zakresu podstawowego – ich realizacja w oddziałach z rozszerzonym zakresem nauczania historii powinna być zatem prowadzona w sposób spójny. Nauczyciel może swobodnie (w ramach przewidzianej liczby godzin) rozkładać akcenty na różne zagadnienia tematyczne, uwzględniając możliwości i zainteresowania swoich uczniów. Wymagania określone w podstawie programowej nie są gotowym programem nauczania i nie mogą być traktowane jako zestaw tematów lekcji. Stanowią rejestr zakładanych umiejętności, które ma opanować absolwent liceum ogólnokształcącego i technikum.

W procesie nauczania i uczenia się nauczyciele i uczniowie powinni wykorzystywać wszelkie dostępne zasoby źródeł i pracowań historycznych, czemu sprzyja postęp technologiczny, który stwarza coraz szersze możliwości docierania do świadectw minionej rzeczywistości.

Dobór metod nauczania i środków dydaktycznych stosowanych w procesie kształcenia powinien być zależny od możliwości i potrzeb uczniów. Repertuar tych metod i środków wyznaczają jedynie wiedza i wyobrażenia nauczycieli oraz entuzjazm uczniów. Swoboda w doborze metod nauczania, a także w zakresie wykorzystania środków dydaktycznych będzie stanowić jakość nauczania historii i wynikających z niego efektów. Nieocenioną pomocą w misji historycznego edukowania młodych Polaków stanowią nie tylko instytucje publiczne i niepubliczne, których zasoby (w większości dostępne w formie cyfrowej) mogą stanowić źródło inspiracji i wsparcia dla uczniów i nauczycieli.

Dodatkowo ważne jest, aby w procesie nauczania wykorzystywać, w miarę możliwości, takie formy upamiętniania kluczowych wydarzeń historycznych, jak wycieczki do miejsc pamięci i muzeów, w tym znajdujących się w danym regionie. W procesie poznawania wydarzeń dotyczących tragicznych losów represjonowanych żołnierzy i osób cywilnych podziemi czasów II wojny światowej i lat powojennych ważne jest, aby uczeń rozumiał znaczenie pojęć: Panteon Żołnierzy Wyklętych, Pomorski Katyń, Gólgota Wschodu oraz Łączka.

W edukacji historycznej kluczowa jest maksymalna personalizacja przeszłości i ilustrowanie omawianych zagadnień ikonografiami i materiałami audiowizualnymi, tak aby uczniowie mogli poznawać wydarzenia historyczne, jednocześnie je przeżywać. Warto jak najczęściej korzystać z różnych form poza lekcyjną edukacją historyczną (wycieczki, wymiany młodzieżowe, projekty, konkursy, akademie szkolne, uroczystości rocznicowe, rekonstrukcje historyczne, multimedialne wystawy muzealne, gry o walorach edukacyjnych, np. planszowe, wideo itp.).

Treści nauczania obejmują 59 działów tematycznych, w których znajdują się wymagania z zakresu podstawowego i z zakresu rozszerzonego. Przyjęty przez nauczyciela podział w realizacji poszczególnych działów tematycznych w danych klasach powinienem zapewnić, odpowiednią do zakresu wymagań, ich realizację w cyklu kształcenia.

IV. Cele kształcenia i wychowania

Podstawa programowa dla czteroletniego liceum ogólnokształcącego i pięcioletniego technikum wyraźnie określa cele kształcenia i wychowania. Stanowią one spójną całość, zaś na fundamencie tego wykształcenia uczniowie szkół ponadpodstawowych zdobędą nie tylko zróżnicowane kwalifikacje zawodowe, ale i zdolność do samodzielnego uczenia się, co umożliwi im zdobywanie nowej wiedzy i umiejętności przez całe życie.

Przed wszystkim muszą one być zgodne z celami ogólnymi, wyznaczonymi przez twórców podstawy. Realizacja tych celów jest bowiem obowiązkiem wszystkich nauczycieli i wychowawców, a więc i nauczycieli historii.

Celem kształcenia ogólnego w liceum ogólnokształcącym i technikum jest:

- 1) traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;*
- 2) doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak: czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami itp.;*
- 3) rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia i integrowanie wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin;*
- 4) zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu we wspólnocie dociekającej;*
- 5) łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobraźniowo-twórczymi;*
- 6) rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej;*
- 7) rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom odczytywanie i rozumienie kultury i jej rozumienie;*
- 8) rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.*

Autorzy podstawy stworzyli również listę najważniejszych umiejętności, które mają zdobyć w trakcie kształcenia ogólnego wszyscy uczniowie liceum ogólnokształcących i techników. Należą do nich:

- 1) myślenie – rozumiane jako złożony proces myślowy, polegający na tworzeniu nowych reprezentacji i pomocą transformacji dostępnych informacji, obejmującej interakcję wielu operacji myślowych: wnioskowanie, abstrahowanie, rozumowanie, wyobrażanie sobie, sądzenie, rozwiązywanie problemów, twórczość. Dzięki temu, że uczniowie szkoły ponadpodstawowej uczą się równocześnie różnych przedmiotów, możliwe jest rozwijanie następujących typów myślenia: analitycznego, syntetycznego, logicznego, komputacyjnego, przyczynowo-skutkowego, kreatywnego, abstrakcyjnego; zachowanie ciągłości kształcenia ogólnego i rozwijanie zarówno myślenia percepcyjnego, jak i myślenia pojęciowego. Synteza obu typów myślenia stanowi podstawę wszechstronnego rozwoju ucznia;*
- 2) czytanie – umiejętność łącząca zarówno rozumienie sensów, jak i znaczeń symbolicznych wypowiedzi; kluczowa umiejętność lingwistyczna i psychologiczna prowadząca do rozwoju osobowego, aktywnego uczestnictwa we wspólnocie, przekazywania doświadczeń między pokoleniami;*

- 3) *umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie, to podstawowa umiejętność społeczna, której podstawą jest znajomość norm językowych oraz tworzenie podstaw porozumienia się w różnych sytuacjach komunikacyjnych;*
- 4) *kreatywność rozwiązywanie problemów w różnych dziedzinach świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowanie;*
- 5) *umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, w tym dbałość o poszanowanie praw autorskich i bezpieczne poruszanie się w cyberprzestrzeni;*
- 6) *umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł;*
- 7) *nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębianie;*
- 8) *umiejętność współpracy w grupie i podejmowania działań indywidualnych.*

Jak widać, podstawą przykładu dużą wagę do rozwijania kompetencji językowej i kompetencji komunikacyjnej *stanowiących kluczowe narzędzie poznawcze we wszystkich dyscyplinach wiedzy.* Bardzo ważne w tym jest łączenie teorii i praktyki językowej. Uczniowie na wszystkich zajęciach mają poznawać terminologię właściwą dla każdego z przedmiotów, w tym historii. Stałe bogactwo języka służy bowiem rozwojowi intelektualnemu ucznia.

Kolejnym zadaniem wszystkich nauczycieli, w tym nauczających historii, *jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym.* Należy więc stworzyć uczącym się odpowiednie warunki do zdobywania umiejętności sprawnego wyszukiwania oraz wykorzystywania informacji z różnych źródeł. Uczniowie mają także posiadać umiejętności porządkowania i dokumentowania swojej pracy, z zastosowaniem odpowiednich technologii informacyjno-komunikacyjnych. Tym celem powinno pomagać biblioteka szkolna, permanentnie uzupełniania zasoby książkowe czy multimedialne. Nauczyciel historii musi współpracować z nauczycielami-bibliotekarzami, ażeby wszechstronnie przygotować uczniów *do samokształcenia i świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji.*

Autorzy podstawy programowej słusznie zauważają, że *środki społecznego przekazu odgrywają coraz większą rolę, zarówno w życiu społecznym, jak i indywidualnym,* dlatego każdy nauczyciel musi dużo uwagi skupić na edukacji medialnej, pod której pojęciem rozumie się *wychowanie uczniów do właściwego odbioru i wykorzystania mediów.*

Cele kształcenia ogólnego zawierają również elementy edukacji zdrowotnej, a więc i na lekcjach historii należy rozwijać u nauczanych *postawę dbałości o zdrowie własne i innych ludzi oraz umiejętności tworzenia środowiska sprzyjającego zdrowiu.*

Na wszystkich szkolnych zajęciach należy kształtować u uczących się szereg bardzo ważnych postaw, umożliwiających właściwy rozwój indywidualny i społeczny. Do takich postaw zaliczono: *uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej.*

Oczywiste jest, że na nauczycielach historii spoczywa szczególny obowiązek dbania o kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania dla innych kultur i tradycji. Jednak warto zauważyć, że jest to element

kształcenia ogólnego, a więc obowiązek realizacji tych zadań spada na wszystkich nauczycieli w szkole. Także całość grona pedagogicznego w liceach technicznych ma dbać o sprzyjanie rozwojowi postaw obywatelskich, patriotycznych i społecznych nauczanych. *Zadaniem szkoły jest wzmocnienie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i regionalnej, przywiązania do historii i tradycji narodowych, przygotowanie i zachęcanie do podejmowania działań na rzecz środowiska szkolnego i lokalnego, w tym do angażowania się w wolontariat. Szkoła dba o wychowanie młodzieży w duchu akceptacji i szacunku dla drugiego człowieka, kształtuje postawę szacunku dla środowiska przyrodniczego, motywuje do działań na rzecz ochrony środowiska oraz rozwija zainteresowanie ekologią. Także w innym miejscu podstawy programowej wyraźnie stwierdza się, że w realizowanym procesie dydaktyczno-wychowawczym szkoła podejmuje działania związane z miejscami ważnymi dla pamięci narodowej, formami pamiętni i postaci wydarzeń przeszłości, najważniejszymi świętami narodowymi i symbolami państwowymi. Jak widać, nauczyciel historii powinien w swoich działaniach być wspierany przez całą społeczność nauczycielską szkoły.*

Zasady kształcenia i wychowania wskazują, że dużą uwagę należy przykładac na nabywanie przez młodzież kompetencji społecznych, czyli do umiejętności komunikowania się i współpracy w grupie, w tym i w środowiskach wirtualnych. Należy także uczyć młodych ludzi współpracy przy tworzeniu projektów zarówno indywidualnych, jak i zespołowych.

Kolejną umiejętnością ogólną, w którą należy wyposażyc każdego ucznia, jest zdolność *podejmowania ważnych decyzji, poczynając od wyboru szkoły ponadpodstawowej, kierunku studiów lub konkretnej specjalizacji zawodowej, poprzez decyzje o wyborze miejsca pracy, sposobie podnoszenia oraz poszerzania swoich kwalifikacji, aż do ewentualnych decyzji o zmianie zawodu.*

Obok celów ogólnych, realizowanych na wszystkich przedmiotach w szkole, nauczycielom historii autorzy podstawy wyznaczyc także cele kształcenia, specjalnie do nich skierowane. Cele kształcenia – wymagania ogólne podzielono na trzy grupy, do których dopisano odpowiednie umiejętności, które należy kształtować na praktycznie wszystkich zajęciach historii. Są to:

I. Chronologia historyczna. Uczeń:

- 1) porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej i dziejów ojczystych;*
- 2) dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych i cywilizacyjnych.*

II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń:

- 1) analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego;*
- 2) rozpoznaje rodzaje źródeł, ocenia przydatność źródeł do wyjaśnienia problemu historycznego;*
- 3) dostrzega mnogość perspektyw badawczych oraz różnorokie interpretacje historii i ich przyczyny;*
- 4) ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych.*

III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń:

- 1) tworzy narrację historyczną [zarówno] w ujęciu przekrojowym, jak i problemowym;*
- 2) dostrzega problemy i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego;*
- 3) dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje informacje pozyskane z różnych źródeł wiedzy.*

Autorzy podstawy podkreślają, że edukacja historyczna w liceum i technikum będzie obecnie realizowana w całym cyklu kształcenia przez wszystkich uczniów. Wskazuje się też, że jest bardzo ważne, aby każdy absolwent liceum i technikum znał dzieje swojego państwa i narodu, a także orientował się w ważnych momentach historii powszechnej, w wymiarze regionalnym, europejskim i globalnym. Szczególnie zwraca się uwagę na potrzebę położenia nacisku w edukacji na historię XIX i XX w., stąd wynikawskazanywyżejpodziałmateriałunauczania na poszczególne klasy. Podkreśla się, że nauczyciel może swobodnie (w ramach przewidzianej siatki godzin) rozkładać akcenty na różne wiązki tematyczne, uwzględniając możliwości i zainteresowania swoich uczniów.

Autorzy podstawy programowej nauczania historii także zwracają uwagę na potrzeby edukowania uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Świadczy o tym zapis: *nauczyciele i uczniowie powinni wykorzystywać wszelkie dostępne zasoby źródeł i pracowań historycznych. Postęp technologiczny stwarza coraz szersze możliwości docierania do świadectw minionej rzeczywistości – oznaczono, że uczeń i nauczyciel nie są skazani na tradycyjną dydaktykę. Wspomina się przy tym i o zajęciach lekcyjnych, i pozalekcyjnych czy zadaniach domowych. Nieocenioną pomocą w misji historycznego edukowania młodych Polaków stanowią niezliczone instytucje publiczne i niepubliczne, których zasoby (w większości dostępne w wersjach elektronicznych) mogą stanowić źródło inspiracji i wsparcia dla uczniów i nauczycieli.*

W podstawie wyraźnie podkreślają, że ważne jest, oczywiście w miarę możliwości uczniów i szkoły, upamiętnianie wydarzeń historycznych poprzez wycieczki do miejsc pamięci i muzeów, w tym: Muzeum Powstania Warszawskiego, Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu, Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej, Cmentarza Powązkowskiego w Warszawie, Cmentarza Obrońców Lwowa. Obok wycieczek poleca się także korzystanie z innych form pozalekcyjnych, takich jak np. projekty, konkursy, akademie szkolne, uroczystości rocznicowe, rekonstrukcje historyczne, multimedialne wystawy muzealne. Podkreśla się także, że by uczeń nie tylko rozumiał, ale i umiał wyjaśnić pojęcia „Panteon Żołnierzy Wyklętych” oraz „Łączka”, ale i miał możliwość rzeczywistego odbioru tych ważnych spraw. Autorzy podstawy programowej zwracają uwagę na potrzebę personalizacji przeszłości i ilustrowanie omawianych zagadnień ikonografią i dokumentami audio-wizualnymi, tak aby uczniowie mogli poznawać wydarzenia historyczne, jednocześnie je przeżywać.

Tak sformułowane cele ogólne i szczegółowe wynikające z podstawy programowej stanowiły podstawę proponowanych w niniejszym programie wymagań edukacyjnych, integrujących w sobie cele nauczania i wychowania z osiągnięciami ucznia.

IV. Rozkład materiału

Klasa I

Nr	Tytuł rozdziału/tytuł lekcji	Liczba godzin	Najważniejsze treści	Treści z podstawy programowej – zakres podstawowy	Treści z podstawy programowej – zakres rozszerzony
Wstęp	Zrozumieć przeszłość	1	- Cele badania i nauczania historii - Znaczenie historii - Klasyfikacja źródeł historycznych - Epoki – podział i prosta charakterystyka - Nauki pomocnicze historii	I. Historia jako nauka Uczeń: - definiuje podstawowe pojęcia (prehistoria, historia, historiografia, źródło historyczne); - rozpoznaje rodzaje źródeł historycznych; - przedstawia periodyzację dziejów powszechnych i ojczystych.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: - charakteryzuje nauki pomocnicze historii (genealogia, chronologia, archiwistyka, paleografia, heraldyka); - wyjaśnia zasady krytycznej analizy i interpretacji różnych rodzajów źródeł historycznych; - analizuje różne oceny historiografii, dotyczące dziejów ojczystych i powszechnych.
	ROZDZIAŁ I: PIERWSZE CYWILIZACJE				
1.	Początki historii człowieka	1	- Zarys antropogenezy - Chronologia pradziejów - Człowiek w paleolicie - Rewolucja neolityczna	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń:	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: - charakteryzuje pradzieje ludzkości z podziałem na epoki; - wyjaśnia pojęcie rewolucji neolitycznej; [...]
2.	Narodziny cywilizacji	1	- Znaczenie wielkich rzek dla rozwoju cywilizacji i powstania pierwszych państw - Ustrój polityczny państw-miast sumeryjskich - Znaczenie wynalezienia pisma - Osiągnięcia Sumerów - Współczesne dziedzictwo kultur Sumeru	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: wymienia najważniejsze cywilizacje starożytnego Bliskiego Wschodu (Sumerowie, Babilon, Egipt, Persja) oraz ich wkład do kulturowego dziedzictwa ludzkości; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:
3.	Babilonia i Asyria	1	Ukształtowanie się pierwszych imperiów	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń:	wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

			• Dzieje Babilonii i Asyrii • Społeczeństwo i wierzenia ludów Mezopotamii • Kodeks Hammurabiego jako jeden z najstarszych zabytków prawodawstwa	1) wymienia najważniejsze cywilizacje starożytnego Bliskiego Wschodu (Sumerowie, Babilon, Egipt, Persja) oraz ich wkład do kulturowego dziedzictwa ludzkości; [...]	
4.	W państwie faraonów	1	• Dzieje polityczne z podstawową periodyzacją dziejów Egiptu • Ustrój polityczny państwa faraonów • Struktura społeczeństwa starożytnego Egiptu	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: 1) wymienia najważniejsze cywilizacje starożytnego Bliskiego Wschodu (Sumerowie, Babilon, Egipt, Persja) oraz ich wkład do kulturowego dziedzictwa ludzkości; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:
5.	Kultura starożytnego Egiptu	1	• Politeistyczne wierzenia Egipcjan • Osiągnięcia cywilizacji Egiptu • Sztuka starożytnego Egiptu • Badania cywilizacji egipskiej • Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: 1) wymienia najważniejsze cywilizacje starożytnego Bliskiego Wschodu (Sumerowie, Babilon, Egipt, Persja) oraz ich wkład do kulturowego dziedzictwa ludzkości; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:
6.	Inne cywilizacje Bliskiego Wschodu	1	• Cywilizacje Bliskiego Wschodu: Izrael, Fenicja i Hetyci • Monoteizm religii żydowskiej i jego znaczenie dla rozwoju religii • Kolonizacja fenicka i znaczenie handlu w starożytności • Ewolucja pisma – wykształcenie alfabetu • Współczesne dziedzictwo starożytnego Izraela	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: 1) wymienia najważniejsze cywilizacje starożytnego Bliskiego Wschodu (Sumerowie, Babilon, Egipt, Persja) oraz ich wkład do kulturowego dziedzictwa ludzkości; 2) omawia najważniejsze etapy w starożytnych dziejach narodu żydowskiego.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:
7.	Cywilizacje Indii i Chin	1	• Cywilizacja Indusu i Żółtej Rzeki • Społeczeństwo i ekonomia Chin i Indii w starożytności • Narodziny religii i systemów etycznych: hinduizmu,	II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń:	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 3) charakteryzuje organizację państw i strukturę społeczeństw w cywilizacjach starożytnego

			- buddyzmu i konfucjanizmu - Nauka i kultura starożytnych cywilizacji Chin i Indii - Edykt Aśoki jako przykład prawodawstwa i etyki Dalekiego Wschodu - Współczesne dziedzictwo starożytnych cywilizacji Indii i Chin		Dalekiego Wschodu;
	Podsumowanie rozdziału 1 (+ sprawdzian)	2	Treści rozdziału 1		
	ROZDZIAŁ II: DZIEJE STAROŻYTNEJ GRECJI				
1.	Początki cywilizacji greckiej	1	- Warunki geograficzne Grecji i ich wpływ na powstanie cywilizacji - Powstanie i upadek kultury minojskiej i mykeńskiej - Osiągnięcia kultury minojskiej i mykeńskiej - Kształtowanie się alfabetu greckiego - Chronologia dziejów antycznej Grecji	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: 3) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Greków w dziedzinie filozofii, teorii społecznych, literatury i sztuki ze szczególnym uwzględnieniem ich wkładu w kulturę europejską.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje geograficzne uwarunkowania narodzin cywilizacji starożytnego Wschodu i Grecji; [...] 3) charakteryzuje kulturę kreteńską i mykeńską; [...]
2.	Greckie <i>poleis</i>	1	- Charakterystyka greckiej <i>polis</i> - Obszar starożytnego świata greckiego - Kulturowe, obyczajowe i polityczne elementy wspólnoty Greków w starożytności - Wielka kolonizacja i jej znaczenie	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: 1) porównuje organizację społeczeństw: Aten i Sparty oraz formy ustrojowe greckich <i>poleis</i> ; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 2) charakteryzuje kolonizację grecką w basenie Morza Śródziemnego i Czarnego; porównuje ją z kolonizacją fenicką w odniesieniu do zasięgu oraz konsekwencji kulturowych, politycznych i gospodarczych; [...]
3.	Antyczna Sparta	1	- Powstanie i rozwój Sparty - Ustrój Sparty - Organizacja społeczeństwa Sparty - Wychowanie i życie Spartan	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: 1) porównuje organizację społeczeństw: Aten i Sparty oraz formy ustrojowe greckich <i>poleis</i> ; [...] 3) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

				starożytnych Grekóww dziedzinie filozofii, teorii społecznych, literatury i sztuki ze szczególnym uwzględnieniem ich wkładu w kulturę europejską.	
4.	Ateńska demokracja	1	• Pierwotny ustrój Aten • Społeczeństwo ateńskie • Zarys wielkich reform prowadzących demokrację • Charakterystyka demokracji ateńskiej • Osiągnięcia i dziedzictwo starożytnych Aten	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: 1) porównuje organizację społeczeństw: Aten i Sparty oraz formy ustrojowe greckich <i>poleis</i> ; [...] 3) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Grekóww dziedzinie filozofii, teorii społecznych, literatury i sztuki ze szczególnym uwzględnieniem ich wkładu w kulturę europejską.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:
5.	Wojny grecko-perskie	1	• Ekspansja imperium perskiego na Bliskim Wschodzie • Przebieg działań zbrojnych podczas wojen perskich • Rozwiązania militarne Greków • Odniesienia do zmagania grecko-perskich w kulturze współczesnej	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje kulturowe i polityczne konsekwencje wojen grecko-perskich oraz podbojów Aleksandra Macedońskiego; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:
6.	Potęga i upadek antycznej Grecji	1	• Ekspansja Aten po zwycięstwie nad Persją • Wojna peloponeska • Wpływy greckie w antycznym świecie • Skutki rywalizacji wewnątrz świata greckiego po zakończeniu wojen perskich	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: 1) porównuje organizację społeczeństw: Aten i Sparty oraz formy ustrojowe greckich <i>poleis</i> ; 2) charakteryzuje kulturowe i polityczne konsekwencje wojen grecko-perskich oraz podbojów Aleksandra Macedońskiego; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 4) ocenia funkcjonowanie demokracji w Atenach czasów Peryklesa; [...]
7.	Świat duchowy starożytnych Greków	1	• Religia grecka • Narodziny filozofii greckiej • Homer i literatura grecka • Teatr w Grecji • Igrzyska olimpijskie w starożytnej Grecji i współcześnie	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: [...] 3) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Grekóww dziedzinie filozofii, teorii społecznych, literatury i sztuki ze	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 6) wyjaśnia specyfikę kultury hellenistycznej oraz charakteryzuje założenia edukacji klasycznej i ideał <i>paidei</i> .

			Znaczenie kultury greckiej dla świata starożytnego	szczególnym uwzględnieniem ich wkładu w kulturę europejską.	
8.	Sztuka i nauka antycznej Hellady	1	- Kanony piękna i architektura grecka w późniejszych epokach - Rzeźba i malarstwo wazowe - Matematyka i fizyka - Archimedes i wynalazki techniczne Greków - Początki dziejopisarstwa - Osiągnięcia naukowe starożytnych Greków współcześnie	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: [...] 3) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Greków w dziedzinie filozofii, teorii społecznych, literatury i sztuki ze szczególnym uwzględnieniem ich wkładu w kulturę europejską.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:
9.	Podboje Aleksandra Wielkiego	1	- Powstanie imperium macedońskiego - Przebieg podbojów Aleksandra Macedońskiego - Znaczenie podbojów macedońskich dla kultury greckiej - Postać Aleksandra Macedońskiego i jego rola w dziejach ludzkości	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje kulturowe i polityczne konsekwencje wojen grecko-perskich oraz podbojów Aleksandra Macedońskiego; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 5) opisuje państwo Aleksandra Macedońskiego; [...]
10.	Świat hellenistyczny	1	- Podział imperium Aleksandra Macedońskiego - Świat śródziemnomorski pod dominacją macedońską - Państwa hellenistyczne - Kultura hellenistyczna	III. Świat starożytnych Greków. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje kulturowe i polityczne konsekwencje wojen grecko-perskich oraz podbojów Aleksandra Macedońskiego; 3) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Greków w dziedzinie filozofii, teorii społecznych, literatury i sztuki ze szczególnym uwzględnieniem ich wkładu w kulturę europejską.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 6) wyjaśnia specyfikę kultury hellenistycznej oraz charakteryzuje założenia edukacji klasycznej i ideał <i>paidei</i> .
	Podsumowanie rozdziału 2 (+ sprawdzian)	2	Treści rozdziału 2		
	ROZDZIAŁ III: ANTYCZNY RZYM				
1.	Starożytna Italia i	1	Ludy starożytnej Italii	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i	spełnia wymagania określone dla

	początki Rzymu		- Osiągnięcia cywilizacyjne Etrusków - Powstanie Rzymu – mit i rzeczywistość - Rzym królewski	kultura starożytnego Rzymu. Uczeń:	zakresu podstawowego, a ponadto: 1) omawia początki Rzymu, z uwzględnieniem kultury Etrusków; [...]
2.	Republika rzymska	1	- Powstanie republiki i zasady jej funkcjonowania - Społeczeństwo republiki i źródła napięć społecznych - Walka o prawa plebejuszy - Najważniejsze urzędy republiki rzymskiej	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki; oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta; [...] 6) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Rzymian i ich wkład w kulturę europejską.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 5) wyjaśnia pojęcia <i>obywatel</i> i <i>obywatelstwo</i> w <i>polis</i> ateńskiej i republikańskim Rzymie oraz wyjaśnia recepcję antycznego pojęcia <i>obywatel</i> w późniejszych epokach; [...]
3.	Podboje Rzymu	1	- Organizacja armii rzymskiej - Podboje Rzymu w Italii - Wojny punickie - Postacie wybitnych wodzów i ich wpływ na dzieje starożytne - Podbój świata śródziemnomorskiego - Powstanie Imperium Rzymskiego	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: [...] 2) omawia kierunki i charakter ekspansji rzymskiej; wyjaśnia pojęcie <i>imperium</i> ; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 3) charakteryzuje etapy ekspansji rzymskiej; [...]
4.	Zmiany społeczne w republice rzymskiej	1	- Grupy społeczne w starożytnym Rzymie i zmiany ich składu na przestrzeni dziejów - Wpływ podbojów na sytuację społeczną Rzymu - Niewolnictwo w starożytnym Rzymie: znaczenie w gospodarce i życiu społecznym - Powstanie Spartakusa – przebieg i skutki	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki; oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 2) wyjaśnia przyczyny kryzysu i upadku republiki; [...] 5) wyjaśnia pojęcia <i>obywatel</i> i <i>obywatelstwo</i> w <i>polis</i> ateńskiej i republikańskim Rzymie oraz wyjaśnia recepcję antycznego pojęcia <i>obywatel</i> w późniejszych epokach; [...]
5.	Upadek republiki rzymskiej	1	- Kryzys polityczny i społeczny republiki rzymskiej - Stronnictwa polityczne w Rzymie i ich walka o przywództwo - Rywalizacja wodzów o władzę w Rzymie – I triumwirat	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki; oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 2) wyjaśnia przyczyny kryzysu i upadku republiki; 3) charakteryzuje etapy ekspansji rzymskiej; [...]

			• Podboje i wojny domowe w I wieku p.n.e. • II triumwirat – upadek republiki rzymskiej		
6.	Początki cesarstwa rzymskiego	1	• Oktawian August i okoliczności powstania cesarstwa • Reformy państwa rzymskiego • Ustrój pryncypatu • <i>Pax Romana</i> i nowe zasady funkcjonowania imperium • Rządy dynastii julijsko-klaudyjskiej	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki; oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta; 2) omawia kierunki i charakter ekspansji rzymskiej; wyjaśnia pojęcie <i>imperium</i> ; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 3) charakteryzuje etapy ekspansji rzymskiej; 4) rozpoznaje dziedzictwo antyku grecko-rzymskiego we współczesnym świecie; [...] 7) wyjaśnia znaczenie pojęcia pokoju rzymskiego oraz <i>Barbaricum</i> .
7.	Od pryncypatu do dominatu	1	• Wojny i rozszerzanie imperium w I w n.e. • Rola limesu jako granicy imperium • Kontakty Rzymian z kulturami spoza granic imperium (w tym szlak bursztynowy) • Problemy zarządzania rozległym imperium • Zmiany ustroju i sposobu sprawowania władzy w antycznym Rzymie – wprowadzenie dominatu i tetrarchii	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki; oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta; 2) omawia kierunki i charakter ekspansji rzymskiej; wyjaśnia pojęcie <i>imperium</i> ; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 3) charakteryzuje etapy ekspansji rzymskiej; 4) rozpoznaje dziedzictwo antyku grecko-rzymskiego we współczesnym świecie; [...] 7) wyjaśnia znaczenie pojęcia pokoju rzymskiego oraz <i>Barbaricum</i> .
8.	Kultura antycznego Rzymu	1	• Powstanie prawa rzymskiego i jego znaczenie w dziejach Europy • Architektura i budownictwo rzymskie • Rozwój sieci szlaków komunikacyjnych imperium • Kultura i sztuka antycznego Rzymu • Literatura i poezja rzymska • Rola łaciny w średniowieczu i czasach nowożytnych • Rzymskie osiągnięcia	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: [...] 6) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Rzymian i ich wkład w kulturę europejską.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 4) rozpoznaje dziedzictwo antyku grecko-rzymskiego we współczesnym świecie; [...]

			techniczne w kulturze europejskiej		
9.	Religia rzymska i chrześcijaństwo	1	- Religia rzymska, przyswajanie wpływów obcych wierzeń podczas podbojów oraz jej rola dla państwa - Początki chrześcijaństwa i jego związki z judaizmem - Powstanie Kościoła i charakterystyka wspólnot wczesnochrześcijańskich - Prześladowania chrześcijan – ich skala i przyczyny - Wzrost popularności, legalizacja i uznanie chrześcijaństwa za religię państwową - Pierwsze herezje i rozłamy w chrześcijaństwie	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: [...] 3) wyjaśnia genezę chrześcijaństwa i zmiany sytuacji chrześcijan w państwie rzymskim; 4) charakteryzuje znaczenie chrześcijaństwa dla zmian w kulturze i obyczajowości Rzymian; [...] 6) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Rzymian i ich wkład w kulturę europejską.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 6) charakteryzuje kulturotwórczą nowość chrześcijaństwa; [...]
10.	Upadek cesarstwa rzymskiego	1	- Przyczyny kryzysu wewnętrznego imperium - Relacje imperium z plemionami barbarzyńskimi - Zmiany społeczne w Rzymie - Podział cesarstwa na zachodnio- i wschodniorzymskie - Wędrowki ludów i najazd Hunów - Upadek Rzymu w opiniach historyków	IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki; oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta [...] 5) wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku państwa rzymskiego; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:
	Podsumowanie rozdziału 3 (+ sprawdzian)	2	Treści rozdziału 3		
(9)	ROZDZIAŁ IV: POCZĄTKI ŚREDNIOWIECZA				
1.	Cesarstwo bizantyjskie	1	- Położenie geograficzne Bizancjum - Osiągnięcia Bizantyjczyków: kodyfikacja praw, architektura - Działalność i osiągnięcia Justyniana Wielkiego	V. Bizancjum i świat islamu. Uczeń: 1) lokalizuje w czasie i przestrzeni cesarstwo bizantyjskie i charakteryzuje jego osiągnięcia w zakresie kultury; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje charakterystyczne cechy bizantyjskiego systemu politycznego; [...]

			• Ustrój polityczny i gospodarka cesarstwa bizantyjskiego • Zmiana znaczenia politycznego na przestrzeni dziejów • Znaczenie Bizancjum dla zachowania osiągnięć cywilizacji antycznej		
2.	Świt narodów europejskich	1	• Plemiona germańskie we wczesnośredniowiecznej Europie • Organizacja monarchii barbarzyńskich • Chrystianizacja plemion barbarzyńskich – znaczenie arianizmu • Znaczenie chrześcijaństwa w budowie Europy • Rola duchowieństwa i nowych zakonów	VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: [...] 3) opisuje proces tworzenia się państw w Europie, z uwzględnieniem ich chrystianizacji; 4) wyjaśnia pojęcie <i>christianitas</i> (ze szczególnym uwzględnieniem duchowej i kulturowej roli benedyktynów).	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 5) charakteryzuje duchową i cywilizacyjną rolę mnichów iroszkockich.
3.	Narodziny i podboje islamu	2	• Arabia przed Mahometem • Okoliczności powstania islamu • Zasady islamu i jego cechy charakterystyczne • Podboje islamu i powstanie kalifatu • Polityka Arabów wobec ludności podbitej • Powstanie podziałów w islamie • Osiągnięcia kulturalne i naukowe Arabów • Znaczenie cywilizacji islamu dla rozwoju cywilizacji europejskiej	V. Bizancjum i świat islamu. Uczeń: [...] 2) wyjaśnia genezę islamu i charakteryzuje główne zasady tej religii; 3) przedstawia charakter i główne kierunki ekspansji arabskiej; 4) opisuje charakterystyczne cechy kultury arabskiej.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 2) charakteryzuje etapy ekspansji Arabów i ocenia ich politykę wobec ludności podbitej; 3) wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łacińską i bizantyjską oraz rolę podboju ziem chrześcijańskich dla rozwoju cywilizacji islamu.
4.	Państwo Franków	1	• Wzrost znaczenia Franków i powstanie ich królestwa • Organizacja monarchii Franków w okresie rządów Merowingów • Okoliczności odsunięcia od władzy Merowingów przez Karolingów • Rządy pierwszych Karolingów • Utworzenie państwa	VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: 1) opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków, ze szczególnym uwzględnieniem polityki Karola Wielkiego; [...] 3) opisuje proces tworzenia się państw w Europie, z uwzględnieniem ich	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

			kościelnego	chrystianizacji; [...]	
5.	Imperium Karola Wielkiego	1	• Podboje Karola Wielkiego i odnowienie cesarstwa w Europie • Znaczenie renesansu karolińskiego i osiągnięcia kulturalne Franków • Dziedzictwo imperium rzymskiego w kulturze Franków • Rozwój prawa i administracji państwowej za rządów Karola Wielkiego	VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: 1) opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków, ze szczególnym uwzględnieniem polityki Karola Wielkiego; 2) charakteryzuje ideę odnowienia cesarstwa rzymskiego na przykładzie jej realizacji przez państwo Karolingów oraz Ottonów; [...] 4) wyjaśnia pojęcie <i>christianitas</i> (ze szczególnym uwzględnieniem duchowej i kulturowej roli benedyktynów).	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 4) ocenia znaczenie renesansu karolińskiego dla rozwoju kultury europejskiej; [...]
6.	Rozpad imperium Karolingów	1	• Kryzys imperium Karolingów • Znaczenie traktatu z Verdun dla przyszłego podziału Europy Zachodniej • Kształtowanie się Francji i Niemiec • Rzesza Niemiecka pod rządami Ottonów • Próby stworzenia europejskiej monarchii uniwersalistycznej przez Ottona III	VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje ideę odnowienia cesarstwa rzymskiego na przykładzie jej realizacji przez państwo Karolingów oraz Ottonów; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:
7.	Pierwsze państwa Słowian	1	• Teorie naukowe dotyczące pochodzenia Słowian • Podział Słowian, organizacja społeczności słowiańskiej • Państwo Samona i państwo wielkomorawskie • Misja Cyryla i Metodego i jej znaczenie • Początki państwowości czeskiej i ruskiej	VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: [...] 3) opisuje proces tworzenia się państw w Europie, z uwzględnieniem ich chrystianizacji; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje wierzenia i organizację społeczną Słowian; 2) opisuje proces powstawania pierwszych państw w Europie Środkowo-Wschodniej z uwzględnieniem wpływu cywilizacji łacińskiej i bizantyjskiej; [...]
8.	Kształtowanie się feudalizmu	1	• Zmiany gospodarcze i społeczne we wczesnym średniowieczu • Zasady funkcjonowania i najważniejsze cechy systemu	VIII. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń: 1) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje formy produkcji i handlu w średniowieczu; [...]

			feudalnego • Drabina feudalna i role poszczególnych grup społecznych • Rycerstwo, jego znaczenie, symbolika i obyczaje	[...]	
9.	Najazdy normañskie i węgierskie	1	• Skandynawia we wczesnym średniowieczu • Przyczyny najazdów normañskich • Działalność wikingów • Najazdy węgierskie na Europę • Podboje Normanów • Ukształtowanie się państwa węgierskiego	VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń: [...] 3) opisuje proces tworzenia się państw w Europie, z uwzględnieniem ich chrystianizacji; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 2) opisuje proces powstawania pierwszych państw w Europie Środkowo-Wschodniej z uwzględnieniem wpływu cywilizacji łacińskiej i bizantyjskiej; 3) charakteryzuje kierunki ekspansji Normanów i ocenia jej skutki; [...]
	Podsumowanie rozdziału 4 (+ sprawdzian)	2	Treści rozdziału 4		
(6)	ROZDZIAŁ V: PAŃSTWO PIERWSZYCH PIASTÓW				
1.	Pradzieje ziem polskich	1	• Kultury archeologiczne na ziemiach polskich • Historia osady w Biskupinie • Pojawienie się Słowian na ziemiach polskich i ich organizacja społeczna • Plemiona słowiańskie na ziemiach polskich • Pierwsze państwa Słowian na ziemiach polskich	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: 1) wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji, z uwzględnieniem roli Mieszka I i Bolesława Chrobrego; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) przedstawia geografę plemienną Polski przedpiastowskiej; [...]
2.	Początki państwa polskiego	1	• Początki ekspansji terytorialnej Polan • Historyczni przodkowie Mieszka I • Przyczyny, okoliczności i znaczenie chrystianizacji Polski w obrzędzie łacińskim • Zmagania zbrojne Mieszka I z sąsiadami	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: 1) wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji, z uwzględnieniem roli Mieszka I i Bolesława Chrobrego; 2) charakteryzuje rolę współdziałania Kościoła i państwa dla utrwalenia	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

				polskiej suwerenności (św. Wojciech, arcybiskupstwo gnieźnieńskie); 3) opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII wieku; 4) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII wieku.	
3.	Panowanie Bolesława Chrobrego	1	• Misja św. Wojciecha w Prusach i zjazd gnieźnieński • Podboje Bolesława Chrobrego • Początki organizacji kościelnej na ziemiach polskich • Polityka zagraniczna Bolesława Chrobrego • Koronacja Bolesława Chrobrego i jej znaczenie	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: 1) wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji, z uwzględnieniem roli Mieszka I i Bolesława Chrobrego; 2) charakteryzuje rolę współdziałania Kościoła i państwa dla utrwalenia polskiej suwerenności (św. Wojciech, arcybiskupstwo gnieźnieńskie); 3) opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII wieku; 4) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII wieku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 3) wyjaśnia znaczenie królewskich koronacji pierwszych Piastów; 4) dokonuje bilansu panowania władców piastowskich (do 1138 roku); [...]
4.	Kryzys i odbudowa państwa Piastów	2	• Zewnętrzne i wewnętrzne skutki polityki podbojów i chrystianizacji państwa polskiego • Czynniki decentralizacyjne w państwie piastowskim • Utrata znaczenia monarchii piastowskiej • Odbudowa państwowości za Kazimierza Odnowiciela • Panowanie Bolesława Śmiałego i jego polityka zagraniczna • Państwo polskie wobec konfliktu cesarstwa z papieżem • Konflikt króla z biskupem – wypędzenie władcy	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje rolę współdziałania Kościoła i państwa dla utrwalenia polskiej suwerenności (św. Wojciech, arcybiskupstwo gnieźnieńskie); 3) opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII wieku; 4) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII wieku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 3) wyjaśnia znaczenie królewskich koronacji pierwszych Piastów; 4) dokonuje bilansu panowania władców piastowskich (do 1138 roku); 5) charakteryzuje spór Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem.
5.	Polska na przełomie XI i XII wieku	1	• Rządy Władysława Hermana i jego konflikty z synami • Polska w polityce	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń: [...] 3) opisuje zmiany terytorialne	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

			- międzynarodowej w XI wieku - Walki pomiędzy Piastami o sukcesję na przykładzie konfliktu między Krzywoustym a Zbigniewem - Rządy Bolesława Krzywoustego – wojna z Niemcami oraz podbój Pomorza	państwa polskiego w X–XII wieku; 4) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII wieku.	[...] 4) dokonuje bilansu panowania władców piastowskich (do 1138 roku); 5) charakteryzuje spór Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem.
6.	Monarchia pierwszych Piastów	1	- Organizacja monarchii piastowskiej - Drużyna książęca i jej znaczenie piastowskiego - Społeczeństwo państwa polskiego w czasach pierwszych Piastów - Rola władcy i problemy związane z dziedziczeniem	IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń:	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 2) charakteryzuje organizację państwa wczesnopiastowskiego; [...]
	Podsumowanie rozdziału 5 (+ sprawdzian)	2	Treści rozdziału 5		
(8)	ROZDZIAŁ VI: PEŁNIA ŚREDNIOWIECZA W EUROPIE				
1.	Konflikt cesarstwa z papieżem	1	- Kryzys papieżstwa w X wieku i ruchy odnowy Kościoła - Wielka schizma wschodnia, jej przyczyny i skutki - Spór papieżstwa z cesarstwem – przyczyny, przebieg i skutki - Papieżstwo u zenitu potęgi politycznej - Stronnictwa propapieskie i procesarskie w średniowiecznej Europie	VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń: 1) wyjaśnia duchowe i polityczne przyczyny, a także charakter rywalizacji papieżstwa z cesarstwem o przewodnictwo w <i>christianitas</i> ; 2) charakteryzuje istotę i przebieg reformy Kościoła w X i XI wieku (reformy gregoriańskie);	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia związek między reformami gregoriańskimi a powstaniem etosu rycerskiego i ruchem krucjatowym; [...]
2.	Wyprawy krzyżowe	1	- Przyczyny ekonomiczne, polityczne, społeczne i religijne wypraw krzyżowych - Przebieg walk i najwybitniejsi wodzowie - Zakony rycerskie – okoliczności powstania i charakterystyka trzech najważniejszych	VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń: [...] 3) charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej i rekonkwisty oraz przedstawia ich skutki.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia związek między reformami gregoriańskimi a powstaniem etosu rycerskiego i ruchem krucjatowym; 2) charakteryzuje i ocenia rolę zakonów w średniowiecznej

			zakońców • Skutki wypraw krzyżowych (negatywne i pozytywne)		Europie; [...]
3.	Imperium mongolskie	1	• Powstanie państwa Mongołów • Przyczyny sukcesów armii mongolskiej • Podboje mongolskie w Azji • Najazdy Mongołów na Europę i ich skutki • Imperium mongolskie – zasięg, jego dzieje i znaczenie	VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń:	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 3) opisuje kierunki, charakter oraz konsekwencje najazdów mongolskich dla Europy.
4.	Narodziny monarchii stanowej	1	• Przemiany społeczne w średniowieczu • Ukształtowanie się stanów • Powstanie pierwszych reprezentacji stanowych • Początek monarchii stanowych w Europie (Anglia, Francja)	VIII. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń: 1) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym; [...] XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń:	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 3) opisuje i wyjaśnia proces powstawania monarchii stanowych w Europie.
5.	Gospodarka średniowiecznej Europy	1	• Przemiany w średniowiecznym rolnictwie • Odrodzenie i rozwój ośrodków miejskich • Rola i charakterystyka handlu w średniowiecznej Europie • Handel śródziemnomorski i rola miast włoskich • Handel hanzeatycki • Powrót gospodarki pieniężnej i początki bankowości • Rola jarmarków	VIII. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń: 1) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym; 2) opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI–XIII wieku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje formy produkcji i handlu w średniowieczu; [...] 3) wyjaśnia rolę zmian klimatycznych dla przemian gospodarczych w średniowiecznej Europie (rozwój rolnictwa w XI–XIII wieku).
6.	Miasto i wieś w średniowieczu	1	• Znaczenie i sytuacja chłopstwa w średniowieczu • Rozwój miast w średniowieczu • Rola i charakterystyka rzemiosła w średniowiecznej Europie • Struktura społeczna średniowiecznego miasta • Życie codzienne na wsi i w mieście w średniowieczu	VIII. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń: 1) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym; 2) opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI–XIII wieku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje formy produkcji i handlu w średniowieczu; 2) charakteryzuje genezę, rozwój i rolę średniowiecznych miast, z uwzględnieniem miejskich republik kupieckich; [...]

7.	Kościół w średniowieczu	1	• Duchowość klasztorna we wczesnym średniowieczu • Monastycyzm cysterski i jego znaczenie • Polityczne i społeczne znaczenie Kościoła i duchowieństwa w średniowiecznej Europie • Przemiany życia religijnego • Ruchy heretyckie – waldensi i albigensi (katarzy) • Zakony żebracze • Znaczenie religii w średniowieczu • Papiestwo od kryzysu do potęgi	XIII. Kultura średniowiecza. Uczeń: 1) wyjaśnia uniwersalny charakter kultury zachodniego średniowiecza, wskazując na wyjątkową rolę chrześcijaństwa jako podstawy ścisłej więzi wiary religijnej i rozumu, ze szczególnym uwzględnieniem roli św. Tomasza z Akwinu; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 3) charakteryzuje przemiany życia religijnego w okresie średniowiecza, w tym rolę franciszkanów i dominikanów; [...] VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 2) charakteryzuje i ocenia rolę zakonów w średniowiecznej Europie; [...]
8.	Kultura średniowiecznej Europy	1	• Kultura stanowa w średniowieczu jako wynik funkcjonowania społeczeństwa stanowego • Architektura romańska i gotycka • Literatura i teatr w średniowieczu • Filozofia średniowiecznej Europy • Malarstwo, rzeźba i inne sztuki plastyczne w średniowieczu • Uniwersytety i edukacja w średniowiecznej Europie	XIII. Kultura średniowiecza. Uczeń: 1) wyjaśnia uniwersalny charakter kultury zachodniego średniowiecza, wskazując na wyjątkową rolę chrześcijaństwa jako podstawy ścisłej więzi wiary religijnej i rozumu, ze szczególnym uwzględnieniem roli św. Tomasza z Akwinu; 2) rozpoznaje trzy podstawowe wyznaczniki zasięgu zachodniej <i>christianitas</i> : łacina (język liturgii i nauki), etos rycerski i sztuka gotycka; 3) rozpoznaje dokonania okresu średniowiecza w dziedzinie kultury, z uwzględnieniem dorobku polskiego średniowiecza; 4) określa znaczenie chrześcijaństwa w obrządku łacińskim dla rozwoju kultury polskiej; 5) charakteryzuje sztukę romańską i gotycką.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje rolę uniwersytetów i ich organizację oraz wyjaśnia przyczyny trwałości idei uniwersyteckiej; 2) charakteryzuje znaczenie scholastyki dla rozwoju teologii, filozofii i nauk przyrodniczych; [...] 4) określa znaczenie włączenia ziem polskich do cywilizacyjnego kręgu świata zachodniego (łacińskiego).
	Podsumowanie rozdziału 6 (+ sprawdzian)	2	Treści rozdziału 6		
(6)	ROZDZIAŁ VII:				

	ROZBICIE DZIELNICOWE I ODBUDOWA KRÓLESTWA POLSKIEGO				
1.	Rozbicie dzielnicowe	1	• Podział państwa piastowskiego w wyniku testamentu Krzywoustego • System senioratu – funkcjonowanie i upadek • Walki wewnętrzne pomiędzy książętami piastowskimi • Najazdy mongolskie	X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego; 2) przedstawia zagrożenia zewnętrzne (Marchia Brandenburska, zakon krzyżacki, Mongołowie) oraz wewnętrzne (partykularyzm interesów poszczególnych władców); [...] 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy w okresie od XII do XIV wieku	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przebieg walk o tron senioralny w kontekście postanowień tzw. testamentu Bolesława Krzywoustego; [...]
2.	Rozwój gospodarczy ziem polskich	1	• Ożywienie gospodarcze na ziemiach polskich • Osadnictwo na prawie niemieckim i na prawie polskim na ziemiach księstw piastowskich • Zmiany społeczne, ekonomiczne i polityczne w okresie rozbicia dzielnicowego • Wzrost znaczenia rycerstwa – feudalizm na ziemiach polskich • Początki monarchii stanowej	X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego; [...] 3) opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim; [...] 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy w okresie od XII do XIV wieku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 2) porównuje zasady kolonizacji na prawie polskim i na prawie niemieckim; 3) charakteryzuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce.
3.	Sąsiedzi Polski w XII–XIII wieku	1	• Powstanie Marchii Brandenburskiej • Plemiona Bałtów i ich najazdy na ziemie polskie • Sprowadzenie Krzyżaków nad Bałtyk • Państwo zakonu krzyżackiego	X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego; 2) przedstawia zagrożenia zewnętrzne (Marchia Brandenburska, zakon	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

			w Prusach • Ruś w XII–XIII wieku • Czechy w XIII wieku	krzyżacki, Mongołowie) oraz wewnętrzne (partykularyzm interesów poszczególnych władców); [...]	
4.	Próby zjednoczenia ziem polskich	1	• Apogeum rozbicia dzielnicowego • Próby zjednoczenia ziem polskich w XII i XIII wieku • Rola Kościoła w próbach jednoczenia Polski • Próby zjednoczenia Polski na przełomie XIII i XIV wieku – Przemysł II • Polska pod rządami Przemysławów	X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: 1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego; [...] 4) charakteryzuje proces przezwyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła (znaczenie istnienia metropolii gnieźnieńskiej); 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy w okresie od XII do XIV wieku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przebieg walk o tron senioralny w kontekście postanowień tzw. testamentu Bolesława Krzywoustego; [...] 3) charakteryzuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce.
5.	Odrodzenie Królestwa Polskiego	1	• Przebieg walk o zjednoczenie Polski toczonych przez Władysława Łokietka • Polityka zagraniczna Łokietka – sojusz z Węgrami, konflikty z Krzyżakami, Brandenburgią i Luksemburgami • Straty terytorialne na rzecz sąsiadów • Znaczenie koronacji Władysława Łokietka	X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: [...] 2) przedstawia zagrożenia zewnętrzne (Marchia Brandenburska, zakon krzyżacki, Mongołowie) oraz wewnętrzne (partykularyzm interesów poszczególnych władców); [...] 4) charakteryzuje proces przezwyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła (znaczenie istnienia metropolii gnieźnieńskiej); 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy w okresie od XII do XIV wieku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przebieg walk o tron senioralny w kontekście postanowień tzw. testamentu Bolesława Krzywoustego; [...] 3) charakteryzuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce.
6.	Monarchia Kazimierza Wielkiego	2	• Reformy prawne i administracyjne Kazimierza Wielkiego • Osiągnięcia gospodarcze i budowa pozycji politycznej	X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: [...] 2) przedstawia zagrożenia zewnętrzne (Marchia Brandenburska,	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

			Polski • Rozwój cywilizacyjny ziem polskich • Nabytki terytorialne Polski za Kazimierza Wielkiego • Polityka zagraniczna Kazimierza Wielkiego • Problemy z dziedzictwem tronu	zakon krzyżacki, Mongołowie) oraz wewnętrzne (partykularyzm interesów poszczególnych władców); 3) opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim; 4) charakteryzuje proces przezwyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła (znaczenie istnienia metropolii gnieźnieńskiej); 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy w okresie od XII do XIV wieku. XII. Polska w XIV i XV wieku. Uczeń: 1) opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV i XV wieku; 2) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 2) rozpoznaje polityczne i kulturowe znaczenie ekspansji wschodniej podjętej w okresie panowania ostatniego Piasta na polskim tronie (Rusini, Ormianie); charakteryzuje tolerancyjną na tle współczesnego Zachodu politykę Kazimierza Wielkiego wobec Żydów; [...]
	Podsumowanie rozdziału 6 (+ sprawdzian)	2	Treści rozdziału 7		
(8)	ROZDZIAŁ VIII: POLSKA I EUROPA U SCHYŁKU ŚREDNIOWIECZA				
1.	Unie z Węgrami i Litwą	2	• Unia polsko-węgierska i rządy Andegawenów w Polsce • Wzrost znaczenia szlachty na przełomie XIV i XV wieku. • Litwa przed unią z Polską	XII. Polska w XIV i XV wieku. Uczeń: 1) opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV i XV wieku; 2) charakteryzuje rozwój monarchii	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia znaczenie unii polsko-litewskiej z perspektywy obu

			• Początki unii polsko-litewskiej • Rządy Władysława Jagiełły i jego polityka dynastyczna • Wielokulturowość na ziemiach państwa Jagiellonów	stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich; 3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV i XV wieku; 4) wyjaśnia początek ewolucji unii polsko-litewskiej: od unii w Krewie do unii w Horodle; [...] 6) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV i XV wieku.	narodów; 2) rozpoznaje polityczne i kulturowe znaczenie ekspansji wschodniej podjętej w okresie panowania ostatniego Piasta na polskim tronie (Rusini, Ormianie); charakteryzuje tolerancyjną na tle współczesnego Zachodu politykę Kazimierza Wielkiego wobec Żydów; 3) wyjaśnia wpływ rozwoju przywilejów szlacheckich na sytuację gospodarczą państwa oraz utrwalenie unii polsko-litewskiej; 4) charakteryzuje i wyjaśnia znaczenie polskiej szkoły prawa narodów z XV wieku; 5) dokonuje bilansu panowania władców panujących w Polsce w XIV i XV wieku; 6) ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów w XV wieku.
2.	Wojny z zakonem krzyżackim	1	• Przyczyny konfliktu polsko-krzyżackiego • Przebieg bitwy grunwaldzkiej i jej znaczenie • Postanowienia pierwszego pokoju toruńskiego • Konflikt polsko-krzyżacki na soborze w Konstancji • Wojny polsko-krzyżackie w latach 20. i 30 XV wieku	XII. Polska w XIV i XV wieku. Uczeń: 1) opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV i XV wieku; [...] 5) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej; charakteryzuje atrakcyjność kulturową Polski dla mieszkańców państwa zakonu krzyżackiego; 6) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV i XV wieku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia znaczenie unii polsko-litewskiej z perspektywy obu narodów; [...] 5) dokonuje bilansu panowania władców panujących w Polsce w XIV i XV wieku; [...]
3.	Europa Zachodnia w XIV–XV wieku	1	• Zjednoczenie Francji i wybuch wojny stuletniej • Przebieg konfliktu angielsko-francuskiego w XIV–XV wieku • Monarchia burgundzka • Cesarstwo w XIII–XIV wieku	XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń: [...] 2) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV–XV wieku; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza; [...]

			- Wojny szwajcarskie i spadek znaczenia rycerstwa - Przebieg rekonkwisty w Hiszpanii	VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń: [...] 3) charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej i rekonkwisty oraz przedstawia ich skutki.	3) opisuje i wyjaśnia proces powstawania monarchii stanowych w Europie.
4.	Kryzys schyłku średniowiecza	1	- Kryzys gospodarczy i epidemia dżumy - Powstania chłopskie w Anglii i Francji - Niewola awiniońska papieży - Spory o istotę Kościoła i ruchy reformatorskie	XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu; 2) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV–XV wieku; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza; 2) charakteryzuje kryzysy religijne, polityczne, społeczne i zdrowotne („czarna śmierć”) późnego średniowiecza; [...]
5.	Europa Środkowa i Wschodnia w XV wieku	1	- Czechy pod panowaniem Luksemburgów - Powstanie husytyzmu i wojny husyckie - Podboje imperium osmańskiego na Bałkanach - Węgry w XV wieku - Ruś w walce o wyzwolenie spod zwierzchnictwa Mongołów	XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu; 2) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV–XV wieku; 3) charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyjskiego i ekspansji tureckiej dla Europy.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza; 2) charakteryzuje kryzysy religijne, polityczne, społeczne i zdrowotne („czarna śmierć”) późnego średniowiecza; [...]
6.	Panowanie Kazimierza Jagiellończyka	1	- Panowanie i śmierć Władysława Warneńczyka - Bezkrólewie i objęcie rządów przez Kazimierza Jagiellończyka - Przyczyny wojny trzynastoletniej - Przebieg walk podczas wojny trzynastoletniej - Zmiany w sztuce wojennej w XV wieku - Skutki wojny trzynastoletniej - Polityka dynastyczna	XII. Polska w XIV i XV wieku. Uczeń: 1) opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV i XV wieku; 2) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich; 3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia znaczenie unii polsko-litewskiej z perspektywy obu narodów; [...] 3) wyjaśnia wpływ rozwoju przywilejów szlacheckich na sytuację gospodarczą państwa oraz utrwalenie unii polsko-litewskiej; [...] 5) dokonuje bilansu panowania władców panujących w Polsce w XIV i

			Kazimierza Jagiellończyka	związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV i XV wieku; [...] 5) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej; charakteryzuje atrakcyjność kulturową Polski dla mieszkańców państwa zakonu Krzyżackiego; 6) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV i XV wieku.	XV wieku; 6) ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów w XV wieku.
7.	Monarchia polska w XIV-XV wieku	1	• Zmiany w administracji polskiej • Rozwój monarchii stanowej • Przywileje szlacheckie • Charakterystyczne cechy polskiej monarchii stanowej	XII. Polska w XIV i XV wieku. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich; [...]	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 3) wyjaśnia wpływ rozwoju przywilejów szlacheckich na sytuację gospodarczą państwa oraz utrwalenie unii polsko-litewskiej; 4) charakteryzuje i wyjaśnia znaczenie polskiej szkoły prawa narodów z XV wieku; 5) dokonuje bilansu panowania władców panujących w Polsce w XIV i XV wieku; [...]
8.	Kultura Polski średniowiecznej	1	• Architektura średniowieczna w Polsce • Malarstwo i rzeźba średniowieczna w Polsce • Najważniejsze zabytki sztuki średniowiecznej na ziemiach polskich • Początki polskiego dziejopisarstwa • Edukacja i nauka na ziemiach polskich w średniowieczu • Rola Akademii Krakowskiej • Początki polskiej literatury	XII. Polska w XIV i XV wieku. Uczeń: [...] 3) rozpoznaje dokonania okresu średniowiecza w dziedzinie kultury, z uwzględnieniem dorobku polskiego średniowiecza; 4) określa znaczenie chrześcijaństwa w obrządku łacińskim dla rozwoju kultury polskiej; 5) charakteryzuje sztukę romańską i gotycką.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 4) charakteryzuje i wyjaśnia znaczenie polskiej szkoły prawa narodów z XV wieku; 5) dokonuje bilansu panowania władców panujących w Polsce w XIV i XV wieku; [...] spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje rolę uniwersytetów i ich organizację oraz wyjaśnia przyczyny trwałości idei uniwersyteckiej; [...]

					4) określa znaczenie włączenia ziem polskich do cywilizacyjnego kręgu świata zachodniego (łacińskiego).
	Podsumowanie rozdziału 8 (+ sprawdzian)	2	Treści rozdziału 8		

Klasa II

Lekcja Nr	Tytuł rozdziału/lekcji	Liczba godzin	Najważniejsze treści	Treści z podstawy programowej – zakres podstawowy	Treści z podstawy programowej – zakres rozszerzony
	I. Epoka odrodzenia				
1.	Cywilizacje pozaeuropejskie	1	Ludy Ameryki Cywilizacje prekolumbijskie: Majów, Olmeków, Azteków, Inków Afryka na przełomie XIV–XVI w. Cywilizacje Dalekiego Wschodu: Chin i Japonii		spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje cywilizacje prekolumbijskie;
2.	Wielkie odkrycia geograficzne	1	Wiedza geograficzna w średniowiecznej Europie Przyczyny wielkich odkryć geograficznych Wyprawy odkrywców (Kolumb, Diaz, da Gama, Magellan, Cabot, Vespucci, Cabral, Núñez de Balboa, Cartier) Skutki wypraw odkrywczych Znaczenie wielkich odkryć geograficznych	XIV. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Uczeń: 1) charakteryzuje przyczyny, przebieg i skutki wypraw odkrywczych; 2) opisuje udział poszczególnych państw europejskich w podziale Nowego Świata w XVI–XVIII wieku; 3) wyjaśnia wpływ wielkich odkryć geograficznych na społeczeństwo, gospodarkę i kulturę Europy oraz obszarów pozaeuropejskich.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje cywilizacje prekolumbijskie; 2) przedstawia proces rozrostu posiadłości kolonialnych państw europejskich w XVI–XVIII wieku.
3.	Ekspansja kolonialna	1	Początki ekspansji kolonialnej i podział Nowego Świata Podbój Ameryki przez Hiszpanów i Portugalczyków – rywalizacja	XIV. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Uczeń: [...] 1) opisuje udział poszczególnych	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje cywilizacje prekolumbijskie;

			kolonialna Kolonializm portugalski i hiszpański w XVI–XVIII w. Początki kolonizacji Ameryki Północnej Ekspansja kolonialna w Afryce i Azji w XVI-XVIII w. Udział państw europejskich w podziale Nowego Świata w XVI-XVIII wieku wpływ wielkich odkryć geograficznych na społeczeństwo, gospodarkę i kulturę Europy oraz obszarów pozaeuropejskich	państw europejskich w podziale Nowego Świata w XVI–XVIII wieku; 2) wyjaśnij wpływ wielkich odkryć geograficznych na społeczeństwo, gospodarkę i kulturę Europy oraz obszarów pozaeuropejskich.	2) przedstaw proces rozrostu państw kolonialnych państw europejskich w XVI–XVIII wieku
4.	Przemiany społeczno-gospodarcze w Europie	1	„mała epoka lodowcowa” i jej wpływ na procesy gospodarcze w Europie Wzrost demograficzny ludności w Europie Przemiany w miastach Nowe formy produkcji, rozwój handlu i początki gospodarki kapitalistycznej Cechy gospodarki wczesnokapitalistycznej w XVI-XVII wieku Inflacja i dualizm gospodarczy	XVII. Europa w XVI i XVII wieku. Uczeń:	XVII. Europa w XVI i XVII wieku. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 3) charakteryzuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy Zachodniej XVI i XVII wieku; 4) wyjaśnij rolę zmian klimatycznych („mała epoka lodowcowa”) dla procesów gospodarczych w Europie;
5.	Kultura renesansu	1	Geneza renesansu Różnica między renesansem XV/XVI wieku, a wcześniejszymi „renesansami” z epoki średniowiecznej christianitas Główne cechy humanizmu Główne prądy ideowe epoki Rozwój nauki i sztuka renesansu Literatura renesansowa	XV. Czasy renesansu. Uczeń: 1) wyjaśnia główne prądy ideowe epoki; 2) rozpoznaje dokonania twórców renesansowych w dziedzinie kultury; 3) charakteryzuje sztukę renesansową.	XV. Czasy renesansu. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje, czym różnił się renesans XVI wieku od wcześniejszych „renesansów” z epoki średniowiecznej <i>christianitas</i>; 2) analizuje oraz interpretuje teksty obrazujące myśl filozoficzną i polityczną doby renesansu.

			Humanistyczna filozofia człowieka Polityczne idee renesansu		
6.	Reformacja i jej skutki	1	Przyczyny reformacji Marcin Luter i jego działalność Ruchy reformacyjne w Europie Porównanie nurtów protestanckich Początek wojen religijnych w Niemczech Zasada „Cuius regio eius religio” i jej konsekwencje Powstanie Kościoła anglikańskiego Reformacja w krajach skandynawskich Porównanie najważniejszych nurtów protestanckich Społeczne, gospodarcze, kulturowe i polityczne skutki reformacji	XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń: 1) wyjaśni religijne, polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe warunki i następstwa reformacji, opisując jej główne nurty i postaci; [...] 3) opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI wieku i miejsce Rzeczypospolitej w niej.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje najważniejsze wyznania protestanckie; 2) charakteryzuje sformułowaną w kręgu protestanckim zasadę <i>cuius regio eius religio</i> oraz jej konsekwencje dla sytuacji wyznaniowej państw europejskich; [...] 5) charakteryzuje najważniejszą wojnę religijną.
7.	Kontrreformacja	1	Sobór trydencki i jego skutki Reforma katolicka i kontrreformacja Powstanie i działalność Towarzystwa Jezusowego Reformacja i kontrreformacja i ich wpływ na kulturę	XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń: 1) [...] 2) wyjaśni rolę soboru trydenckiego i opisuje różne aspekty reformy Kościoła katolickiego; 3) opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI wieku i miejsce Rzeczypospolitej w niej.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 3) przedstawia i ocenia reformę katolicką oraz kontrreformacyjne działania Kościoła katolickiego, ze szczególnym uwzględnieniem roli jezuitów; 4) wyjaśnia wpływ reformacji i kontrreformacji na kulturę; 5) charakteryzuje najważniejszą wojnę religijną.
8.	Europa w okresie wojen włoskich	1	Kryzys monarchii stanowych Zmiany w sztuce wojennej Imperium Habsburgów Potęga Hiszpanii Rywalizacja francusko-habsburska Wojny włoskie	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 1) przedstawia drogę do nowego modelu monarchii europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego;	XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 5) charakteryzuje najważniejszą wojnę religijną.

				2) charakteryzuje konflikty polityczne w Europie, z uwzględnieniem ekspansji tureckiej i charakteru wojny trzydziestoletniej;	
9.	Monarchie europejskie w drugiej połowie XVI wieku	1	Wojny religijne we Francji Rewolucja w Niderlandach Rywalizacja hiszpańsko-angielska	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 1) przedstawia drogę do nowego modelu monarchii europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego; 2) charakteryzuje konflikty polityczne w Europie, z uwzględnieniem ekspansji tureckiej i charakteru wojny trzydziestoletniej;	XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 5). charakteryzuje najważniejsze wojny religijne..
10.	Ekspansja turecka i Europa Wschodnia w XVI w.	1	Ekspansja turecka w XVI w. Walki z Turkami w basenie Morza Śródziemnego Państwo moskiewskie – początek cesarstwa Wzrost potęgi Szwecji w XVI w.	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: [...] 2) charakteryzuje konflikty polityczne w Europie, z uwzględnieniem ekspansji tureckiej i charakteru wojny trzydziestoletniej;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje proces kształtowania się państwa moskiewskiego/rosyjskiego w XVI i XVII wieku;
	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2			
(10)	II. „Złoty wiek” Rzeczypospolitej	6			
1.	Społeczeństwo państwa Jagiellonów w XVI w.	1	Wielonarodowe społeczeństwo Rzeczypospolitej Społeczeństwo stanowe w Rzeczypospolitej Chłopi i mieszczaństwo Szlachta, jej podział i liczebność	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów w. Uczeń: [...] 3. omawia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego (gospodarka folwarczno-pańszczyźniana) na tle europejskim	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 5). charakteryzuje stosunki wewnętrzne w Koronie i na Litwie, uwzględniając rozwarstwienie stanu szlacheckiego; [...] 7) ocenia sytuację gospodarczą państwa ostatnich Jagiellonów.

				m;	
2.	Polska gospodarka w „złotym wieku”	1	Geneza gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej Funkcjonowanie folwarków pańszczyźnianych Miasta w Polsce w XVI w. Rozwój handlu Ocena sytuacji gospodarczej Rzeczypospolitej	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń: 3).omawia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych,strukturyspołecznejimodelużycia gospodarczego (gospodarka folwarczno- - pańszczyźniana)natleuropejskim;	spełniawymaganiaokreślone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 6) ocenia sytuację gospodarczą państwa ostatnich Jagiellonów.
3.	Rozwój demokracji szlacheckiej	1	Przyczyny dominacji politycznej szlachty Przywileje generalne szlachty Sejmiki szlacheckie i ich rodzaje Sejm walny i jego funkcjonowanie Postulaty i cele działalności ruchu egzekucyjnego Sejmy egzekucyjne i ich postanowienia	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń 2) wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce i ocenia funkcjonowanie demokracji szlacheckiej; 3) omawia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych,strukturyspołecznejimodelużycia gospodarczego (gospodarka folwarczno- - pańszczyźniana)natleuropejskim;	spełniawymaganiaokreślone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 3) charakteryzuje ruch egzekucyjny szlachty (wskazując przedstawicieli) i ocenia jego znaczenie dla rozwoju parlamentaryzmu w państwie polsko-litewskim; 4) charakteryzuje stosunki wewnętrzne w Koronie i na Litwie, uwzględniając rozwarstwienie stanu szlacheckiego;
4.	Panowanie ostatnich Jagiellonów	1	„zbieranie ziem ruskich” przez Moskwę i jej skutki Rosyjska koncepcja „Trzeciego Rzymu” i jej konsekwencje Wojny z Moskwą Główne kierunki polityki zagranicznej Jagiellonów Stosunki z Habsburgami i skutki układu wiedeńskiego	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń 1) opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakter jego stosunki z sąsiadami w XVI	spełniawymaganiaokreślone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 5) ocenia rozwiązanie problemu państwa zakonnych w Prusach i Inflantach; 6) wyjaśnia, czym były realizowane przez Moskwę koncepcje: program „zbierania ziem ruskich” i koncepcja „Trzeciego Rzymu” w kont

			Konsekwencje polityki dynastycznej Jagiellonów Wojny o Mołdawię i relacje z Turcją Inkorporacja Mazowsza i jego znaczenie Ostatnia wojna z zakonem krzyżackim i jego skutki Ocena hołdu pruskiego Polityka zagraniczna Zygmunta II Augusta I wojna północna o Inflanty i hegemonię w basenie Morza Bałtyckiego Ocena skutków wojny o Inflanty	wieku;	ekścieobecności Rzeczypospolitej na ziemiach litewsko-ruskich;
5.	Rzeczpospolita Obojga Narodów	1	Dzieje unii polsko-litewskich Przyczyny zewnętrzne i wewnętrzne zawarcia unii realnej Magnateria litewska wobec planów unii Postanowienia unii lubelskiej w 1569 r. Rzeczpospolita Obojga Narodów i jej charakterystyka Struktura terytorialna Rzeczypospolitej Kulturowa rola Polski Ocena skutków unii lubelskiej	XIX. Powstanie Rzeczypospolitej obojga Narodów. Uczeń: 1) wyjaśni przyczyny, okoliczności i następstwa zawarcia unii realnej między Koroną a Litwą; 2) charakteryzuje ustrój Rzeczypospolitej Obojga Narodów w świetle postanowień unii lubelskiej; 3) opisuje strukturę terytorialną i ludnościową Rzeczypospolitej Obojga Narodów;	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia kulturową rolę Polski w przeniesieniu wzorców cywilizacji zachodniej na obszary ruskie i litewskie;
6.	Reformacja i kontrreformacja	1	Pozycja Kościoła katolickiego Państwo wielu religii Prawne i kulturowe podstawy tolerancji religijnej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów Przyczyny reformacji na ziemiach Rzeczypospolitej Bracia polscy	XIX. Powstanie Rzeczypospolitej obojga Narodów. Uczeń: 3) opisuje strukturę terytorialną i ludnościową Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 4) wyjaśnia prawne i kulturowe podstawy tolerancji religijnej na ziemiach Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVI	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 2) charakteryzuje działania kontrreformacyjne ze strony Kościoła katolickiego i władz państwowych

			Ruch egzekucyjny a tolerancja religijna Geneza i główne postanowienia aktu konfederacji warszawskiej Początki kontrreformacji w Rzeczypospolitej Geneza i skutki unii brzeskiej	wieku.	
7.	Pierwsza wolna elekcja	1	Pierwsze bezkrólewie Ustalenie zasad wolnej elekcji Artykuły henrykowskie i <i>pacta conventa</i> Ocena roli wybitnych postaci okresu pierwszych wolnych elekcji Pierwsza wolna elekcja Henryk Walezy na tronie Rzeczypospolitej Następstwa wolnych elekcji w dziejach Rzeczypospolitej	XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń [...] 1) wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce i ocenia funkcjonowanie demokracji szlacheckiej; 2) omawia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktur społecznej i modelu życia gospodarczego (gospodarka folwarczno-pańszczyźniana) na tle europejskim; XX. Pierwsza wolna elekcja i ich następstwa. Uczeń: 1) opisuje okoliczności, zasady, przebieg i następstwa pierwszych wolnych elekcji, z uwzględnieniem artykułów henrykowskich i <i>pacta conventa</i>; [...] 3) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów państwa polsko-litewskiego w XVI wieku z wydarzeniami europejskimi.	XX. Pierwsza wolna elekcja i ich następstwa. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia polityczną rolę wybitnych postaci okresu pierwszych wolnych elekcji;
8.	Rządy Stefana Batorego	1	Kolejna wolna elekcja Polityka wewnętrzna Stefana Batorego	XX. Pierwsza wolna elekcja i ich następstwa. Uczeń: 1) opisuje okoliczności, zasady, p	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 2) ocenia polityczną rolę wybitnych

			Konflikt z Gdańskiem Wojny z Rosją o Inflanty i ich następstwa Ocena panowania Stefana Batorego	rzebieginastępstwa pierwszychwolnychelekcji,z uwzględnieniemartykułów henrykowskich i <i>pacta conventa</i> ; 2) charakteryzujedziałaniaStefana Batorego wzakresiepolitykiwewnętrznej zagranicznej; 3) zestawianajważniejszewydarze niazdziesięćpaństwapolsko- litewskiegoXVIwiekuzwydarz eniami europejskimi	hpostaciokresu pierwszych wolnych elekcji;
9.	Renesans w Rzeczypospolitej	1	Geneza odrodzenia na ziemiach polskich Kulturowe korzenie polskiego renesansu Główne ośrodki kultury Nauka i szkolnictwo Literatura odrodzenia i jej twórcy Renesans w sztuce Pisarstwo polityczne okresu renesansu i jego twórcy Spory polityczne i wyznaniowe i ich wpływ na rozwój kultury w Rzeczypospolitej Obojga Narodów Związki renesansu polskiego z europejskim	XXI. Renesans w Polsce. Uczeń: 1) charakteryzuje i ocenia kulturowe korzenie oraz dorobekpolskiejmyślipolitycz nejdobyrenesansu; 2) rozpoznajedokonaniatwórcó wpolskiegoodrodzeniawdzie dziniekultury(zuwzględnieni emkultury politycznej odwołującej się do Arystotelesa iCycerona).	XXI. Renesans w Polsce. Uczeń: spełniawymaganiaokreślone dla zakresu) podstawowego, a ponadto: 1) analizujeiinterpretujefragmenty dziełpisarzy politycznych polskiego odrodzenia; 2) oceniawpływwreformacjiikontre formacjinarozwójkulturywRzec zypospolitejObojgaNarodów; 3) charakteryzujezwiązki renesansupo lskiego z europejskim.
	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2			
(6)	III. Europa w XVII w.				
1.	Angielska wojna domowa	1	Sytuacja społeczno-gospodarcza w Anglii Rządy Stuartów Wybuch rewolucji angielskiej Wojna domowa w Anglii Dyktatura Olivera Cromwella Monarchia parlamentarna w Anglii	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 1) przedstawia drogę do nowego modelu monarchii europejskich wpoce nowożytniej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego; 2) charakteryzuje konfliktypolitycz	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: spełniawymaganiaokreślone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 2)charakteryzuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy ZachodniejX VIiXVIIwieku;

				newEuropie, zuwzględnieniemekspansjiture ckiejicharakteru wojny trzydziestoletniej; 3) porównujeewolucjęs trojuFrancjiiAnglii w XVII wieku;	
2.	Wojna trzydziestoletnia	1	Geneza wojny trzydziestoletniej Etapy wojny trzydziestoletniej Pokój westfalski i jego warunki Skutki wojny trzydziestoletniej dla dziejów Europy	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 1) przedstawia drogę do nowego modelu monarchii europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego; 2) charakteryzuje konflikt polityczny newEuropie, z uwzględnieniemekspansjitureckiejicharakteru wojny trzydziestoletniej;	
3.	Absolutyzm we Francji	1	Francja kardynała Richelieu Rządy kardynała Mazarina Czasy Frondu Władza absolutna Ludwika XIV Polityka wewnętrzna i zagraniczna Francji	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 1) przedstawia drogę do nowego modelu monarchii europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego; 2) charakteryzuje konflikt polityczny newEuropie, z uwzględnieniemekspansjitureckiejicharakteru wojny trzydziestoletniej; 3) porównujeewolucjęs trojuFrancjiiAnglii w XVII wieku;	
4.	Zmiany polityczne w Europie w XVII w.		Upadek potęgi Hiszpanii Polityka obronna Holandii Konflikty angielsko-holenderskie Prusy w czasach Fryderyka Wilhelma Wzrost znaczenia Szwecji Węgry i Turcja	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: 1) przedstawia drogę do nowego modelu monarchii europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego; 2) charakteryzuje konflikt polityczny newEuropie,	

				z uwzględnieniem ekspansji i tendencji charakteru wojny trzydziestoletniej;	
5.	Kultura baroku	1	Geneza baroku Główne cechy baroku Dzieła sztuki barokowej w Europie i ich twórcy Nauka, filozofia, literatura, teatr i muzyka	XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń: [...] 4) opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII wieku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 4) charakteryzuje sztukę barokową.
	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2			
(10)	IV. Wiek wojen				
1.	Rządy Zygmunta III Wazy	1	Podwójna elekcja i początki rządów Zygmunta III Wazy Wewnętrzne konflikty w Rzeczypospolitej Główne kierunki polityki zagranicznej Zygmunta III Konflikty ze Szwecją Rokosz Zebrzydowskiego	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń: 1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów; [...] 4) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy świata w XVII wieku. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń: 1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, liberum veto i rokosze; 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz	XX. Pierwsze wolne elekcje i ich następstwa. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 2) charakteryzuje sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej na początku panowania Zygmunta III Wazy. XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) przedstawia przebieg wojny trzynastoletniej z Rzeczypospolitą Obojga Narodów w XVII wieku, z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stefana Czarnieckiego i Jana III Sobieskiego; 2) wyjaśnia, jakie znaczenie miały z punktu widzenia perspektyw na objęcie władzy w Moskwie przez królewicza Władysława i traktat alenapruski z 1657 roku; 3) wyjaśnia okoliczności powstania i treść

				załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; 3) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktur społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim w XVII wieku	ści de i „przedmurza chrześcijaństwa”. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 2) opisuje i ocenia projekty wzmocnienia władzy królewskiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, w tym Piotra Skargi i Jana Kazimierza;
2.	Walki o koronę carów	1	Sytuacja w państwie moskiewskim po śmierci cara Iwana IV Groźnego Cele polskiej polityki wschodniej Dymitriady i ich następstwa Wojna z Rosją Utrata szans na objęcie tronu w Rosji przez królewicza Władysława i ocena znaczenia tego wydarzenia Zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń: 1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów; 4) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy świata w XVII wieku. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń: 4) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, liberum veto i rokosze; 5) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz	XX. Pierwsze wolne elekcje i ich następstwa. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 2) charakteryzuje sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej na początku panowania Zygmunta III Wazy. XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) przedstawia przebieg wojen toczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII wieku, z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stefana Czarnieckiego i Jana III Sobieskiego; 2) wyjaśnia, jakież znaczenie miały dla perspektyw na objęcie władzy w Moskwie przez królewicza Władysława i utratę napruskiego 1657 roku; 3) wyjaśnia okoliczności powstania i treść

				załamaniagospodarczegoRzeczypolitejObojga Narodów w XVII wieku; 6) oceniapolskąspecyfikęwzaksierozwiązańustrojowych, strukturyspołecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim w XVII wieku;	„przedmurzachrześcijaństwa”. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 2) opisujeioceniaprojektywzmocnieniawładzykrólewskiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, wtymPiotraSkargiiJanaKazimierza;
3.	Kozacy i konflikty z imperium osmańskim	1	Wyprawy polskich magnatów do Mołdawii Kozaczyzna na ziemiach Ukrainy Przyczyny wojen z Turcją Problem kozacko-tatarski Bitwy pod Cecorą i Chocimiem Zawarcie pokoju polsko-tureckiego	XXII. Politykawewnętrznaizagranicznar RzeczypospolitejObojgaNarodówwXVIIwieku.Uczeń: 1) omawiakonfliktywewnętrzneizewnętrzneRzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów; [...] 4) charakteryzujezmianygranicRzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; 5) zestawianajważniejszewydarzeniaz dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy i świata w XVII wieku. XXIII. Ustrój, społeczeństwoikulturaRzeczypospolitejObojgaNarodówwXVII wieku.Uczeń: 1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego RzeczypospolitejObojgaNarodów,uwzględniając wpływy obce, liberum veto i rokosze; 2) wyjaśnia	XX. Pierwsze wolne elekcje i ich następstwa. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 2) charakteryzuje sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej na początku panowania Zygmunta III Wazy. XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) przebiegowojentoczonychprzez RzeczpospolitąObojgaNarodówwXVIIwieku, z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców ipolityków,wtym: StanisławaŻółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stefana Czarnieckiego iJanaIII Sobieskiego; [...] 3) wyjaśniaokolicznośćpowstaniaitreściidei „przedmurzachrześcijaństwa”.

				przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; 3) ocenią polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim w XVII wieku;	
4.	Powstanie Chmielnickiego	1	Sytuacja etniczno-wyznaniowa na Ukrainie w połowie XVII w. Kozacy rejestrowi i ich rola w konfliktach militarnych Wybuch powstania Chmielnickiego Przebieg wojny polsko-kozackiej Postanowienia unii w Perejasławiu Wojna z Rosją w latach 1654–1667 Skutki polityczne, ekonomiczne i kulturowe konfliktu z Kozakami i Rosją	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń: 1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów; 4) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia i dzieje Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy i świata w XVII wieku. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń: 1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, liberum veto i rokosze; 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; 3) ocenią polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych,	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) przedstawia przebieg wojentoczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII wieku, z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stefana Czarnieckiego i Jana III Sobieskiego; XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje udział poszczególnych stanów w życiu gospodarczym Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 2) opisuje i ocenia projekty wzmocnienia władzy królewskiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, w tym Piotra Skargi i Jana Kazimierza;

				strukturyspołecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim w XVII wieku;	
5.	Potop szwedzki	1	Przyczyny najazdu szwedzkiego Przebieg potopu szwedzkiego Utrata lenna pruskiego i jego następstwa Następstwa polityczne, ekonomiczne i kulturowe potopu szwedzkiego	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń: 2) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów; 5) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; 6) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy i świata w XVII wieku. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń: 1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, liberum veto i rokosze; 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; 3) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktur społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim w XVII wieku;	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: przedstawi przebieg wojen toczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII wieku, z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stefana Czarnieckiego i Jana III Sobieskiego; 4) wyjaśnia, jakie znaczenie miały zaniechania perspektyw na objęcie władzy w Moskwie przez królewicza Władysława i utratę lenna pruskiego w 1657 roku; 5) wyjaśnia okoliczności powstania i treści „przedmurza chrześcijaństwa”. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 3) charakteryzuje udział poszczególnych stanów w życiu gospodarczym Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 4) opisuje i ocenia projekty wzmocnienia władzy królewskiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, w tym Piotra Skargi i Jana Kazimierza;

6.	Wojna domowa i król „Piast”	1	Rzeczpospolita po potopie Plany wzmocnienia władzy monarchicznej Jana Kazimierza i jego stronnictwa Oligarchizacja życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów Konflikty wewnętrzne w Rzeczypospolitej Rokosz Jerzego Lubomirskiego Abdykacja Jana Kazimierza Ocena panowania dynastii Wazów Uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne elekcji Michała Korybuta Wiśniowieckiego Konflikty wewnętrzne w Rzeczypospolitej Początek wojny z Turcją	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń: 1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów; 2) opisuje sytuację wewnętrzną i położenie między-narodowe Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1669–1696; [...] 3) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; 4) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy i świata w XVII wieku. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń: 5) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, liberum veto i rokosze; 6) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; 7) ocenia polską specyfikę zakresu rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim w XVII wieku;	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) przedstawia przebieg wojentoczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII wieku, z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stefana Czarnieckiego i Jana III Sobieskiego; 2) wyjaśnia, jakie znaczenie miały zaniechania perspektyw na objęcie władzy w Moskwie przez królewicza Władysława i utratę napruskiego w 1657 roku; 3) wyjaśnia okoliczności powstania i treść idei „przedmurza chrześcijaństwa”. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 4) charakteryzuje udział poszczególnych stanów w życiu gospodarczym Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 5) opisuje i ocenia projekty wzmocnienia władzy królewskiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, w tym Piotra Skargi i Jana Kazimierza;
----	-----------------------------	---	--	--	--

7.	Panowanie Jana III Sobieskiego	2	Elekcja i polityka zagraniczna Jana III Sobieskiego Wojna polsko-turecka Wyprawa wiedeńska i ocena zwycięstwa Jana III Sobieskiego dla Polski i Europy Wiktoria wiedeńska i jej obraz w dziełach kultury Wojna polsko-turecka i pokój w Karłowicach Zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Ocena panowania Jana III Sobieskiego jako wodza i polityka	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń: - opisuje sytuację wewnętrzną i położenie między-narodowe Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1669–1696; - ocenia znaczenie bitwy pod Wiedniem dla losów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy; - charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; - zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy i świata w XVII wieku. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń: - opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, liberum veto i rokosze; - wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; - ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim w XVII wieku;	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: - przedstawia przebieg wojentoczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XV II wieku, z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stefana Czarnieckiego i Jana III Sobieskiego; - wyjaśnia, jakie znaczenie miały zaniek perspektyw na objęcie władzy w Moskwie przez królewicza Władysława i utratę napruskiegow 1657 roku; - wyjaśnia okoliczności powstania i treść idei „przedmurza chrześcijaństwa”. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: - charakteryzuje udział poszczególnych stanów w życiu gospodarczym Rzeczypospolitej Obojga Narodów; - opisuje i ocenia projekty wzmocnienia władzy królewskiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, w tym Piotra Skargi i Jana Kazimierza;
----	--------------------------------	---	---	--	--

8.	Kryzys Rzeczypospolitej	1	Zniszczenia wojenne, społeczne i gospodarcze skutki wojen w XVII w. Wzrost znaczenia i roli magnaterii, oligarchizacja życia politycznego Przemiany ustrojowe Rzeczypospolitej w XVII w. i ich uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne Zaostrzenie sytuacji wyznaniowej w Rzeczypospolitej Ocena specyfiki ustrojowej, społecznej i gospodarczej Rzeczypospolitej na tle europejskim	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń: 1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów; 2) opisuje sytuację wewnętrzną i położenie między-narodowe Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1669–1696; 3) ocenia znaczenie bitwy pod Wiedniem dla losów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy; 4) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy świata w XVII wieku. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń: 1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, liberum veto i rokosze; 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; 3) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim w XVII wieku;	XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) przedstawia przebieg wojentoczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII wieku, z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stefana Czarnieckiego i Jana III Sobieskiego; 2) wyjaśnia, jakie znaczenie miały zaniek perspektyw na objęcie władzy w Moskwie przez królewicza Władysława i utratę napruskiego w 1657 roku; 3) wyjaśnia okoliczności powstania i treści idei „przedmurza chrześcijaństwa”. 4) XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 5) charakteryzuje udział poszczególnych stanów w życiu gospodarczym Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 6) opisuje i ocenia projekt wzmocnienia władzy królewskiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, w tym Piotra Skargi i Jana Kazimierza;
----	-------------------------	---	---	---	---

9.	Barok i sarmatyzm	1	Początki baroku w Rzeczypospolitej Specyfika polskiego baroku Sztuka barokowa i jej cechy Nauka i oświata Literatura barokowa i jej twórcy Sarmatyzm i jego cechy Idea „przedmurza chrześcijaństwa” Wpływ ideologii sarmackiej na politykę zagraniczną, ustrój wewnętrzny, sytuację ekonomiczną Rzeczypospolitej Atrakcyjność kulturowa Rzeczypospolitej dla ościennych narodów w XVII wieku	XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń: [...] 4) rozpoznaje dokonania twórców epoki baroku powstałego terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 5) charakteryzuje atrakcyjność kulturową Rzeczypospolitej dla ościennych narodów w XVII wieku.	XX. Pierwsze wolne elekcje i ich następstwa. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 2) charakteryzuje sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej na początku panowania Zygmunta III Wazy. XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 3) wyjaśnia okoliczności powstania i treści idei „przedmurza chrześcijaństwa”. XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: [...] 3) charakteryzuje cechy sztuki barokowej i opisuje sarmatyzm jako ideologię i styl życia szlachty w Rzeczypospolitej Obojga Narodów.
	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2			
(9)	V. Europa i świat w okresie oświecenia				
1.	Przemiany gospodarczo-społeczne w XVIII w.	1	Wzrost liczby ludności (wprowadzenie szczepień ochronnych) Rewolucja agrarna Rewolucja przemysłowa w Anglii Wynalazki wynalezione w XVIII w. (najważniejszy z nich –	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: 1) charakteryzuje postęp techniczny i przemiany kapitalistyczne w Europie Zachodniej;	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje rozwój parlamentaryzmu i rewolucję przemysłową w Anglii; 2) analizuje i interpretuje fragmenty tekstów myślicieli oświeceniowych.

			maszyna parowa) Skutki gospodarcze i społeczne rewolucji przemysłowej Idee liberalizmu ekonomicznego		
2.	Oświecenie	1	Geneza i główne cechy oświecenia Wielcy myśliciele doby oświecenia Powstanie i rozwój tajnych stowarzyszeń (masoneria, iluminaci, różokrzyżowcy) Nauka i szkolnictwo Literatura piękna i polityczna czasów oświecenia Sztuka klasycystyczna, jej charakterystyka i twórcy Odkrycia geograficzne w epoce oświecenia	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: 2) wyjaśnia główne idee oświeceni- a i rozpoznaje do konania epoki w dziedzinie kultury; 3) wyjaśnia związek między „wieki- em światła” a rozwojem tajnych stowarzysze- ń (masoneria, iluminaci, różokrzyżowcy);	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje rozwój parlamentaryzmu i rewolucję przemysłową w Anglii; 2) analizuje i interpretuje fragmenty te- kstów myślicieli oświeceniowych; 3) charakteryzuje sztukę klasycystycz- ną; 4) charakteryzuje najważniejsze konfli- kty polityczne w Europie i na świecie w XVIII wieku.
3.	Powstanie Imperium Rosyjskiego	1	Sytuacja wewnętrzna Rosji na przełomie XVII i XVIII w. Wielka Wojna Północna i jej następstwa Przemiany ustrojowe, społeczne, gospodarcze i kulturowe w Rosji cara Piotra Wielkiego Rosja Katarzyny II Wielkiej i ocena jej panowania Cele polityki zagranicznej i rozwój terytorialny Rosji w XVIII w.	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: 5) charakteryzuje proces modernizacji Rosji w XVIII wieku i rosyjską ideę imperium.	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 4) charakteryzuje najważniejsze konflikty polityczne w Europie i na świecie w XVIII w.
4.	Absolutyzm oświecony w Prusach	1	Państwo pruskie u progu XVIII w. Powstanie Królestwa Pruskiego Przemiany ustrojowe, społeczno- gospodarcze i kulturowe w Prusach w czasach Fryderyka II Armia pruska Pierwsze wojny śląskie	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: 4) charakteryzuje absolutyzm oświecony na przykładach państw sąsiadujących z R- zecząpospolitą Obojga Narodów;	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 4) charakteryzuje najważniejsze konflikty polityczne w Europie i na świecie w XVIII w.
5.	Przemiany polityczne w Europie w XVIII w.		Wojny o sukcesję (hiszpańską, polską i austriacką) Wojna siedmioletnia i wzrost	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: 4) charakteryzuje absolutyzm	XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

			znaczenia Prus Kolonizacja i konflikty kolonialne w XVIII w. Reformy Marii Teresy i Józefa II w Austrii Przemiany polityczne w Wielkiej Brytanii	oświecony na przykładach państw sąsiadujących z Rzeczpospolitą Obojga Narodów; 5) charakteryzuje proces modernizacji Rosji w XVIII wieku i rosyjską ideę imperium.	1) opisuje rozwój parlamentaryzmu i rewolucję przemysłową w Anglii; 4) charakteryzuje najważniejsze konflikty polityczne w Europie i na świecie w XVIII w.
6.	Powstanie Stanów Zjednoczonych Ameryki	1	Kolonie w Nowym Świecie w XVIII w. Przyczyny konfliktu amerykańskich kolonistów z Anglią Deklaracja niepodległości z 4 lipca 1776 roku Wojna o niepodległość USA i jej uwarunkowania międzynarodowe Polacy w rewolucji amerykańskiej Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej i jej zasady Ocena roli wielkich dowódców i polityków amerykańskich (w tym Jerzego Waszyngtona) Znaczenie rewolucji amerykańskiej dla dziejów świata Ocena rewolucji amerykańskiej i jej przywódców	XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń: 1) wyjaśnia genezę i charakteryzuje następstwa amerykańskiej wojny o niepodległość; 2) charakteryzuje strukturę Stanów Zjednoczonych Ameryki w świetle założeń konstytucji amerykańskiej; [...] 4) ocenia znaczenie amerykańskiej wojny o niepodległość i rewolucji francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej; 3) przedstawia układ Polaków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych Ameryki.	XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rolę przywódców amerykańskiej wojny o niepodległość i rewolucji francuskiej.
7.	Rewolucja we Francji	2	Wewnętrzna i międzynarodowa sytuacja Francji w końcu XVIII w. Rządy Ludwika XVI i ich konsekwencje Stany Generalne Wybuch Wielkiej Rewolucji Francuskiej w 1789 r. Deklaracja praw człowieka i	XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń: [...] 3) wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki rewolucji francuskiej (ze szczególnym uwzględnieniem rewolucyjnego programu stworzenia „nowej Francji” i „nowych Francuzów”); 4) ocenia znaczenie amerykańskiej wojny	XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rolę przywódców amerykańskiej wojny o niepodległość i rewolucji francuskiej; 2) przedstawia etapy rewolucji francuskiej wiodące do jej radykalizacji; 3) charakteryzuje istotę skutki rewolucji

			obywatela Konstytucja Francji z 1791 r. i ustanowienie monarchii konstytucyjnej Przejęcie władzy przez burżuazję	ny oniepodległośćire wolucjifrancuskie j zperspektywypolit ycznej,gospodarcze j i społecznej;	yjnegohaśła „wolność,równość,braterstwoalboś mierć” (zuwzględnieniemprzyczyniprzebie guwojny wWandei).
8.	Republika Francuska		Kluby polityczne i ich znaczenie Okoliczności wprowadzenia we Francji republiki Radykalizacja ruchów rewolucyjnych Dyktatura jakobinów i jej specyfika Próby stworzenia „nowej Francji” i „nowych Francuzów” Wojna domowa w Wandei Obalenie Maximiliena de Robespierre Ocena roli przywódców i znaczenia Wielkiej Rewolucji Francuskiej (w tym de La Fayette’a, Robespierre’a) Rządy dyktatoratu Ocena rewolucji francuskiej i jej przywódców	XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń: [...] 3) wyjaśni przyczyny i opisuje skutki rewolucji francuskiej (ze szczególnym uwzględnieniem rewolucyjnego programu stworzenia „nowej Francji” i „nowych Francuzów”); 4) ocenia znaczenie amerykańskiej woj ny oniepodległośćire wolucjifrancuskie j zperspektywypolit ycznej,gospodarcze j i społecznej;	XXV. Rewolucje XVIII w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rolę przywódców amerykańskiej wojny o niepodległość i rewolucji francuskiej; 2) przedstawia etapy rewolucji francuskiej wiodące do jej radykalizacji; 3) charakteryzuje istotę i skutki rewolucyjnego hasła „wolność, równość, braterstwo albo śmierć” (zuwzględnieniem przyczyn i przebiegu wojny w Wandei).
	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2			
(8)	VI. Kryzys i upadek Rzeczypospolitej				
1.	Panowanie Augusta II	1	Uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej w początkach XVIII w. August II Mocny na tronie Rzeczypospolitej Unia polsko-saska i jej znaczenie Wybuch i przebieg wielkiej wojny północnej Wojna domowa stronników	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: 1) opisuje i ocenia sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej w czasach saskich; 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej, wskazując przejawy osłabienia	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 2) ocenia znaczenie polsko-saskiej unii personalnej i rolę panujących.

			Augusta II Mocnego ze stronnikami Stanisława Leszczyńskiego Sejm Niemy i jego znaczenie Skutki polityczno-gospodarcze wielkiej wojny północnej Polityka wielkich mocarstw wobec Rzeczypospolitej	suwerenności państwa polskiego.	
2.	Polityczna anarchia i próby reform	1	Polityka wielkich mocarstw wobec Rzeczypospolitej Plany reform Stanisława Leszczyńskiego i Stanisława Konarskiego Podwójna elekcja w 1733 r. Obalenie rządów Stanisława Leszczyńskiego w Polsce Sytuacja wewnętrzna i międzynarodowa Rzeczypospolitej w czasach rządów Augusta III Sasa Stronnictwa polityczne doby saskiej Pierwsze próby reform (w tym działalność Stanisława Konarskiego) Ocena roli władców saskich na tronie polskim	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: 1) opisuje i ocenia sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej w czasach saskich; 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej, wskazując przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego.	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje i ocenia projekty naprawy Rzeczypospolitej w I poł. XVIII w., w tym Stanisława Leszczyńskiego, Stanisława Konarskiego; 2) ocenia znaczenie polsko-saskiej unii personalnej i rolę panujących.
3.	Ostatnia wolna elekcja i I rozbiór Polski	1	Uwarunkowania polityczne wewnętrzne i zewnętrzne ostatniej wolnej elekcji Elekcja Stanisława Augusta Poniatowskiego Pierwsze reformy okresu stanisławowskiego Konfederacja barska i jej znaczenie Przyczyny I rozbioru Rzeczypospolitej	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej, wskazując przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego; 3) przedstawia reformy z pierwszych lat panowania Stanisława Augusta; 4) wyjaśnia przyczyny i przedstawia zasięg terytorialny pierwszego	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 3) wyjaśnia znaczenie konfederacji barskiej; 4) charakteryzuje położenie międzynarodowe i sytuację wewnętrzną Rzeczypospolitej po pierwszym rozbiorze.

			Sejm rozbiorowy i jego decyzje	rozbioru Rzeczypospolitej.	
4.	Oświecenie w Rzeczypospolitej	1	Początki oświecenia na ziemiach polskich Komisja Edukacji Narodowej i jej działalność Rola instytucji oświeceniowych (Biblioteki Załuskich, teatrów, czasopism) Rola mecenatu Stanisława Augusta Poniatowskiego Wybitni twórcy polskiego oświecenia i ich dzieła Najważniejsze zabytki architektury i sztuki doby oświecenia na ziemiach polskich Związki polskiego i europejskiego oświecenia	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: 3) przedstawia reformy z pierwszych lat panowania Stanisława Augusta; XXVIII. Kultura doby oświecenia w Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) rozpoznaje dokonania przedstawicieli polskiego oświecenia w dziedzinie kultury; 2) rozpoznaje i charakteryzuje najważniejsze zabytki architektury i sztuki doby oświecenia w Polsce; 3) omawia rolę instytucji oświeceniowych (Komisja Edukacji Narodowej, Biblioteka Załuskich, teatr, czasopiśmiennictwo).	XXVIII. Kultura doby oświecenia w Rzeczypospolitej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia związki oświecenia polskiego z europejskim; 2) omawia i ocenia dorobek piśmiennictwa w służbie Rzeczypospolitej (Hugona Kołłątaja, Stanisława Staszica); 3) omawia rolę Stanisława Augusta jako mecenasa sztuki.
5.	Rzeczpospolita w dobie Sejmu Wielkiego	1	Przemiany gospodarcze i społeczne po I rozbiórce Rządy królewsko-ambadorskie w Rzeczypospolitej Międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania zwołania Sejmu Wielkiego Główne stronnictwa Sejmu Wielkiego i ich programy Najważniejsze ustrojowe, ekonomiczne i militarne reformy Sejmu Czteroletniego	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej, wskazując przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego; 5) wyjaśnia okoliczności zwołania Sejmu Wielkiego i przedstawia jego reformy, ze szczególnym uwzględnieniem postanowień Konstytucji 3 maja i Zaręczenia Wzajemnego Obojga Narodów	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: Uczeń: 4) charakteryzuje położenie międzynarodowe i sytuację wewnętrzną Rzeczypospolitej po pierwszym rozbiórce.
6.	Konstytucja 3 maja i II rozbiór Polski	1	Okoliczności uchwalenia Konstytucji 3 maja 1791 r. i jej główni twórcy „Zaręczenie Wzajemne Obojga	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu

			Narodów” Główne założenia ustrojowe polskiej konstytucji Reakcje społeczeństwa polskiego na uchwalenie konstytucji Porównanie Konstytucji 3 maja z ustawami zasadniczymi w USA i Francji Porównanie przemian w Polsce z procesem przemian we Francji Ocena roli Konstytucji 3 maja dla dziejów narodu polskiego Konfederacja targowicka i jej ocena Wojna z Rosją w obronie Konstytucji 3 maja i przyczyny klęski wojsk polskich Polityka pruska wobec Polski Rola wybitnych dowódców i (książę Józef Poniatowski, Tadeusz Kościuszko) Znaczenie przyłączenia się króla Stanisława Augusta Poniatowskiego do targowicy II rozbiór Rzeczypospolitej	i Austrii wobec Rzeczypospolitej, wskazując przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego; 5) wyjaśnia okoliczności zwołania Sejmu Wielkiego i przedstawia jego reformy, ze szczególnym uwzględnieniem postanowień Konstytucji 3 maja i Zaręczenia Wzajemnego Obojga Narodów XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń: 1) wyjaśnia wpływ konfederacji targowickiej na wybuch wojny z Rosją; charakteryzuje postawę pruskiego „sojusznika” Polski w 1792 roku; 3) opisuje zasięg terytorialny drugiego i trzeciego rozbioru Rzeczypospolitej.	podstawowego, a ponadto: 1) rozpoznaje różnicę między reformą Rzeczypospolitej pod koniec XVIII wieku a sposobem modernizacji przyjętym przez rewolucję francuską; 2) przedstawia przebieg wojny w obronie Konstytucji 3 maja, z uwzględnieniem roli dowódców; 3) ocenia rolę Tadeusza Kościuszki w walce o zachowanie niepodległości Polski oraz jako bohatera walki „za naszą i waszą wolność”; 4) porównuje politykę państw zaborczych na zagarniętych ziemiach Rzeczypospolitej; 5) charakteryzuje wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII wieku; 6) charakteryzuje stosunek europejskich elit oświeceniowych do rozbiorów Polski na przykładzie Woltera oraz I. Kanta.
7.	Powstanie kościuszkowskie	1	Polityka zaborców na zagarniętych ziemiach Przyczyny insurekcji kościuszkowskiej Wybuch powstania i zwycięstwo pod Raclawicami Uniwersał połaniecki i jego postanowienia Przebieg insurekcji Przyczyny klęski insurekcji kościuszkowskiej ocena roli Tadeusza Kościuszki w walce o zachowanie	XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń: 2) charakteryzuje przebieg powstania kościuszkowskiego, z uwzględnieniem roli jego przywódców; 3) opisuje zasięg terytorialny drugiego i trzeciego rozbioru Rzeczypospolitej; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej w XVIII w. z	XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) rozpoznaje różnicę między reformą Rzeczypospolitej pod koniec XVIII wieku a sposobem modernizacji przyjętym przez rewolucję francuską; 2) przedstawia przebieg wojny w obronie Konstytucji 3 maja, z uwzględnieniem roli dowódców;

			niepodległości Polski oraz jako bohatera walki „za naszą i waszą wolność	wydarzeniami w Europie i na świecie.	3) oceni rolę Tadeusza Kościuszki w walce o zachowanie niepodległości Polski oraz jako bohatera walki „za naszą i waszą wolność”; 4) porównaj politykę państwaborczych na zagarniętych ziemiach Rzeczypospolitej; 5) charakteryzuj wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII wieku; 6) charakteryzuje stosunek europejskich elit oświeceniowych do rozbiórów Polski na przykładzie Woltera oraz I. Kanta.
8.	Upadek Rzeczypospolitej	1	III rozbiór Rzeczypospolitej Abdykacja Stanisława Augusta Poniatowskiego Wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania upadku Rzeczypospolitej w XVIII w. Historiografia polska wobec rozbiórów Ocena polityki Stanisława Augusta Poniatowskiego	XXVI. Rzeczpospolita w XVIII w. (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń: 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej, wskazując przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego. XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń: 4) przedstawia przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII w.; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej w XVIII w. z wydarzeniami w Europie i na świecie.	XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 4) porównaj politykę państwaborczych na zagarniętych ziemiach Rzeczypospolitej; 5) charakteryzuj wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII wieku; charakteryzuje stosunek europejskich elit oświeceniowych do rozbiórów Polski na przykładzie Woltera oraz I. Kanta.
	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2			
	VII. Epoka napoleońska				
1.	Początki rządów Napoleona	1	Międzynarodowa i wewnętrzna sytuacja Francji w okresie rządów dyktatoratu	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: 1) charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie;	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

			Kryzys władz rewolucyjnych Okoliczności przejęcia władzy przez Napoleona Bonapartego Walki z I koalicją Polityka wewnętrzna i zagraniczna Napoleona Bonapartego w okresie konsulatu Wojna z II koalicją Koronacja Napoleona na cesarza Francuzów	2) przedstawia sukcesy i porażki wewnętrznej polityki Napoleona [...].	1) wyjaśnia istotę systemu napoleońskiego w Europie 2) wymienia etapy ekspansji Francji i omawia proces tworzenia kolejnych antynapoleońskich koalicji.
2.	Ekspansja napoleońskiej Francji	1	Organizacja i ustrój Cesarstwa Francuzów Bilans polityki wewnętrznej Napoleona Wojna z III koalicją (bitwy: pod Trafalgarem i pod Austerlitz) Wojna z IV koalicją i jej znaczenie Wyprawa hiszpańska i jej ocena Dominacja francuska nad Europą i jej ocena	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: 1) charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie; 2) przedstawia sukcesy i porażki wewnętrznej polityki Napoleona.	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia istotę systemu napoleońskiego w Europie 2) wymienia etapy ekspansji Francji i omawia proces tworzenia kolejnych antynapoleońskich koalicji.
3.	Klęska Napoleona		Wojna z V koalicją i bitwa pod Wagram Wojna Francji z Rosją Wojna z wielką koalicją i upadek Napoleona „Sto dni” Napoleona i klęska Napoleona pod Waterloo Przyczyny klęski Napoleona Ocena znaczenia epoki napoleońskiej dla dziejów Francji i Europy	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: 1) charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie; 2) przedstawia sukcesy i porażki wewnętrznej polityki Napoleona; 5) ocenia znaczenie epoki napoleońskiej dla losów Francji i Europy.	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia istotę systemu napoleońskiego w Europie 2) wyodrębnia etapy ekspansji Francji i omawia proces tworzenia kolejnych antynapoleońskich koalicji.
4.	Legiony Polskie we Włoszech	1	Postawy Polaków wobec zaborców (m.in. powołanie Towarzystwa Przyjaciół Nauk) Powstanie Legionów Jana Henryka Dąbrowskiego Udział Polaków w walkach we	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: 3) przedstawia przykłady zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona, z uwzględnieniem Legionów Polskich we Włoszech.	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia istotę systemu napoleońskiego w Europie 2) wymienia etapy ekspansji Francji

			Włoszech Legia Naddunajska i jej znaczenie Wyprawa na Haiti i jej ocena Bilans znaczenia Legionów <i>Mazurek Dąbrowskiego</i> i jego rola dla losów narodu polskiego		i omawia proces tworzenia kolejnych antynapoleońskich koalicji; 4) ocenia stosunek Napoleona do sprawy polskiej.
5.	Księstwo Warszawskie	2	Powstanie na ziemiach polskich w 1806 r. Ustrój polityczny Księstwa Warszawskiego Sytuacja społeczno-gospodarcza w Księstwie Warszawskim Wojna z Austrią w 1809 r. i jej skutki Udział Polaków w wyprawie na Moskwę Upadek Księstwa Warszawskiego Ocena księcia Józefa Poniatowskiego jako polityka i wodza Ocena znaczenia okresu napoleońskiego dla losów Polski	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: 4) charakteryzuje genezę, ustrój i dzieje Księstwa Warszawskiego.	XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia istotę systemu napoleońskiego w Europie 2) wymienia etapy ekspansji Francji i omawia proces tworzenia kolejnych antynapoleońskich koalicji; 3) przedstawia przebieg wojny 1809 r. na ziemiach polskich; 4) ocenia postać księcia Józefa Poniatowskiego; 4) ocenia stosunek Napoleona do sprawy polskiej.
	Lekcja powtórzeniowa (+ sprawdzian)	2			

Klasa III

Lekcja Nr	Tytuł rozdziału/lekcji	Liczba godzin	Najważniejsze treści	Treści z podstawy programowej – zakres podstawowy	Treści z podstawy programowej – zakres rozszerzony
	I. System wiedeński	(13)			
1.	Kongres wiedeński	1	- Europa po wojnach napoleońskich - Przebieg kongresu wiedeńskiego - Najważniejsze decyzje kongresu - Powstanie Świętego Przymierza	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 1) przedstawia decyzje kongresu wiedeńskiego w odniesieniu do Europy i świata, z uwzględnieniem podziału ziem polskich.	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rolę Świętego Przymierza.
2.	System wiedeński i jego funkcjonowanie	1	- Ład wiedeński - Bunty i powstanie organizacji	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń:	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń:

			- spiskowych we Włoszech - Protesty w państwach niemieckich - Restauracja Burbonów we Francji - Powstanie dekabrystów w Rosji - Rola Świętego Przymierza w tłumieniu buntów	1) przedstawia decyzje kongresu wiedeńskiego w odniesieniu do Europy i świata, z uwzględnieniem podziału ziem polskich; 2) opisuje funkcjonowanie systemu wiedeńskiego i charakteryzuje próby jego podważenia.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rolę Świętego Przymierza; 2) charakteryzuje ruchy społeczne i niepodległościowe w I poł. XIX w.
3.	Europa w pierwszej połowie XIX w.	1	- Revolucja lipcowa - Niepodległość Belgii - Wojny o niepodległość Grecji - Rola Świętego Przymierza w tłumieniu buntów	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 2) opisuje funkcjonowanie systemu wiedeńskiego i charakteryzuje próby jego podważenia.	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rolę Świętego Przymierza; 2) charakteryzuje ruchy społeczne i niepodległościowe w I poł. XIX w.
4.	Rewolucja przemysłowa	1	- Industrializacja i przyczyny rewolucji przemysłowej - Rozwój technologiczny - Uprzemysłowienie poszczególnych państw europejskich - Rozwój transportu - Przemiany społeczne	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 3) przedstawia przebieg rewolucji przemysłowej w Europie i Stanach Zjednoczonych oraz wskazuje jej najważniejsze konsekwencje społeczno-gospodarcze.	
5.	Nowe idee	1	- Nowe idee polityczne: liberalizm i konserwatyzm - Kształtowanie się świadomości narodowej - Powstanie ruchów robotniczych i związków zawodowych - Socjalizm utopijny i naukowy	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 4) omawia najważniejsze prądy kulturowe oraz nurty ideowe I poł. XIX w., uwzględniając ich przedstawicieli;	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 2) charakteryzuje ruchy społeczne i niepodległościowe w I poł. XIX w.
6.	Kultura w pierwszej połowie XIX w.	1	- Najważniejsze cechy i przedstawiciele klasycyzmu - Geneza romantyzmu - Literatura romantyczna, twórcy i dzieła - Cechy malarstwa romantycznego - Najważniejsi twórcy sztuki i muzyki romantycznej	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 4) omawia najważniejsze prądy kulturowe oraz nurty ideowe I poł. XIX w., uwzględniając ich przedstawicieli.	
7.	Ameryka w pierwszej połowie XIX w.	1	- Powstanie nowych państw w Ameryce Południowej i Środkowej - Dokonania najważniejszych		XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

			• libertadorów • Rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych • Doktryna Monroego • Wojny Stanów Zjednoczonych z Indianami i Meksykiem		3) charakteryzuje proces powstawania niepodległych państw w Ameryce Łacińskiej; 4) wyjaśnia założenia doktryny Monroego.
8.	Wiosna Ludów	2	• Geneza Wiosny Ludów • Przebieg i skutki rewolucji lutowej we Francji • Dojście Ludwika Napoleona do władzy • Rewolucje w krajach niemieckich i Wiedniu • Powstanie na Węgrzech • Wojna włosko-austriacka • Skutki Wiosny Ludów	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 2) opisuje funkcjonowanie systemu wiedeńskiego i charakteryzuje próby jego podważenia; 5) wyjaśnia genezę i skutki Wiosny Ludów.	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 5) charakteryzuje przebieg Wiosny Ludów w Europie.
9.	Wojna krymska i jej skutki	1	• Turcja i Rosja w przededniu wojny • Przyczyny wojny krymskiej • Przebieg wojny krymskiej • Postanowienia kongresu pokojowego w Paryżu • Odwilż posewastopolska i reformy w Rosji	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 6) charakteryzuje wojnę krymską i jej następstwa.	
	Lekcja powtórzeniowa, sprawdzian i omówienie sprawdzianu	3			
	II. Ziemie polskie w pierwszej połowie XIX w.	(15)			
1.	Sprawa polska na kongresie wiedeńskim	1	• Podział ziem polskich na kongresie wiedeńskim • Ustrój Królestwa Polskiego • Autonomia Wielkiego Księstwa Poznańskiego • Ustrój Rzeczypospolitej Krakowskiej	XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 1) przedstawia decyzje kongresu wiedeńskiego w odniesieniu do Europy i świata, z uwzględnieniem podziału ziem polskich; XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 1) charakteryzuje sytuację polityczną, społeczno-gospodarczą i kulturową Królestwa Polskiego, ziem zabranych, zaboru pruskiego	

				i austriackiego.	
2.	Ziemie polskie w latach 1815–1830	1	- Rządy Nikołaja Nowosilcowa w Królestwie Polskim - Rozwój nauki w Królestwie Polskim - Klasycyzm a romantyzm - Rozwój gospodarczy Królestwa, reformy Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego - Uwłaszczenie chłopów w Wielkopolsce - Trudna sytuacja gospodarcza w Galicji	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 1) charakteryzuje sytuację polityczną, społeczno-gospodarczą i kulturową Królestwa Polskiego, ziem zabranych, zaboru pruskiego i austriackiego. 6) charakteryzuje różnice międzyklasycyzmem i romantyzmem; 7) rozpoznaje i charakteryzuje dorobek kultury polskiej w I połowie XIX wieku, ze szczególnym uwzględnieniem romantycznego mesjanizmu.	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 3) wyjaśnia przyczyny i charakter przemian społecznych i gospodarczych na ziemiach polskich w I poł. XIX w.
3.	Geneza powstania listopadowego	1	- Rządy wielkiego księcia Konstantego - Działalność kaliszian i braci Niemcewiczów - Tworzenie się organizacji spiskowych na ziemiach polskich, sprzysiężenie Piotra Wysockiego	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 2) wyjaśnia genezę powstania listopadowego i opisuje jego następstwa.	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje ruch spiskowy na ziemiach polskich.
4.	Powstanie listopadowe	2	- Bezpośrednie przyczyny wybuchu powstania - Przebieg nocy listopadowej - Próby porozumienia z carem i kształtowanie się władz powstańczych - Detronizacja Mikołaja I „W imię Boga za naszą i waszą wolność” - Przebieg wojny polsko-rosyjskiej, najważniejsze bitwy - Przyczyny upadku powstania - Międzynarodowa reakcja na powstanie listopadowe	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 2) wyjaśnia genezę powstania listopadowego i opisuje jego następstwa; 3) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie.	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje ruch spiskowy na ziemiach polskich; 2) prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące powstania listopadowego i roli jego przywódców. 5) charakteryzuje znaczenie hasła „W imię Boga za naszą i waszą wolność” i jego realny wpływ na realizację polskich aspiracji niepodległościowych.
5.	Wielka Emigracja	1	- Kierunki Wielkiej Emigracji - Pozytywne przyjęcie polskich	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń:	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń:

			emigrantów za granicą - Najważniejsze ugrupowania Wielkiej Emigracji, ich twórcy oraz programy - Mesjanizm	3) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie. 6) charakteryzuje różnice międzyklasycyzmem i romantyzmem; 7) rozpoznaje i charakteryzuje dorobek kultury polskiej w I połowie XIX wieku, ze szczególnym uwzględnieniem romantycznego mesjanizmu.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 4) porównuje programy głównych obozów Wielkiej Emigracji, rozpoznając ich przedstawicieli. [...] 5) charakteryzuje znaczenie hasła walki „W imię Boga za naszą i waszą wolność” i jego realny wpływ na realizację polskich aspiracji niepodległościowych.
6.	Ziemie polskie po powstaniu listopadowym	1	- Represje popowstaniowe stosowane wobec Polaków, „noc paskiewiczowska” - Postanowienia Statutu Organicznego - Początki i założenia pracy organicznej - Przejawy germanizacji i rusyfikacji - Organizacje spiskowe na ziemiach polskich w latach 1831–1846 - Przebieg i skutki powstania krakowskiego - Rabacja galicyjska	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 1) charakteryzuje sytuację polityczną, społeczno-gospodarczą i kulturową Królestwa Polskiego, ziem zabranych, zaboru pruskiego i austriackiego; 4) wyjaśnia okoliczności wybuchu powstania krakowskiego i opisuje jego skutki, z uwzględnieniem tzw. rabacji galicyjskiej.	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje ruch spiskowy na ziemiach polskich; 3) wyjaśnia przyczyny i charakter przemian społecznych i gospodarczych na ziemiach polskich w I poł. XIX w.
7.	Polacy w czasie Wiosny Ludów	1	- Wybuch i przebieg powstania wielkopolskiego - Przebieg Wiosny Ludów w Galicji i zniesienie pańszczyzny - Udział Polaków w europejskiej Wiośnie Ludów - Skutki Wiosny Ludów na ziemiach polskich	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 5) opisuje następstwa Wiosny Ludów na ziemiach polskich i przedstawia udział Polaków w Wiośnie Ludów w Europie.	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje ruch spiskowy na ziemiach polskich. 5) charakteryzuje znaczenie hasła walki „W imię Boga za naszą i waszą wolność” i jego realny wpływ na realizację polskich aspiracji niepodległościowych.
8.	Kultura polska w pierwszej połowie XIX w.	1	- Najważniejsze ośrodki kultury polskiej pod zaborami - Przykłady twórczości klasycystycznej na ziemiach polskich - Najważniejsze cechy polskiego	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: 5) charakteryzuje różnicę międzyklasycyzmem i	XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

			romantyzmu • Znaczenie działalności wieszczów dla polskiej świadomości narodowej • Najważniejsi polscy twórcy romantyczni i ich dzieła • Mesjanizm narodowy	romantyzmem; 6) rozpoznaje i charakteryzuje dorobek kultury polskiej w I połowie XIX wieku, ze szczególnym uwzględnieniem romantycznego mesjanizmu.	
9.	Odwilż posewastopolska i geneza powstania	1	• Ustępstwa na rzecz Polaków w ramach odwilży • Patriotyczne demonstracje w Królestwie Polskim i ich konsekwencje • Tworzenie się stronnictw „białych” i „czerwonych” • Ugodowa polityka Aleksandra Wielopolskiego • Ogłoszenie branki	XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń: 1) wyjaśnia genezę powstania styczniowego i opisuje jego następstwa.	XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia znaczenie powstania styczniowego dla kształtowania się nowoczesnego narodu polskiego.
10.	Powstanie styczniowe	2	• Manifest z 22 stycznia 1863 r. • Wybuch powstania • Wojna partyzancka prowadzona przez powstańców • Działalność polskiego państwa podziemnego • Międzynarodowa reakcja na powstanie • Konwencja Alvenslebena • Dyktatura Romualda Traugutta • Sprawa uwłaszczenia chłopów • Przyczyny klęski powstania	XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń: 2) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz między narodową reakcję na powstanie (postawa Francji i Prus); 3) charakteryzuje organizację polskiego państwa podziemnego w okresie powstania styczniowego oraz rolę jego przywódców, ze szczególnym uwzględnieniem osoby i programu Romualda Traugutta; 4) przedstawia problem uwłaszczenia chłopów w zaborze rosyjskim oraz porównuje z procesem uwłaszczeniowym w pozostałych zaborach.	XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia znaczenie powstania styczniowego dla kształtowania się nowoczesnego narodu polskiego.
	Lekcja powtórzeniowa,	3			

	sprawdzian i omówienie sprawdzianu				
	III. Świat w epoce węgla i stali	(16)			
1.	Stany Zjednoczone w drugiej połowie XIX w.	1	- Przyczyny konfliktów między Północą i Południem - Abolicjonizm - Przyczyny wybuchu i przebieg wojny secesyjnej - Najważniejsi dowódcy wojny - Zniesienie niewolnictwa - Skutki wojny secesyjnej - Rozwój gospodarczy i demograficzny USA	XXXIII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 2) wyjaśnia przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych.	XXXIII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje podział polityczny świata u schyłku XIX w.
2.	Zjednoczenie Włoch	1	- Polityka wewnętrzna i zagraniczna Piemontu - Koncepcje zjednoczenia Włoch - Wojna z Austrią „Wyprawa tysiąca” - Powstanie Królestwa Włoch - Przyłączenie Wenecji i Rzymu	XXXIII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) porównuje procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec w XIX w.	XXXIII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje podział polityczny świata u schyłku XIX w.
3.	Zjednoczenie Niemiec i powstanie Austro-Węgier	2	- Wielkoniemiecka i małoniemiecka koncepcja zjednoczenia - Działalność Ottona von Bismarcka - Wojny z Danią i Austrią - Utworzenie Związku Północnoniemieckiego - Przyczyny i przebieg wojny francusko-pruskiej - Powstanie II Rzeszy - Powstanie Austro-Węgier	XXXIII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) porównuje procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec w XIX w.	XXXIII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje podział polityczny świata u schyłku XIX w.; 2) przedstawia reformy wewnętrzne w państwach zaborczych w II połowie XIX i na początku XX w.
4.	Kolonializm	2	- Przyczyny kolonializmu - Rozwój Imperium Brytyjskiego - Najważniejsze kolonie francuskie - Kolonializm pozostałych państw europejskich - Najważniejsze wojny i konflikty kolonialne	XXXIII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 3) omawia przyczyny, zasięg i następstwa ekspansji kolonialnej państw europejskich, Stanów Zjednoczonych i Japonii.	XXXIII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje podział polityczny świata u schyłku XIX w.
5.	Epoka węgla i stali	1	- Najważniejsze odkrycia w dziedzinie nauk przyrodniczych - Rozwój przemysłu	XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń:	

			• Udział poszczególnych państw w światowej produkcji przemysłowej • Rozwój transportu i motoryzacji • Intensyfikacja i mechanizacja rolnictwa	1) przedstawia przemiany gospodarcze w Europie i na świecie, wymienia najważniejsze odkrycia naukowe i dokonania techniczne; charakteryzuje procesy migracyjne.	
6.	Zmiany cywilizacyjno-społeczne w XIX w.	2	• Przyczyny eksplozji demograficznej w XIX w. • Zmiany w systemie edukacji • Najważniejsze odkrycia w dziedzinie medycyny • Przyczyny i kierunki migracji • Rozwój ruchu emancypacyjnego kobiet	XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń: 1) przedstawia przemiany gospodarcze w Europie i na świecie, wymienia najważniejsze odkrycia naukowe i dokonania techniczne; charakteryzuje procesy migracyjne; 2) charakteryzuje nowe prądy ideowe (nacjonalizm, socjalizm, ruch chrześcijańsko-społeczny) i kulturowe, emancypację kobiet, przemiany obyczajowe i początki kultury masowej; 3) charakteryzuje kulturowe i polityczne skutki iacyzacji („wojny kulturowe”);	XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) rozpoznaje wybitnych teoretyków i działaczy nowych ideologii; opisuje ich dokonania.
7.	Przemiany polityczne i nowe ideologie	1	• Tworzenie się systemów demokratycznych w państwach europejskich • Rozwój związków zawodowych i partii politycznych • Powstanie Komuny Paryskiej • Najważniejsi przedstawiciele oraz założenia komunizmu i socjaldemokracji • Kształtowanie się ideologii chadeckiej • Nacjonalizm • Rola nowych ideologii w rozbudzaniu świadomości narodowej	XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń: 2) charakteryzuje nowe prądy ideowe (nacjonalizm, socjalizm, ruch chrześcijańsko-społeczny) i kulturowe, emancypację kobiet, przemiany obyczajowe i początki kultury masowej; 4) charakteryzuje kulturowe i polityczne skutki iacyzacji („wojny kulturowe”); 5) wyjaśnia procesy demokratyzacji	XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) rozpoznaje wybitnych teoretyków i działaczy nowych ideologii; opisuje ich dokonania; 2) wyjaśnia związki ideologii z ruchami narodowowyzwoleńczymi i zjednoczeniowymi, z działalnością partii politycznych oraz związków zawodowych.

			Laicyzacja i jej skutki	ustrojów państw Europy Zachodniej; 4) charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników.	
8.	Nowy podział polityczny świata	2	- Panslawizm - Powstanie trójprzymierza - Brytyjska polityka izolacji - Przyczyny i skutki wojny rosyjsko-tureckiej - Postanowienia kongresu berlińskiego - Otwarcie i modernizacja Japonii - Polityka światowych mocarstw wobec Chin - Rozwój stref wpływów USA - Wojna rosyjsko-japońska 1905 r.	XXXIII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 3) omawia przyczyny, zasięg i następstwa ekspansji kolonialnej państw europejskich, Stanów Zjednoczonych i Japonii.	XXXIII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje podział polityczny świata u schyłku XIX w.; 3) charakteryzuje proces modernizacji Japonii.
9.	Piękna epoka	1	- Nowe nurty filozoficzne - Najważniejsi pisarze i ich dzieła - Cechy nowych nurtów w sztuce przełomu wieków - Cechy nowych stylów architektonicznych - Rozwój i znaczenie kultury masowej - Odrodzenie idei olimpijskiej	XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń: 2) charakteryzuje nowe prądy ideowe i kulturowe, ruch emancypacyjny kobiet, przemiany obyczajowe i początki kultury masowej.	XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 3) charakteryzuje odrodzenie się idei sportu olimpijskiego.
	Lekcja powtórzeniowa, sprawdzian i omówienie sprawdzianu	3			
	IV. Ziemie polskie na przełomie XIX i XX w.	(11)			
1.	Skutki powstania styczniowego	1	- Represje i ograniczenie autonomii Polaków po upadku powstania - Przejawy rusyfikacji szkolnictwa „Noc apuchtinowska” - Represje wobec Kościoła katolickiego i unickiego - Rozwój polskiego osadnictwa i kultury na Syberii - Powstanie zabajkalskie - Represje na „ziemiach	XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń: 1) wyjaśnia genezę powstania styczniowego i opisuje jego następstwa; XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) wyjaśniamy i porównujemy to do polityki zaborców wobec mieszkańców ziem	XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia znaczenie powstania styczniowego dla kształtowania się nowoczesnego narodu polskiego; 2) opisuje przykłady działalności Polaków w czasie zesłania na Syberii.

			zabranych” • Znaczenie powstania styczniowego dla świadomości narodowej Polaków	dawnej Rzeczy- pospolitej (wtymziemzabranych) – rusyfikacja, germanizacja, autonomia galicyjska; 3) charakteryzujepostawypołączeństwopolskiego w stosunku do zaborców; 4) charakteryzujeprocesformowania sięnowoczesnej świadomości narodowejPolakówwinnychgrupnarodowychzamieszkującychterenydawnejRzeczypospolitej; dostrzegakluczoweznaczenie utrzymania i przekazywania polskiego kodu kulturowego (wiera,język)dlapodtrzymania świadomości narodowej; 5) przedstawia przejawy atrakcyjności kulturowej polskościdlaobcokrajowców (podajeprzykłady twórczej aktywności spolonizowanych cudzoziemców); 6) rozpoznaje przejawy budzenia się polskości na GórnymŚląsku,Warmii Mazurachorazcofania siępolskościiwrazzustępowa Niemcywilizacjiłacińskiej na „ziemiach zabranych”;	
2.	Walka o polską kulturę i szkolnictwo	2	• Kulturkampf i Hakata • Germanizacja szkolnictwa • Niemiecka działalność wywłaszczeniowa • Przykłady oporu Polaków wobec germanizacji (np. wóz Drzymały, strajki we Wrześni) • Rozwój autonomii Polaków w Galicji • System polityczny w Galicji • Znaczenie walki z germanizacją	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) wyjaśniaceleiporównujemetodypolitykizaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej (wtymziemzabranych) – rusyfikacja, germanizacja, autonomia galicyjska; 2) porównujezmiany zachodzącew	

			dla podtrzymania narodowej świadomości Polaków • budzenia się polskości na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach	tuacjispołeczno- -gospodarczejwtrzechzaborach; 3) charakteryzujepostawyspołeczeństwopolskiego w stosunku do zaborców; 4) charakteryzujeprocesformowania sięnowoczesnej świadomości narodowejPolakówi innychgrupnarodowychzamieszkującychterenydawnejRzeczypospolitej; dostrzegakluczoweznaczenie utrzymania i przekazywania polskiego kodu kulturowego (wiara, język)dlapodtrzymania świadomości narodowej; 5) przedstawia przejawy atrakcyjności kulturowej polskości dla obcokrajowców (podaje przykłady twórczej aktywności spolonizowanych cudzoziemców); 6) rozpoznaje przejawy budzenia się polskości na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach oraz cofania się polskości wraz z ustępowaniem cywilizacjiacińskiej na „ziemiach zabranych”;	
3.	Przemiany społeczno-gospodarcze	1	• Główne założenia i działalność pozytywistów polskich • Praca organiczna i praca u podstaw • Tworzenie legalnych organizacji polskich • Rozwój przemysłu i miast na ziemiach polskich • Problem rozdrobnienia gospodarstw chłopskich • Trudna sytuacja gospodarcza w Galicji • Wykształcenie się proletariatu,	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) wyjaśniaceliporównujeme to dypolitykizaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczy- pospolitej (wtymziemzabranych) – rusyfikacja, germanizacja, autonomia galicyjska; 2) porównujezmiany zachodzące w sytuacjispołeczno- -gospodarczejwtrzechzaborach;	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje rozwój przemysłu wyz ziem polskich, z uwzględnieniem dokończenia procesów uwłaszczeniowych oraz urbanizacji 2) charakteryzuje nowe klasy i warstwy społeczne.

			inteligencji i burżuazji • Porównanie sytuacji Polaków w poszczególnych zaborach	3) charakteryzują postawę społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców; XXXVI. Kultura i nauka polska w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) wyjaśnia specyfikę polskiego pozytywizmu oraz twórczości młodopolskiej.	
4.	Powstanie polskiego ruchu socjalistycznego	1	• Utworzenie partii Proletariat i jej działalność • Założenia programu paryskiego • Utworzenie i działalność Polskiej Partii Socjalistycznej • Działalność Ignacego Daszyńskiego i Józefa Piłsudskiego • Utworzenie i działalność Socjaldemokracji Królestwa Polskiego • Porównanie założeń nurtu niepodległościowego i antyniepodległościowego	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 7) przedstawia genezę nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy), z uwzględnieniem ich przedstawicieli, w tym: Wincentego Witosa, Ignacego Daszyńskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego i Wojciecha Korfańskiego;	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 3) porównuje programy nowoczesnych ruchów politycznych; charakteryzuje dokonania najważniejszych przedstawicieli tych ruchów.
5.	Ruch narodowy i ludowy	1	• Działalność Romana Dmowskiego • Powołanie Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego • Główne założenia ruchu narodowego • Pierwsze inicjatywy pracy na rzecz chłopów, tworzenie czasopism • Utworzenie Stronnictwa Ludowego i jego program • Kierunki rozwoju partii ludowych pod zaborami	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 7) przedstawia genezę nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy), z uwzględnieniem ich przedstawicieli, w tym: Wincentego Witosa, Ignacego Daszyńskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego i Wojciecha Korfańskiego;	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 3) porównuje programy nowoczesnych ruchów politycznych; charakteryzuje dokonania najważniejszych przedstawicieli tych ruchów.

6.	Rewolucja 1905 roku	1	- Sytuacja wewnętrzna w Rosji przed rewolucją - Postanowienia Manifestu październikowego - Działalność Organizacji Bojowej PPS - Przebieg strajku generalnego i powstania łódzkiego - Skutki rewolucji w Królestwie Polskim i Rosji - Znaczenie rewolucji dla poszerzenia niezależności Polaków	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 7) przedstawia genezę nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy), z uwzględnieniem ich przedstawicieli, w tym: Wincentego Witosa, Ignacego Daszyńskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego i Wojciecha Korfantego; 8) wyjaśnia genezę, charakter i skutki rewolucji w latach 1905–1907 w Królestwie Polskim.	XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 4) porównuje przyczyny i przebieg rewolucji w latach 1905–1907 w Rosji i w Królestwie Polskim; 5) przedstawia rezultaty wystąpień rewolucyjnych i ocenia ich znaczenie.
7.	Kultura i nauka polska na przełomie XIX i XX w.	1	- Główne założenia i twórcy polskiego pozytywizmu - Najważniejsze dzieła twórczości „ku pokrzepieniu serc” - Poglądy warszawskiej i krakowskiej szkoły historycznej - Cechy nurtu i twórcy Młodej Polski - Przykłady różnych stylów w sztuce polskiej - Znaczenie kultury polskiej dla zachowania tożsamości narodowej Polaków	XXXVI. Kultura i nauka polska w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: 1) wyjaśnia specyfikę polskiego pozytywizmu oraz twórczości młodopolskiej; 2) rozpoznaje dorobek kultury polskiej doby pozytywizmu i Młodej Polski; 3) wskazuje przykład najwybitniejszych dzieł tworzonych „ku pokrzepieniu serc”; 4) charakteryzuje przejawy ożywienia religijnego w społeczeństwie polskim (Giełtrozwałd, Jasna Góra, Ostra Brama, społeczność katolicka) i jego znaczenie dla polskiego ruchu narodowego; rozpoznaje najważniejszych ludzi nauki oraz omawia ich dokonania.	XXXVI. Kultura i nauka polska w II połowie XIX i na początku XX w. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje podstawy ideowe i program polskiego pozytywizmu; 2) charakteryzuje różne nurty w sztuce na przełomie XIX i XX w.; 3) ocenia rolę kultury polskiej w dziele zachowania przez Polaków tożsamości narodowej w dobie rusyfikacji i germanizacji.
	Lekcja powtórzeniowa, sprawdzian i omówienie sprawdzianu	3			
	V. I wojna światowa	(12)			

1.	Geneza I wojny światowej	1	• Przyczyny wzrostu międzynarodowych antagonizmów • Zawiązanie trójprzymierza i trójp porozumienia • Kryzysy marokańskie • Przyczyny i skutki wojen bałkańskich • Wyścig zbrojeń	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: 1) wyjaśnia pośrednie i bezpośrednie przyczyny wybuchu wojny, z uwzględnieniem procesu powstawania dwóch przeciwstawnych systemów sojuszy.	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) omawia najważniejsze konflikty polityczne i militarne poprzedzające I wojnę światową, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji na Bałkanach.
2.	Wielka Wojna	2	• Zamach na arcyksięcia Franciszka Ferdynanda i jego konsekwencje • Plany wojenne stron konfliktu • Ofensywa niemiecka i wojna pozycyjna na froncie zachodnim • Najważniejsze bitwy frontu zachodniego (np. Somma, Verdun, Ypres) • Najważniejsze działania na froncie wschodnim (np. bitwa pod Tannenbergiem, Gorlicami, ofensywa Brusilowa) • Walki na innych frontach (np. bitwa jutlandzka, pod Gallipoli)	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: 1) wyjaśnia pośrednie i bezpośrednie przyczyny wybuchu wojny, z uwzględnieniem procesu powstawania dwóch przeciwstawnych systemów sojuszy; 2) opisuje charakter działań wojennych na różnych frontach.	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 2) omawia strategiczne koncepcje prowadzenia wojny i ich realizację; 3) przedstawia przebieg działań wojennych na najważniejszych frontach, dostrzegając zależności między nimi.
3.	Rewolucje w Rosji	2	• Najważniejsze ugrupowania polityczne w Rosji i ich program • Przyczyny i przebieg rewolucji lutowej • Działalność Rządu Tymczasowego • Program polityczny Włodzimierza Lenina i bolszewików • Przebieg i konsekwencje rewolucji październikowej • Walka z przeciwnikami politycznymi w czasach rządów bolszewików, represje	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: 4) przedstawia przyczyny i skutki rewolucji lutowej i październikowej w Rosji; 5) wyjaśnia przyczyny klęski państw centralnych i Rosji.	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 4) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej, z uwzględnieniem przykładów eksterminacji.
4.	Klęska państw centralnych	2	• Totalny charakter wojny i nieograniczona wojna podwodna • Przystąpienie USA do wojny oraz ich rola w zwycięstwie ententy	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: 2) opisuje charakter działań wojennych na różnych frontach; 3) wyjaśnia okoliczności przystąpienia USA do wojny i ich rolę w konflikcie;	XXXVII. I wojna światowa. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 3) przedstawia przebieg działań wojennych na najważniejszych frontach, dostrzegając zależności między nimi;

			• Przyczyny porażki państw centralnych • Ostatnie ofensywy Wielkiej Wojny • Postanowienia rozejmu w Compiègne • Bilans I wojny światowej	5) wyjaśnia przyczyny klęski państw centralnych i Rosji. XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: 1) analizuje cywilizacyjne i kulturowe następstwa wojny; ocenia straty wojenne, wylicza społeczne i gospodarcze następstwa wojny.	4) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej, z uwzględnieniem przykładów eksterminacji.
5.	Sprawa polska podczas I wojny światowej	2	• Założenia koncepcji proaustriackiej i prorosyjskiej • Formowanie się i losy Legionów Polskich u boku państw centralnych • Najważniejsze bitwy Polaków stoczone z Rosjanami (np. Rokitna, Kosiuchnowka) • Formowanie się polskich oddziałów wojskowych u boku Rosji • Znaczenie Aktu 5 listopada dla sprawy polskiej • Przykłady poparcia dla sprawy polskiej na Zachodzie • Utworzenie i działalność Błękitnej Armii • Działalność Romana Dmowskiego i Ignacego Jana Paderewskiego na Zachodzie • Utworzenie i działalność Rady Regencyjnej	XXXVIII. Sprawa polska w przededniu i podczas I wojny światowej. Uczeń: 1) omawia stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu i po wybuchu wojny; 2) ma wiedzę o służbie setek tysięcy Polaków w armiach państw zaborczych jako konsekwencji braku własnego państwa; 3) przedstawia koncepcje polskich ugrupowań politycznych wobec nadciągającego konfliktu światowego; 4) analizuje umiędzynarodowienie sprawy polskiej (m.in. Akt 5 listopada, rolę USA i rewolucji rosyjskich, deklarację z 3 czerwca 1918 r.); 5) charakteryzuje przykłady zaangażowania militarnego Polaków podczas wojny, ze szczególnym uwzględnieniem losów Legionów.	XXXVIII. Sprawa polska w przededniu i podczas I wojny światowej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje polskie przedsięwzięcia polityczne po stronie państw centralnych i ententy; 2) przedstawia szlak bitewny żołnierzy polskich formacji wojskowych, 3) charakteryzuje przykłady politycznych działań państwotwórczych i wymienia ich liderów; 5) opisuje tragizm losów Polaków wcielonych do armii zaborczych.
	Lekcja powtórzeniowa, sprawdzian i omówienie sprawdzianu	3			
	VI. Dwudziestolecie	(16)			

	międzywojenne				
1.	Ład wersalski	2	- Najważniejsze cele zwołania konferencji paryskiej - Postanowienia traktatu wersalskiego - Postanowienia pozostałych traktatów podpisanych z sojusznikami Niemiec - Utworzenie i podział terytoriów mandatowych - Powstanie i zasady działania Ligi Narodów - Ocena działalności Ligi Narodów i skutki amerykańskiego izolacjonizmu - Postanowienia konferencji waszyngtońskiej	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: 2) przedstawia postanowienia traktatu wersalskiego; charakteryzuje słabe strony ładu wersalskiego; 3) charakteryzuje cele Ligi Narodów.	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) przedstawia postanowienia traktatów pokojowych podpisanych z sojusznikami Niemiec; 2) ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i skutki amerykańskiego izolacjonizmu.
2.	Kryzys demokracji	2	- Przyczyny kryzysu demokracji - Dojście Benita Mussoliniego do władzy - Cechy i najważniejsze założenia faszyzmu - Przykłady totalitarnego charakteru władzy faszystów - Utworzenie Republiki Weimarskiej i jej funkcjonowanie - Postanowienia traktatu w Rapallo - Kryzys demokracji w innych krajach europejskich	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: 4) wyjaśnia znaczenie układów z Rapallo i Locarno dla ładu międzynarodowego; XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń: 2). wyjaśniagenezęfaszyzmuicharakt eryzujefaszystowskie Włochy; 3)charakteryzujegenezęgłówn eideeniemieckiego narodowegosocjalizmuora zdrogęHitleradowładzy w Niemczech;	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 4) ocenia sytuację Niemiec w latach 20. (również waspekciezjawiskaantypolonizmu anującego w Republice Weimarskiej)); XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśniazjawiskototalitaryzmu;p orównujesystemytotalitarne,cha rakteryzującychimperialnecele; 2) wyjaśniarolęideologiiiorazmasow egoterrorujako normalnegoinstrumenturządzeni awsystemachtotalitarnych i zjawisko kultu jednostki; 3) wyjaśnia przyczyny i opisuje przejawy kryzysu demokracjiparlamentarnejwokre siemiędzywojennym; 4) charakteryzujepaństwaautorytar

					newEuropieina świecie; wyjaśnia różnice między totalitaryzmem a autorytaryzmem..
3.	Wielki Kryzys	1	- Przyczyny wielkiego kryzysu gospodarczego - Konsekwencje kryzysu w USA - Skutki kryzysu w innych krajach - Interwencjonizm państwowy - Franklin Delano Roosevelt i polityka Nowego Ładu - Ocena skuteczności walki z kryzysem na świecie	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: 5) charakteryzuje wielki kryzys gospodarczy.	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 3) wyjaśnia przyczyny wielkiego kryzysu gospodarczego i ocenia skuteczność metod jego zwalczania na świecie.
4.	Narodziny III Rzeszy	2	- Postanowienia układu w Locarno - Utworzenie NSDAP i dojście Adolfa Hitlera do władzy - Najważniejsze założenia i cechy nazizmu - Przykłady totalitarnego charakteru władzy nazistów i kultu jednostki - Antysemicki charakter działalności nazistów - Znaczenie ideologii i propagandy w utrzymaniu władzy przez Hitlera	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: 4) wyjaśnia znaczenie układów z Rapallo i Locarno dla ładu międzynarodowego. XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń: 3)charakteryzujegenezęi główneide eniemieckiego narodowegosocjalizmuorazdrogęHitleradowładzy w Niemczech; 4)charakteryzujepolitykęwew nętrznąizagraniczną III Rzeszy Niemieckiej w latach 30.; 5)porównujefunkcjonowanieaparaturterroruwZSRS i III Rzeszy Niemieckiej;	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 4) ocenia sytuację Niemiec w latach 20.; XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśniazjawiskototalitaryzmu;p orównujesystemytotalitarne,cha rakteryzującichimperialnecele; 2) wyjaśniaroleideologii orazmasow egoterrorujako normalnegoinstrumenturządzeni awsystemachtotalitarnych i zjawisko kultu jednostki; 3) wyjaśnia przyczyny i opisuje przejawy kryzysu demokracjiparlamentarnejwokre siemiędzywojennym; 4) charakteryzujepaństwaautorytar newEuropieina świecie; wyjaśnia różnice między totalitaryzmem a autorytaryzmem.
5.	Totalitaryzm stalinowski	2	- Utworzenie ZSRS - Najważniejsze założenia NEP - Dojście Józefa Stalina do władzy - Skutki kolektywizacji rolnictwa i gwałtowna rozbudowa przemysłu	XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń: 1) wyjaśniagenezępaństwawowieckiego i charakteryzujejego	XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśniazjawiskototalitaryzmu;p orównujesystemytotalitarne,cha

			• Przykłady totalitarnego charakteru władzy Stalina i kultu jednostki • Znaczenie ideologii i propagandy w utrzymaniu władzy przez Stalina • Działania ZSRS w ramach tzw. wielkiego terroru • Porównanie cech systemów totalitarnych • Operacja polska NKWD	olitykę wewnętrzną i zagraniczną w okresie międzywojennym; 5) porównuj funkcjonowanie aparatu terroru w ZSRS i III Rzeszy Niemieckiej; 6) ukazuj skalę wewnętrznych represji w ZSRS w latach 30. (w tym tzw. operację polską NKWD 1937–1938).	rakteryzujących imperialne cele; 2) wyjaśnij rolę ideologii oraz masowego terroru jako normalnego instrumentu rządzących w systemach totalitarnych i zjawisko kultu jednostki; 3) wyjaśnij przyczyny i opisz przejawy kryzysu demokracji parlamentarnej w okresie międzywojennym; 4) charakteryzuj państwa autorytarne w Europie i na świecie; wyjaśnij różnice między totalitaryzmem a autorytaryzmem.
6.	Świat w okresie międzywojennym	1	• Rozpad imperium osmańskiego i reformy Atatürka • Migracja Żydów do Palestyny • Podbój Etiopii przez Włochy • Działalność Mohandasa Gandhiego w Indiach • Rywalizacja między nacjonalistami a komunistami w Chinach • Ekspansja Japonii		XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) przedstawia postanowienia traktatów pokojowych podpisanych z sojusznikami Niemiec. XLV. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje proces marginalizowania Ligi Narodów; 2) charakteryzuje ocenę ekspansję Włoch oraz wojnę domową w Hiszpanii i jej uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne.
7.	Kultura i nauka w latach 20. i 30.	1	• Przykłady rozwoju techniki i motoryzacji w dwudziestoleciu międzywojennym • Rozwój szkolnictwa i walka z analfabetyzmem • Przykłady najważniejszych osiągnięć naukowych • Rozwój kultury masowej i jej znaczenia dla propagowania nowych ideologii • Przykłady nowych stylów	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: 6) rozpoznaje dorobek okresu międzywojennego w dziedzinie kultury i nauki.	XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 5) charakteryzuje przemiany cywilizacyjne na świecie w okresie międzywojennym.

			sztuki i architektury		
8.	Na drodze ku wojnie	2	• Cele polityczne Hitlera i przykłady łamania postanowień traktatu wersalskiego • Utworzenie Małej Ententy i ententy bałkańskiej • Przebieg wojny domowej w Hiszpanii • Przykłady polityki <i>appeasementu</i> stosowanej wobec Hitlera • Anszlus Austrii • Okoliczności zajęcia Sudetów i utworzenia Protektoratu Czech i Moraw • Geneza i postanowienia paktu Ribbentrop-Mołotow	XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń: 1) wyjaśni genezę państwa sowieckiego i charakteryzuje jego politykę wewnętrzną i zagraniczną w okresie międzywojennym; 2) wyjaśni genezę faszyzmu i charakteryzuje faszystowskie Włochy; 3) charakteryzuje genezę głównych ideologii niemieckiego narodowego socjalizmu oraz rolę Hitlera w nawiązaniu do władzy w Niemczech; 4) charakteryzuje politykę wewnętrzną i zagraniczną III Rzeszy Niemieckiej w latach 30.; 5) porównuje funkcjonowanie aparatu terroru w ZSRS i III Rzeszy Niemieckiej; 6) ukazuje skalę wewnętrznych represji w ZSRS w latach 30. (w tym zbrodnię w operacji polskiej NKWD 1937-1938). XLV. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń: 1) przedstawia ideologiczne, polityczne i gospodarcze przyczyny wybuchu II wojny światowej; 2) wyjaśnia wpływ polityki hitlerowskich Niemiec oraz Związku Sowieckiego na rozbijanie systemu wersalskiego; 3) charakteryzuje politykę <i>appeasementu</i>; 4) wyjaśnia genezę paktu	XLV. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje proces marginalizowania Ligi Narodów przez państwa niedemokratyczne; 2) charakteryzuje i ocenia ekspansję Włoch oraz wojnę domową w Hiszpanii i jej uwarunkowania.

				Ribbentrop-Mołotow i przedstawia jego postanowienia.	
	Lekcja powtórzeniowa, sprawdzian i omówienie sprawdzianu	3			
	VII. II Rzeczpospolita	(17)			
1.	Odzyskanie niepodległości	1	• Straty i zniszczenia wojenne na ziemiach polskich • Przykłady ośrodków władz państwowych na ziemiach polskich i ich działalność • Przebieg wojny polsko-ukraińskiej • Orlęta Lwowskie • Grób Nieznanego Żołnierza • Cmentarz Obrońców Lwowa • Przekazanie władzy Józefowi Piłsudskiemu 11 listopada 1918 r. • Tworzenie nowego rządu i reformy Jędrzeja Moraczewskiego • Sprawa polska na konferencji paryskiej	XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń: 1) analizuje proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej (od deklaracji Rady Regencyjnej z 7 października 1918 roku do małej konstytucji z 1919 roku); 3) przedstawia postanowienia konferencji pokojowej w Paryżu dotyczące Polski.	XXXVIII. Sprawa polska w przededniu i podczas I wojny światowej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 4) ocenia skalę zniszczeń wojennych na ziemiach polskich; XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe warunki odzyskania niepodległości przez Polskę;
2.	Ustalenie granic na zachodzie i południu	2	• Przebieg i skutki powstania wielkopolskiego • Muzeum Powstania Wielkopolskiego • Okoliczności wybuchu i przebieg powstań śląskich • Muzeum Powstań Śląskich • Spór o Śląsk Cieszyński • Okoliczności i przebieg plebiscytów na Warmii, Mazurach i Powiślu • Powstanie Wolnego Miasta Gdańska	XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń: 2) charakteryzuje genezę powstania wielkopolskiego 1918–1919 oraz jego znaczenie dla odrodzenia państwa polskiego i obrony jego niepodległości w 1920 roku; 4) charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy z Niemcami, z uwzględnieniem powstania wielkopolskiego, powstań śląskich i plebiscytów.	XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe warunki odzyskania niepodległości przez Polskę; 2) wyjaśnia fenomen powstania wielkopolskiego 1918–1919 i ocenia jego znaczenie dla przebiegu walk o granice i niepodległość Polski; 5) charakteryzuje proces formowania się granic z Czechosłowacją i Litwą; 6) omawia sposoby upamiętnienia heroizmu Polaków na przykładzie Grobu Nieznanego Żołnierza, Cmentarza Obrońców Lw

					owa, Muzeum Powstań Śląskich, Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918–1919.
3.	Walki o granicę na wschodzie	2	• Założenia koncepcji federacyjnej i inkorporacyjnej • Przyczyny wojny polsko-bolszewickiej • Sojusz z Ukraińską Republiką Ludową • Kontrofensywa Michaiła Tuchaczewskiego • Przebieg i znaczenie Bitwy Warszawskiej • Postanowienia traktatu ryskiego • Konflikt polsko-litewski i przyłączenie Wileńszczyzny do Polski	XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń: 5) charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy wschodniej, ze szczególnym uwzględnieniem wojny polsko-bolszewickiej; 6) porównuje kształt terytorialny I i II Rzeczypospolitej.	XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia wewnątrzmiędzynarodowe warunki odzyskania niepodległości przez Polskę; 3) opisuje genezę i przebieg wojny polsko-bolszewickiej oraz jej powiązanie z kwestią ukraińską i litewską; 4) ocenia perspektywę polskiej europejskiej politycznej oraz cywilizacyjnej znaczenie bitwy warszawskiej; 5) charakteryzuje proces formowania się granic z Czechosłowacją i Litwą; 6) omawia sposoby upamiętnienia heroizmu Polaków na przykładzie Grobu Nieznanego Żołnierza, Cmentarza Obrońców Lwowa, Muzeum Powstań Śląskich, Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918–1919.
4.	Pierwsze lata II Rzeczypospolitej	2	• deklaracji Rady Regencyjnej z 7 października 1918 roku • Postanowienia małej konstytucji 1919 roku • Najważniejsze ugrupowania polityczne II RP, ich liderzy i programy • Postanowienia konstytucji marcowej • Wyniki wyborów z 1922 r. i	XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń: 1) analizuje proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej (od październikowej deklaracji Rady Regencyjnej do małej konstytucji z 1919 r.). XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń:	XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 2) charakteryzuje dynamikę zmian na polskiej scenie politycznej w okresie międzywojennym; 3) ocenia skuteczność polskiej polityki zagranicznej w okresie międzywojennym.

			zabójstwo prezydenta Narutowicza • Rola II Rzeczypospolitej dla stabilności ładu międzynarodowego • Konsekwencje traktatów w Rapallo i Locarno dla Polski • Sojusz z Francją i Rumunią • Rozpad rządów Wincentego Witosa i Władysława Grabskiego	1) charakteryzuje ustrój polityczny II Rzeczypospolitej na podstawie konstytucji marcowej z 1921 r., 3) ocenia wpływ Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego oraz innych polityków na kształt II Rzeczypospolitej; porównuje ich wizje Polski; 5) ocenia rolę wybitnych postaci w odbudowie niepodległej Polski i kształtowaniu jej ustroju. 6) wyjaśnia, na czym polegało znaczenie istnienia II Rzeczypospolitej dla stabilności ładu międzynarodowego w Europie	
5.	Zamach majowy i rządy sanacji	2	• Przyczyny i przebieg zamachu majowego • Postanowienia noweli sierpniowej • Rola Piłsudskiego w czasie zamachu majowego i podczas rządów sanacji • Powstanie BBWR i Centrolewu • Cechy rządów sanacyjnych • Postanowienia konstytucji kwietniowej • Układy o nieagresji z ZSRS i III Rzeszą	XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: 2) wyjaśnia przyczyny przewrotu majowego, charakteryzuje jego przebieg oraz ocenia skutki ustrojowe (nowela sierpniowa, konstytucja kwietniowa z 1935 r.); 3) ocenia wpływ Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego oraz innych polityków na kształt II Rzeczypospolitej; porównuje ich wizje Polski; 4) charakteryzuje życie polityczne w Polsce w czasie rządów sanacyjnych;	XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje ustrój i rzeczywistość polityczną w II Rzeczypospolitej przed przewrotem majowym i po nim; 2) charakteryzuje dynamikę zmian na polskiej scenie politycznej w okresie międzywojennym; 3) ocenia skuteczność polskiej polityki zagranicznej w okresie międzywojennym.
6.	Spółeczeństwo II Rzeczypospolitej	1	• Sytuacja na ziemiach zaborów po odzyskaniu niepodległości • Struktura narodowościowa II Rzeczypospolitej • Główne wyznania II Rzeczypospolitej • Konflikt polsko-ukraiński • Sytuacja Żydów w Polsce • Emigracja polska na świecie • Ocena polityki społecznej II Rzeczypospolitej	XLIII. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń, uwzględniając zaborowe „dziedzictwo”; 2) charakteryzuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, uwzględniając jego wielonarodowy, wielokulturowy i wieloreligijny charakter.	XLIII. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 2) analizuje stosunki narodowościowe i religijne na obszarze II Rzeczypospolitej; 3) ocenia politykę gospodarczą i społeczną władz II Rzeczypospolitej; 4) dostrzega obecność Polonii poza granicami kraju, z uwzględnieniem roli Związku Polaków w Niemczech.
7.	Gospodarka polska w okresie	1	• Trudności gospodarcze po odzyskaniu niepodległości	XLIII. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń:	XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń:

	międzywojennym		- Kryzys gospodarczy w Polsce - Reforma walutowa Władysława Grabskiego - Reforma rolna - Wojna celna z Niemcami - Reformy Eugeniusza Kwiatkowskiego - Budowa COP - Ocena polityki gospodarczej II Rzeczypospolitej	1) charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń, uwzględniając zaborowe „dziedzictwo”; 3) przedstawia i ocenia dokonania pierwszych lat odbudowy (m.in. reformy Władysława Grabskiego i unifikację państwa); 4) omawia skutki światowego kryzysu gospodarczego na ziemiach polskich; 5) charakteryzuje i ocenia osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej z lat 30. (m.in. reformy Eugeniusza Kwiatkowskiego).	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 4) analizuje politykę wewnętrzną władz i postawy społeczeństwa II Rzeczypospolitej wobec zagrożenia wojennego. XLIII. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w II Rzeczypospolitej, z uwzględnieniem problemu reformy rolnej; 3) ocenia politykę gospodarczą i społeczną władz II Rzeczypospolitej.
8.	Kultura i nauka międzywojennej Polski	1	- Rozwój szkolnictwa w Polsce - Najważniejsze polskie instytucje i osiągnięcia naukowe - Przykłady twórców sztuki i literatury międzywojennej oraz ich dzieła - Rozwój kultury masowej w Polsce - Sukcesy sportowe II Rzeczypospolitej - Dorobek polskiej kultury, nauki i sportu na tle europejskim	XLIV. Kultura i nauka w okresie II Rzeczypospolitej. Uczeń: 1) rozpoznaje osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki z okresu II Rzeczypospolitej oraz ich twórców; 2) charakteryzuje zróżnicowanie kulturowe II Rzeczypospolitej.	XLIV. Kultura i nauka w okresie II Rzeczypospolitej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje proces upowszechniania oświaty w II Rzeczypospolitej; 2) ocenia dorobek II Rzeczypospolitej w dziedzinie kultury, nauki i sportu na tle europejskim; 3) charakteryzuje przejawy kultury masowej w Polsce międzywojennej.
9.	Ostatnie lata II Rzeczypospolitej	2	- Zmiany w obozie sanacji po śmierci Józefa Piłsudskiego - Utworzenie Ozonu - Działalność ugrupowań opozycyjnych - Konflikt polsko-litewski - Zajęcie Zaolzia - Żądania III Rzeszy wobec Polski - Ocena polskiej polityki zagranicznej - Wpływ wydarzeń na świecie na kształtowanie się polityki II Rzeczypospolitej	XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: 4) charakteryzuje życie polityczne w Polsce w czasie rządów sanacyjnych; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski, Europy i świata w okresie międzywojennym. 6) wyjaśnia, na czym polegało znaczenie istnienia II Rzeczypospolitej dla stabilności ładu międzynarodowego w Europie	XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 2) charakteryzuje dynamikę zmian na polskiej scenie politycznej w okresie międzywojennym; 3) ocenia skuteczność polskiej polityki zagranicznej w okresie międzywojennym; 4) analizuje politykę wewnętrzną władz i postawy społeczeństwa II Rzeczypospolitej wobec zagrożenia wojennego wiosną i latem 1939 roku..

	Lekcja powtórzeniowa, sprawdzian i omówienie sprawdzianu	3	-		
--	--	---	---	--	--

Klasa IV

Lekcja Nr	Tytuł rozdziału/lekcji	Liczba godzin	Najważniejsze treści	Treści z podstawy programowej – zakres podstawowy	Treści z podstawy programowej – zakres rozszerzony
	I. II wojna światowa				
1.	Napaść III Rzeszy na Polskę	2	Przygotowania do wojny i siły obydwu stron Niemiecki plan wojny błyskawicznej Propaganda niemiecka i prowokacja gliwicka Początek walk – bitwa graniczna Obrona Westerplatte i Poczty Polskiej w Gdańsku Utrata linii rzek Bitwa nad Bzurą Postawa aliantów wobec agresji niemieckiej	XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 roku. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń: 1) charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej; 2) wyjaśnia cele wojenne hitlerowskich Niemiec i ZSRS; charakteryzuje główne linie narracyjne antypolskiej propagandy agresorów uzasadniających swój atak na Polskę; 3) charakteryzuje etapy wojny obronnej, podaje przykłady bohaterstwa obrońców, w tym: Westerplatte, Poczty Polskiej, Mokrej, Wizny, bitwy nad Bzurą, Warszawy, Kocka i zbrodni wojennych dokonanych przez agresorów, w tym w: Wieluniu, Bydgoszczy, Katowicach, Grodnie; [...]	XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 roku. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje potencjał walczących stron oraz tych, które zadeklarowały wojnę (Polska, Niemcy, ZSRS, Francja, Wielka Brytania); 2) przedstawia polską strategię obrony i rozmieszczenie wojsk; 3) ocenia zachowanie dowódców (m.in. Edwarda Rydza-Śmigłego, Henryka Sucharskiego, Juliana Filipowicza, Władysława Raginisa, Stanisława Dąbka, Tadeusza Kutrzeby, Franciszka Kleeberga), żołnierzy, polityków, w tym Ignacego Mościckiego, Stefana Starzyńskiego i ludności cywilnej podczas wojny obronnej w 1939 r.; [...] 4) przedstawia i ocenia zachowania aliantów wobec agresji hitlerowskich Niemiec i agresji sowieckiej 17 września 1939 roku.
2.	Agresja sowiecka i koniec walk	1	Propaganda sowiecka Agresja ZSRS 17 września 1939 r. Postawa aliantów wobec agresji sowieckiej Walki na Wschodzie Obrona Warszawy Ewakuacja władz państwowych Zakończenie walk Bilans walk we wrześniu 1939 r.	XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 roku. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń: 2) wyjaśnia cele wojenne hitlerowskich Niemiec i ZSRS; charakteryzuje główne linie narracyjne antypolskiej propagandy agresorów uzasadniających swój atak na Polskę;	XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 roku. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 3) ocenia zachowanie dowódców (m.in. Edwarda Rydza-Śmigłego, Henryka Sucharskiego, Juliana Filipowicza, Władysława Raginisa, Stanisława Dąbka, Tadeusza Kutrzeby, Franciszka

			Materialne i demograficzne skutki przegranej wojny	3) charakteryzuje etapy wojny obronnej, podaje przykłady bohaterstwa obrońców, w tym: Westerplatte, Poczty Polskiej, Mokrej, Wizny, bitwy nad Bzurą, Warszawy, Kocka i zbrodni wojennych dokonanych przez agresorów, w tym w: Wieluniu, Bydgoszczy, Katowicach, Grodnie; 4) przedstawia podział ziem polskich między okupantów; wskazuje przykłady współpracy między nimi; 6) wyjaśnia przyczyny przegranej przez Polskę wojny obronnej; 7) charakteryzuje materialne i demograficzne skutki przegranej wojny obronnej.	Kleeberga), żołnierzy, polityków, w tym Ignacego Mościckiego, Stefana Starzyńskiego i ludności cywilnej podczas wojny obronnej w 1939 r.; 4) przedstawia i ocenia zachowania aliantów wobec agresji hitlerowskich Niemiec i agresji sowieckiej 17 września 1939 roku.
3.	Ekspansja Hitlera i Stalina	1	Ekspansja ZSRS w latach 1939–1941 – wojna zimowa Atak III Rzeszy na kraje skandynawskie Klęska Francji w 1940 r. Bitwa o Anglię i jej znaczenie	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: 1) omawia współpracę hitlerowskich Niemiec i ZSRS w latach 1939–1941; 2) charakteryzuje etapy agresji i aneksji obu totalitarnych mocarstw; 3) sytuuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne); 4) charakteryzuje politykę hitlerowskich Niemiec na terenach okupowanej Europy, z uwzględnieniem różnic w modelach polityki okupacyjnej realizowanej przez Niemcy na wschodzie i na zachodzie;	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przebieg działań wojennych na Dalekim Wschodzie i na innych frontach II wojny światowej; [...]
4.	Atak III Rzeszy na ZSRS	1	Przyczyny wojny niemiecko-sowieckiej Armie walczących stron Wybuch wojny – sukcesy niemieckie, wojna błyskawiczna na froncie wschodnim Bitwa pod Moskwą i obrona Leningradu Bitwa pod Stalingradem	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: 3) sytuuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne); 4) charakteryzuje politykę hitlerowskich Niemiec na terenach okupowanej Europy, z uwzględnieniem różnic w modelach polityki okupacyjnej realizowanej przez Niemcy na wschodzie i na zachodzie; XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń:	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 3) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej oraz jeńców wojennych, z uwzględnieniem przykładów eksterminacji; [...]

				1) przedstawia ideologiczne podstawy eksterminacji Żydów oraz innych grup etnicznych i społecznych, prowadzonej przez Niemcy hitlerowskie; [...]	
5.	Wojna poza Europą	1	Walki w Afryce Zwycięstwo aliantów w Afryce Bitwa o Atlantyk Sytuacja na Dalekim Wschodzie Atak japoński na Pearl Harbor Ekspansja japońska i bitwa pod Midway	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: 3) sytuuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne); [...]	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przebieg działań wojennych na Dalekim Wschodzie i na innych frontach II wojny światowej;
6.	Polityka okupacyjna III Rzeszy	1	Polityka rasowa III Rzeszy Polityka wobec okupowanych terenów Okupacja Europy Zachodniej i krajów skandynawskich Niemieckie zbrodnie w Europie Wschodniej Problem kolaboracji z Niemcami Ruch oporu	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: 3) sytuuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne); 4) charakteryzuje politykę hitlerowskich Niemiec na terenach okupowanej Europy, z uwzględnieniem różnic w modelach polityki okupacyjnej realizowanej przez Niemcy na wschodzie i na zachodzie; XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń: 1) przedstawia ideologiczne podstawy eksterminacji Żydów oraz innych grup etnicznych i społecznych, prowadzonej przez Niemcy hitlerowskie; [...]	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 3) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej oraz jeńców wojennych, z uwzględnieniem przykładów eksterminacji; [...]
7.	Holokaust	1	• Polityka niemiecka wobec ludności żydowskiej • Początki prześladowań – getta • Działalność Einsatzgruppen • Zagłada • Obozy zagłady i ich działalność • Żydzi wobec Holokaustu • Postawy wobec zagłady Żydów • Porajmos – zagłada Romów i Sinti	XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń: 1) przedstawia ideologiczne podstawy eksterminacji Żydów oraz innych grup etnicznych i społecznych, prowadzonej przez Niemcy hitlerowskie; 2) charakteryzuje etapy eksterminacji Żydów (dyskryminacja, stygmatyzacja, izolacja, zagłada); 3) rozpoznaje główne miejsca eksterminacji Żydów polskich i europejskich oraz innych grup etnicznych i społecznych na terenie Polski i Europy Środkowo-Wschodniej (w tym: Auschwitz-Birkenau, Treblinka, Sobibór, Babi Jar);	XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) rozróżnia terminologię stosowaną w nauce na określenie niemieckiej polityki eksterminacyjnej w okresie II wojny światowej (m.in. Holokaust, Szoa, Porajmos); 2) wyjaśnia religijne, kulturowe i polityczne korzenie rasizmu i antysemityzmu; 4) przedstawia i omawia działania rządu Rzeczypospolitej Polskiej wobec tragedii Zagłady, z uwzględnieniem misji Jana Karskiego i roli „Żegoty”.

				4) opisuje postawy ludności żydowskiej wobec Holokaustu, z uwzględnieniem powstania w getcie warszawskim; 5) charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego i społeczności międzynarodowej wobec Holokaustu, z uwzględnieniem „sprawiedliwych”, na przykładzie Ireny Sendlerowej, Antoniny i Jana Żabińskich oraz rodziny Ulmów.	
8.	Droga do zwycięstwa	1	Powstanie koalicji antyhitlerowskiej Konferencja Wielkiej Trójki w Teheranie Walki na froncie wschodnim w latach 1943–1944 Lądowanie aliantów we Włoszech Otwarcie frontu zachodniego	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: 3) sytuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne); 5) wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi; 6) opisuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki (Teheran, Jałta, Poczdam) i przedstawia ich ustalenia.	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przebieg działań wojennych na Dalekim Wschodzie i na innych frontach II wojny światowej; 2) omawia narodziny i działalność Wielkiej Koalicji; [...]
9.	Koniec II wojny światowej	1	Konferencja w Jałcie Sytuacja na frontach w Europie w 1945 r. Kapitulacja III Rzeszy Wojna na Pacyfiku Ofensywa amerykańska na Pacyfiku – zrzućenie bomb atomowych Kapitulacja Japonii	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: 3) sytuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne); 5) wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi; 6) opisuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki (Teheran, Jałta, Poczdam) i przedstawia ich ustalenia.	XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przebieg działań wojennych na Dalekim Wschodzie i na innych frontach II wojny światowej; 2) omawia narodziny i działalność Wielkiej Koalicji; [...]
	Lekcja powtórzeniowa, sprawdzian i omówienie sprawdzianu	2			
	II. Polacy podczas II wojny światowej				
1.	Pod dwiema okupacjami	1	- Podział ziem polskich przez okupantów - Ziemie okupowane przez III Rzeszę - Okupacja sowiecka - Sowieckie represje - Sytuacja dzieci i młodzieży	XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 1) przedstawia prawno-ustrojowe regulacje okupacyjnych władz, dotyczące terytorium państwa polskiego i zamieszkującej tam ludności;	XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: spełnia wymagania dla zakresu podstawowego, a ponadto: 2) porównuje i ocenia założenia i metody polityki III Rzeszy Niemieckiej i Związku

			pod okupacją sowiecką • Deportacje w głąb ZSRS • Zbrodnia katyńska • Miejsca zbrodni sowieckich – Katyń, Miednoje, Charków • Postawy wobec okupanta sowieckiego	2) przedstawia realia życia codziennego w okupowanej Polsce; 3) wymienia i charakteryzuje przykłady największych zbrodni niemieckich i sowieckich (m.in. Auschwitz, Palmiry, Piaśnica, niemiecki obóz dla polskich dzieci w Łodzi, Ponary, Katyń, Miednoje, Charków); 4) porównuje system sowieckich i niemieckich obozów pracy, obozów koncentracyjnych oraz obozów zagłady; omawia kwestie deportacji i wysiedleń i ludności oraz jej planowanego wyniszczenia; [...] 7) charakteryzuje sytuację dzieci i młodzieży pod okupacją niemiecką i sowiecką oraz wskazuje przykłady patriotycznych postaw młodzieży (np. udział w konspiracyjnym harcerstwie); 8) omawia sposoby upamiętnienia zbrodni obu okupantów oraz heroizm Polaków na przykładzie: a) Muzeum Powstania Warszawskiego, b) Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, c) Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu.	Sowieckiego w okupowanej Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem eksterminacji polskich elit, grabieży polskich dzieł sztuki oraz eksploatacji gospodarczej ziem polskich (zabór własności, praca przymusowa).
2.	Terror hitlerowski	1	Początek represji Okupacja ziem wcielonych do III Rzeszy Generalne Gubernatorstwo Państwo terroru Generalny Plan Wschodni Powstanie na Zamojszczyźnie Miejsca zbrodni niemieckich - Auschwitz, Palmiry, Piaśnica, niemiecki obóz dla polskich dzieci w Łodzi, Ponary Porównanie sowieckiego i niemieckiego systemu terroru	XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 1) przedstawia prawno-ustrojowe regulacje okupacyjnych władz, dotyczące terytorium państwa polskiego i zamieszkującej tam ludności; 2) przedstawia realia życia codziennego w okupowanej Polsce; 3) wymienia i charakteryzuje przykłady największych zbrodni niemieckich i sowieckich (m.in. Auschwitz, Palmiry, Piaśnica, niemiecki obóz dla polskich dzieci w Łodzi, Ponary, Katyń, Miednoje, Charków);	XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: spełnia wymagania dla zakresu podstawowego, a ponadto: 2) porównuje i ocenia założenia i metody polityki III Rzeszy Niemieckiej i Związku Sowieckiego w okupowanej Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem eksterminacji polskich elit, grabieży polskich dzieł sztuki oraz eksploatacji gospodarczej ziem polskich (zabór własności, praca przymusowa). XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń:

				4) porównuje system sowieckich i niemieckich obozów pracy, obozów koncentracyjnych oraz obozów zagłady; omawia kwestie deportacji i wysiedleń ludności polskiej oraz jej planowanego wyniszczenia, z uwzględnieniem powstania na Zamojszczyźnie; [...] 7) charakteryzuje sytuację dzieci i młodzieży pod okupacją niemiecką i sowiecką oraz wskazuje przykłady patriotycznych postaw młodzieży (np. udział w konspiracyjnym harcerstwie); 8) omawia sposoby upamiętnienia zbrodni obu okupantów oraz heroizm Polaków na przykładzie: a) Muzeum Powstania Warszawskiego, b) Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, c) Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu. XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń: 1) przedstawia ideologiczne podstawy eksterminacji całych narodów oraz „istot niegodnych życia” (eutanazja), prowadzonej przez Niemcy hitlerowskie; 2) charakteryzuje etapy eksterminacji Żydów (dyskryminacja, stygmatyzacja, izolacja, zagłada); 3) rozpoznaje główne miejsca eksterminacji Żydów polskich i europejskich oraz innych grup etnicznych i społecznych na terenie Polski i Europy Środkowo-Wschodniej (w tym: Auschwitz-Birkenau, Treblinka, Sobibór, Babi Jar).	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) rozróżnia terminologię stosowaną w nauce na określenie niemieckiej polityki eksterminacyjnej w okresie II wojny światowej (m.in. Holokaust, Szoa, Porajmos); [...]
3.	Spółeczeństwo polskie pod okupacją	1	Walka z polskością Zmiany w życiu codziennym Sytuacja dzięki i młodzieży	XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 1) przedstawia prawno-ustrojowe	XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: spełnia wymagania dla zakresu

			Opór czy kolaboracja Walka cywilna Polacy wobec Holokaustu Przykłady heroizmu – Witold Pilecki, Maksymilian Maria Kolbe, Irena Sendlerowa, s. Matylda Getter, Antonina i Jan Żabińscy oraz rodzina Ulmów.	regulacje okupacyjnych władz, dotyczące terytorium państwa polskiego i zamieszkującej tam ludności; 2) przedstawia realia życia codziennego w okupowanej Polsce; 3) wymienia i charakteryzuje przykłady największych zbrodni niemieckich i sowieckich (m.in. Auschwitz, Palmiry, Piaśnica, niemiecki obóz dla polskich dzieci w Łodzi, Ponary, Katyń, Miednoje, Charków); 4) porównuje system sowieckich i niemieckich obozów pracy, obozów koncentracyjnych oraz obozów zagłady; omawia kwestie deportacji i wysiedleń ludności polskiej oraz jej planowanego wyniszczenia, z uwzględnieniem powstania na Zamojszczyźnie; 6) charakteryzuje postawy polskiego społeczeństwa wobec polityki okupantów oraz wymienia przykłady heroizmu Polaków, w tym: Witolda Pileckiego, Maksymiliana Marii Kolbego; podaje przykłady kolaboracji z Niemcami i Sowietami; 7) charakteryzuje sytuację dzieci i młodzieży pod okupacją niemiecką i sowiecką oraz wskazuje przykłady patriotycznych postaw młodzieży (np. udział w konspiracyjnym harcerstwie); XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń: 1) przedstawia ideologiczne podstawy eksterminacji całych narodów oraz „istot niegodnych życia” (eutanazja), prowadzonej przez Niemcy hitlerowskie; 2) charakteryzuje etapy eksterminacji Żydów (dyskryminacja, stygmatyzacja, izolacja, zagłada); 3) rozpoznaje główne miejsca eksterminacji Żydów polskich i	podstawowego, a ponadto: 2) porównuje i ocenia założenia i metody polityki III Rzeszy Niemieckiej i Związku Sowieckiego w okupowanej Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem eksterminacji polskich elit, grabieży polskich dzieł sztuki oraz eksploatacji gospodarczej ziem polskich (zabór własności, praca przymusowa). XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) rozróżnia terminologię stosowaną w nauce na określenie niemieckiej polityki eksterminacyjnej w okresie II wojny światowej (m.in. Holokaust, Szoa, Porajmos); 2) wyjaśnia religijne, kulturowe i polityczne korzenie rasizmu i antysemityzmu oraz ich związek z hasłami naukowości, nowoczesności i postępu; 3) przedstawia rasistowską i antysemicką i duchowieństwa. 4) przedstawia i omawia działania rządu Rzeczypospolitej Polskiej wobec tragedii Zagłady, z uwzględnieniem misji Jana Karskiego i roli „Żegoty”.
--	--	--	--	---	---

				europejskich oraz innych grup etnicznych i społecznych na terenie Polski i Europy Środkowo-Wschodniej (w tym: Auschwitz-Birkenau, Treblinka, Sobibór, Babi Jar); 4) opisuje postawy ludności żydowskiej wobec Holokaustu, z uwzględnieniem powstania w getcie warszawskim; 5) charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego i społeczności międzynarodowej wobec Holokaustu, z uwzględnieniem „sprawiedliwych”, na przykładzie Ireny Sendlerowej, s. Matyldy Getter, Antoniny i Jana Żabińskich oraz rodziny Ulmów.	
4.	Polskie władze na emigracji	1	Powstanie rządu na emigracji Władze polskie we Francji Układ Sikorski-Majski Spór o armię polską w ZSRS Sprawa katyńska Działalność polskich komunistów	XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 roku. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń: 5) wyjaśnia znaczenie powołania polskich władz państwowych i sił zbrojnych na uchodźstwie; L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: 1) omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie; 2) ocenia znaczenie układu Sikorski-Majski dla obywateli polskich, znajdujących się pod okupacją sowiecką; 4) analizuje politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej; 9) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w okresie II wojny światowej z wydarzeniami w Europie i na świecie.	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rolę wielkich postaci polskiej polityki z okresu II wojny światowej, w tym: Władysława Sikorskiego, Stefana Grota-Roweckiego, Władysława Andersa, Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego, Leopolda Okulickiego; 2) opisuje położenie rządu Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej; 3) charakteryzuje losy armii gen. Władysława Andersa; 6) ocenia rolę wielkich postaci polskiej polityki z okresu II wojny światowej; [...]
5.	Polskie Państwo Podziemne	1	• Ruch oporu w Polsce • Powstanie zbrojnego podziemia • Struktury cywilne podziemia	XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: 5) wyjaśnia przyczyny i rozmiary konfliktu polsko-ukraińskiego, w tym	XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń: spełnia wymagania dla zakresu podstawowego, a ponadto:

			• Działalność ZWZ-AK • Partyzantka • Rzeź wołyńska	ludobójstwa ludności polskiej na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej; L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: 5) charakteryzuje organizację i cele Polskiego Państwa Podziemnego; 6) charakteryzuje polityczną i militarną działalność Armii Krajowej oraz Narodowych Sił Zbrojnych i Batalionów Chłopskich; wskazuje różne formy oporu wobec okupantów; [...]	1) wyjaśnia rolę okupantów w zaognianiu trudnych relacji polsko-litewskich i polsko-ukraińskich; L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rolę wielkich postaci polskiej polityki z okresu II wojny światowej, w tym: Władysława Sikorskiego, Stefana Grota-Roweckiego, Władysława Andersa, Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego, Leopolda Okulickiego; [...]
6.	Plan „Burza” i powstanie warszawskie	1	Założenia akcji „Burza” Przebieg akcji „Burza” Przyczyny wybuchu powstania warszawskiego Wybuch walk i ich przebieg Ludobójstwo na Woli Mocarstwa wobec powstania Zakończenie powstania Zniszczenie Warszawy Spór o powstanie	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: 4) analizuje politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej; 5) charakteryzuje organizację i cele Polskiego Państwa Podziemnego; 6) charakteryzuje polityczną i militarną działalność Armii Krajowej oraz Narodowych Sił Zbrojnych i Batalionów Chłopskich; wskazuje różne formy oporu wobec okupantów; 7) omawia uwarunkowania i cele akcji „Burza”; 8) charakteryzuje powstanie warszawskie (uwarunkowania polityczne, przebieg walk, ludobójstwo na Woli, następstwa powstania, postawę aliantów i Związku Sowieckiego); 9) opisuje zniszczenia i grabież Warszawy przez Niemców dokonane od września 1939 roku do stycznia 1945 roku (m.in. Zamek Królewski, Pałac Saski, archiwa, biblioteki, muzea, majątek prywatny).	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rolę wielkich postaci polskiej polityki z okresu II wojny światowej, w tym: Władysława Sikorskiego, Stefana Grota-Roweckiego, Władysława Andersa, Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego, Leopolda Okulickiego; 5) opisuje walki na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej, w tym: o Lwów, o Wilno; 7) przywołuje różne opinie historyków na temat powstania warszawskiego.
7.	Sprawa polska pod	1	• Sprawa polska w Teheranie	XLVII. II wojna światowa i jej etapy.	XLVII. II wojna światowa i jej etapy.

	koniec wojny		• Polska lubelska • Konferencja w Jałcie • Represje wobec polskiego podziemia • Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej	Uczeń: 6) opisuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki (Teheran, Jałta, Poczdam) i przedstawia ich ustalenia. L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: 1) omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie; 9) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w okresie II wojny światowej z wydarzeniami w Europie i na świecie. LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: 3) charakteryzuje okoliczności i etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów; [...]	Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 2) omawia narodziny i działalność Wielkiej Koalicji; L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rolę wielkich postaci polskiej polityki z okresu II wojny światowej, w tym: Władysława Sikorskiego, Stefana Grota-Roweckiego, Władysława Andersa, Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego, Leopolda Okulickiego; [...]
8.	Polacy w koalicji antyhitlerowskiej	1	Polska armia we Francji Bitwa o Narvik Odbudowa wojsk w Wielkiej Brytanii Polacy w bitwie o Anglię Bitwa pod Tobrukiem Polacy na froncie zachodnim Szlak armii Andersa Bitwa o Monte Cassino, bitwa pod Falaise, bitwa o Arnhem, bitwa o Brekę Polska armia u boku ZSRS, bitwa pod Lenino, bitwa o Kołobrzeg, zdobycie Berlina	XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 roku. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń: 5) wyjaśnia znaczenie powołania polskich władz państwowych i sił zbrojnych na uchodźstwie; L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: 1) omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie; 2) ocenia znaczenie układu Sikorski-Majski dla obywateli polskich, znajdujących się pod okupacją sowiecką; 3) przedstawia przykłady bohaterstwa żołnierzy polskich na frontach II wojny światowej, w tym: bitwę o Narvik, bitwę o Anglię, bitwę pod Tobrukiem, bitwę o Monte Cassino, bitwę pod Falaise, bitwę o Arnhem, bitwę o	L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia rolę wielkich postaci polskiej polityki z okresu II wojny światowej, w tym: Władysława Sikorskiego, Stefana Grota-Roweckiego, Władysława Andersa, Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego, Leopolda Okulickiego; 2) opisuje położenie rządu Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej; 3) charakteryzuje losy armii gen. Władysława Andersa; 4) sytuuje w czasie i przestrzeni działania polskich formacji wojskowych na różnych frontach II wojny światowej.

				Kołobrzeg, bitwę o Bredę i zdobycie Berlina; 4) analizuje politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej; 9) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w okresie II wojny światowej z wydarzeniami w Europie i na świecie.	
	Lekcja powtórzeniowa, sprawdzian i omówienie sprawdzianu				
	III. Świat podczas zimnej wojny	2			
1.	Powojenny świat	1	Skutki II wojny światowej Konferencja w Poczdamie Procesy zbrodniarzy wojennych Paryskie traktaty pokojowe Powstanie ONZ	1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej; 2) wyjaśnia genezę zimnej wojny i wskazuje najpoważniejsze punkty zapalne w pierwszej jej fazie (wojna w Korei, problem niemiecki);	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym zagadnienia związane z osądzeniem ludobójstwa (aliancki sąd w Norymberdze, bezkarność zbrodniarzy przed sądami niemieckimi po 1949 roku), z użyciem broni atomowej oraz ze współistnieniem państw demokratycznych z państwami totalitarnymi; 2) wyjaśnia cele i strukturę Organizacji Narodów Zjednoczonych, ocenia działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych w powojennym świecie;
2.	Rozpad koalicji antyhitlerowskiej	1	Nowe supermocarstwa Ekspansja komunizmu w Europie Doktryna Trumana Wojna domowa w Grecji Plan Marshalla Konferencja w Szklarskiej Porębie	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: 1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej; 2) wyjaśnia genezę zimnej wojny i wskazuje najpoważniejsze punkty zapalne w pierwszej jej fazie (wojna w Korei, problem niemiecki);	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym zagadnienia związane z osądzeniem ludobójstwa (aliancki sąd w Norymberdze, bezkarność zbrodniarzy przed sądami niemieckimi

					po 1949 roku), z użyciem broni atomowej oraz ze współistnieniem państw demokratycznych z państwami totalitarnymi;
3.	Początki zimnej wojny	1	Okupacja Niemiec Okupacja Austrii I kryzys berliński Powstanie dwóch państw niemieckich Powstanie berlińskie Powstanie NATO Budowa muru berlińskiego Rywalizacja mocarstw	1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej; 2) wyjaśnia genezę zimnej wojny i wskazuje naj- poważniejsze punkty zapalne w pierwszej jej fazie (wojna w Korei, problem niemiecki); 3) wyjaśnia genezę NATO i Układu Warszawskiego; 4) omawia proces sowietyzacji państw Europy Środkowo-Wschodniej i opór wobec komunizmu (Berlin – 1953 rok, Węgry – 1956 rok, Czechosłowacja – 1968 rok).	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym zagadnienia związane z osądzeniem ludobójstwa (aliancki sąd w Norymberdze, bezkarność zbrodniarzy przed sądami niemieckimi po 1949 roku), z użyciem broni atomowej oraz ze współistnieniem państw demokratycznych z państwami totalitarnymi; 2) wyjaśnia cele i strukturę Organizacji Narodów Zjednoczonych, ocenia działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych w powojennym świecie;
4.	Blok wschodni po śmierci Stalina	1	ZSRS po II wojnie światowej Walka o władzę w ZSRS Odwilż w bloku wschodnim Powstanie węgierskie Odprężenie w stosunkach międzynarodowych Praska Wiosna	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: 1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej; 2) wyjaśnia genezę zimnej wojny i wskazuje naj- poważniejsze punkty zapalne w pierwszej jej fazie (wojna w Korei, problem niemiecki); 3) wyjaśnia genezę NATO i Układu Warszawskiego; 4) omawia proces sowietyzacji państw Europy Środkowo-Wschodniej i opór wobec komunizmu (Berlin – 1953 rok, Węgry – 1956 rok, Czechosłowacja – 1968 rok).	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym zagadnienia związane z osądzeniem ludobójstwa (aliancki sąd w Norymberdze, bezkarność zbrodniarzy przed sądami niemieckimi po 1949 roku), z użyciem broni atomowej oraz ze współistnieniem państw demokratycznych z państwami totalitarnymi;
5.	Daleki Wschód po II wojnie światowej	1	Wojna domowa w Chinach Polityka wewnętrzna Mao	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń:	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń:

			Zedonga Okupacja i rozwój Japonii Wojna koreańska Korea Północna i Południowa	1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej; 2) wyjaśnia genezę zimnej wojny i wskazuje najpoważniejsze punkty zapalne w pierwszej jej fazie (wojna w Korei, problem niemiecki); LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: 5) charakteryzuje skutki przejęcia władzy w Chinach przez komunistów (największe ludobójstwo po 1945 roku – polityka Wielkiego Skoku).	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym problem osądzenia ludobójstwa (sąd w Norymberdze), użycia broni atomowej, współistnienia państw demokratycznych z państwami totalitarnymi; 4) omawia przemiany w Chinach po II wojnie światowej; charakteryzuje system maoistowski; LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: spełnia wymagania dla zakresu podstawowego, a ponadto:
6.	Dekolonizacja Afryki i Azji	1	Przyczyny rozpadu systemu kolonialnego Konflikt indochiński Powstanie Indii i Pakistanu Wojna w Algierze Dekolonizacja Afryki Kraje Trzeciego Świata	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: 1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej; LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: 1) wyjaśnia genezę procesów dekolonizacyjnych w Azji i Afryce; 2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów zimnowojennych, w tym wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie; [...]	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: spełnia wymagania dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje przebieg i specyfikę konfliktów w Wietnamie oraz wojen arabsko-izraelskich i ocenia ich skutki; 2) charakteryzuje tzw. rok Afryki; [...]
7.	Konflikty na Bliskim Wschodzie	1	• Powstanie państwa żydowskiego • Niepodległy Izrael • Kryzys sueski • Wojna sześciodniowa • Wojna Jom Kippur • Układ w Camp David • Organizacja Wyzwolenia Palestyny • Rewolucja islamska w Iranie	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: 1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej; LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: 3) wyjaśnia charakter konfliktów na Bliskim Wschodzie, ze szczególnym uwzględnieniem konfliktu arabsko-izraelskiego; [...]	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 3) wyjaśnia okoliczności utworzenia państwa Izrael i genezę konfliktu arabsko-izraelskiego; LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: spełnia wymagania dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje przebieg i specyfikę konfliktów w Wietnamie oraz wojen arabsko-izraelskich

					skich i ocenia ich skutki; [...]
8.	Zimna wojna w latach 60. i 70.	1	Rywalizacja Wschód-Zachód Wyścig zbrojeń Kryzys kubański Wojna w Wietnamie Konflikty w Laosie i Kambodży Wzrost wpływów ZSRS na świecie Polityka odprężenia	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: 2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów zimnowojennych, w tym wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie; LIII. Przemiany cywilizacyjne na świecie. Uczeń: 1) charakteryzuje i wyjaśnia znaczenie najważniejszych przemian naukowo-technicznych na świecie po II wojnie światowej; [...]	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym problem osądzenia ludobójstwa (sąd w Norymberdze), użycia broni atomowej, współistnienia państw demokratycznych z państwami totalitarnymi; LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: spełnia wymagania dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje przebieg i specyfikę konfliktów w Wietnamie oraz wojen arabsko-izraelskich i ocenia ich skutki; [...]
9.	USA i Europa Zachodnia podczas zimnej wojny	1	RFN i Włochy Stare mocarstwa Rewolucja goździków Zmiany w Grecji i Hiszpanii Początki integracji europejskiej Od EWG do Rady Europejskiej Stany Zjednoczone w latach 60. Ameryka po wojnie wietnamskiej	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: 2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów zimnowojennych, w tym wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie; 4) charakteryzuje genezę i etapy integracji europejskiej.	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym problem osądzenia ludobójstwa (sąd w Norymberdze), użycia broni atomowej, współistnienia państw demokratycznych z państwami totalitarnymi; LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: spełnia wymagania dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje przebieg i specyfikę konfliktów w Wietnamie oraz wojen arabsko-izraelskich i ocenia ich skutki; [...]
10.	Przemiany społeczne i kulturowe	1	Rewolucja obyczajowa Muzyka rockowa Ruchy kontestatorskie Bunt studentów Ruchy feministyczne Terroryzm polityczny Walka z segregacją rasową	LIII. Przemiany cywilizacyjne na świecie. Uczeń: 1) analizuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej; 2) charakteryzuje kulturowe tło i długofalowe konsekwencje rewolucji 1968 roku.	LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 5) przedstawia przemiany kulturowe i cywilizacyjne na świecie w latach zimnej wojny. LIII. Przemiany cywilizacyjne na świecie.

			Przemiany w Kościele katolickim – II Sobór Watykański		Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) dostrzega problem biedy we współczesnym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem państw Południa; 2) charakteryzuje najważniejsze współczesne zagrożenia cywilizacyjne; 3) wyjaśnia rolę religii we współczesnym świecie, w tym znaczenie Soboru Watykańskiego II oraz tzw. reform posoborowych dla działalności Kościoła katolickiego w świecie i idei ekumenizmu; 4) wyjaśnia zjawisko rozwoju radykalnego islamizmu; 5) charakteryzuje rolę kultury masowej i sportu we współczesnym świecie.
	Lekcja powtórzeniowa, sprawdzian i omówienie sprawdzianu				
	IV. Polska pod władza komunistów				
1.	Początki rządów komunistów	1	Nowe granice Straty demograficzne, gospodarcze i kulturowe oraz ich skutki Ocena skutków zmian granic państwa polskiego Przesiedlenia ludności Represje nowych władz wobec opozycji (terror fizyczny, propaganda, cenzura) Walka z ukraińskim podziemiem i Akcja „Wisła” Pogrom kielecki i jego reperkusje Przejęcie władzy w państwie przez komunistów	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: 1) opisuje straty demograficzne, terytorialne, gospodarcze i kulturowe po II wojnie światowej (ze szczególnym uwzględnieniem wymuszonych migracji milionów Polaków oraz dalekosiężnych skutków eksterminacji znacznej części polskich elit); 2) charakteryzuje okoliczności i etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów oraz formy zniewalania Polaków przez reżim komunistyczny (terror fizyczny, propaganda, cenzura); 3) omawia przejawy oporu społecznego wobec komunizmu	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia następstwa społeczno-gospodarcze zmiany granic państwa polskiego; [...]

			Referendum ludowe Wybory do Sejmu Ustawodawczego Postawa Kościoła katolickiego wobec nowej sytuacji politycznej	(„żołnierze niezłomni” – w tym: rtm. Witold Pilecki, Danuta Siedzikówna ps. „Inka”, płk Łukasz Ciepliński, a także rola Kościoła katolickiego, znaczenie emigracji); 4) charakteryzuje okres odbudowy oraz ocenia projekt i realizację reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu oraz handlu.	
2.	Opór wobec nowej władzy	1	Opozycja wobec władzy komunistycznej Obława augustowska Rząd Rzeczypospolitej na uchodźstwie i jego polityka Podziemie antykomunistyczne w kraju Opór wobec nowej sytuacji politycznej („Żołnierze niezłomni” - rtm. Witold Pilecki, Danuta Siedzikówna ps. „Inka”, płk Łukasz Ciepliński	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: 2) charakteryzuje okoliczności i etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów oraz formy zniewalania Polaków przez reżim komunistyczny (terror fizyczny, propaganda, cenzura); 3) omawia przejawy oporu społecznego wobec komunizmu („żołnierze niezłomni” – w tym: rtm. Witold Pilecki, Danuta Siedzikówna ps. „Inka”, płk Łukasz Ciepliński, a także rola Kościoła katolickiego, znaczenie emigracji); 4) charakteryzuje okres odbudowy oraz ocenia projekt i realizację reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu oraz handlu.	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 2) omawia sytuację polskiej emigracji politycznej i działalność rządu Rzeczypospolitej na uchodźstwie.
3.	Powojenna odbudowa kraju	1	Straty wojenne i ich skutki Odbudowa Warszawy Reforma rolna i próba kolektywizacji Nacjonalizacja Handel Ocena projektów i realizacji reform gospodarczo-społecznych Plan trzyletni i jego skutki Przemiany w szkolnictwie	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: 1) opisuje straty demograficzne, terytorialne, gospodarcze i kulturowe po II wojnie światowej (ze szczególnym uwzględnieniem wymuszonych migracji milionów Polaków oraz dalekosiężnych skutków eksterminacji znacznej części polskich elit); [...] 4) charakteryzuje okres odbudowy oraz ocenia projekt i	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia następstwa społeczno-gospodarcze zmiany granic państwa polskiego; [...]

				realizację reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu oraz handlu.	
4.	Stalinizm w Polsce	1	Powstanie PZPR Kult jednostki Prześladowania Kościoła katolickiego Terror stalinowski i jego przykłady Indoktrynacja młodzieży Konstytucja PRL 1952 Plan sześcioletni - jego założenia i realizacja Radio Wolna Europa i jego rola Założenia propagandy komunistycznej Socrealizm – jego założenia i przykłady	LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń: 3) charakteryzuje okoliczności i etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów; LVI. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń: 1) charakteryzuje proces sowyetyzacji na przykładzie terroru stalinowskiego, nowego ustroju państwa (konstytucja z 1952 roku), kolektywizacji i „bitwy o handel” oraz socrealizmu w kulturze; 2) opisuje formy i konsekwencje prześladowania Kościoła katolickiego (z uwzględnieniem szkodliwych reperkusji dla integracji Ziem Zachodnich i Północnych); 3) wyjaśnia przyczyny, postulaty (nie tylko socjalne) i następstwa Poznańskiego Czerwca oraz znaczenie wydarzeń październikowych 1956 roku.	LVI. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) wyjaśnia założenia propagandy komunistycznej i charakteryzuje cechy sztuki socrealizmu; 2) wyjaśnia rolę Radia Wolna Europa wobec propagandy komunistycznej; 3) ocenia efekty społeczne i gospodarcze planu sześcioletniego; 4) charakteryzuje przejawy odwilży popaździernikowej.
5.	Odwilż i polski październik	1	Przyczyny i początki odwilży Antykomunistyczny bunt w Poznaniu – jego przyczyny i przebieg wydarzeń poznańskiego Czerwca Polski Październik Początek rządów Gomułki Sytuacja gospodarcza Kultura w okresie rządów Gomułki Rozwój sztuki filmowej	LVI. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń: 3) wyjaśnia przyczyny i następstwa poznańskiego Czerwca oraz znaczenie wydarzeń październikowych 1956 roku; [...]	LVI. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 4) charakteryzuje przejawy odwilży popaździernikowej. LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 3) charakteryzuje osiągnięcia polskich twórców kultury (również na emigracji), ludzi nauki i sportowców w latach 60. i 70.
6.	Mała stabilizacja	2	Rządy Władysława Gomułki Polityka zagraniczna PRL Życie codzienne Postawy społeczeństwa wobec	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 1) charakteryzuje system władzy w latach 60. i 70.	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje postawy społeczne od negacji i

			rządów Gomułki Pozycja Kościoła katolickiego Program duszpasterski prymasa Stefana Wyszyńskiego Jasnogórskie Śluby Narodu, Wielka Nowenna, obchody milenijne Konflikt władzy z Kościołem Marzec 1968 r. i jego skutki Opozycja lat 60. Interwencja w Czechosłowacji Grudzień '70 na Wybrzeżu	w PRL i stopień uzależnienia od ZSRS; opisuje proces industrializacji i funkcjonowanie gospodarki planowej; 2) wyjaśnia genezę i następstwa kryzysów społecznych w latach 1968, 1970 i 1976; 3) wyjaśnia społeczno-polityczną rolę Kościoła katolickiego, ze szczególnym uwzględnieniem roli prymasa Stefana Wyszyńskiego i jego programu dusz- pasterskiego (Jasnogórskie Śluby Narodu, Wielka Nowenna, obchody milenijne);	oporu po przystosowanie i współpracę; 2) wyjaśnia znaczenie obchodów milenijnych w roku 1966, z uwzględnieniem roli prymasa Stefana Wyszyńskiego; [...]
7.	Rządy Gierka	1	• Początki rządów Gierka • Gospodarka lat 70. • Polityka zagraniczna Gierka • Zmiany w konstytucji • Kultura polska lat 70. • Propaganda sukcesu • Rozwój nauki i sportu	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 1) charakteryzuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i stopień uzależnienia od ZSRS; opisuje proces industrializacji i funkcjonowanie gospodarki planowej; 2) wyjaśnia genezę i następstwa kryzysów społecznych w latach 1968, 1970 i 1976; 3) wyjaśnia społeczno-polityczną rolę Kościoła katolickiego, ze szczególnym uwzględnieniem roli prymasa Stefana Wyszyńskiego i jego programu dusz- pasterskiego (Jasnogórskie Śluby Narodu, Wielka Nowenna, obchody milenijne); 4) charakteryzuje i ocenia działalność opozycji politycznej i niezależnego ruchu wydawniczego w latach 1976–1980; 5) ocenia rolę papieża Jana Pawła II i jego wpływ na przemiany w Polsce i krajach sąsiednich;	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 4) charakteryzuje osiągnięcia polskich twórców kultury, ludzi nauki i sportowców w latach 60. i 70.
8.	Początek opozycji demokratycznej	1	• Przyczyny niepowodzeń gospodarczych • Kryzys gospodarczy i społeczny • Wydarzenia 1976 r.	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 1) charakteryzuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i stopień uzależnienia od ZSRS;	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje postawy społeczne od negacji i oporu po przystosowanie i współpracę;

			• Opozycja lat 70. • Powstanie niezależnego ruchu wydawniczego • Relacje z Kościołem • Wybór Karola Wojtyły na papieża • I pielgrzymka Jana Pawła II do Polski i jej skutki • Polska pod koniec lat 70.	opisuje proces industrializacji i funkcjonowanie gospodarki planowej; 2) wyjaśnia genezę i następstwa kryzysów społecznych w latach 1968, 1970 i 1976; 3) wyjaśnia społeczno-polityczną rolę Kościoła katolickiego, ze szczególnym uwzględnieniem roli prymasa Stefana Wyszyńskiego i jego programu dusz- pasterskiego (Jasnogórskie Śluby Narodu, Wielka Nowenna, obchody milenijne); 4) charakteryzuje i ocenia działalność opozycji politycznej i niezależnego ruchu wydawniczego w latach 1976–1980; 5) ocenia rolę papieża Jana Pawła II i jego wpływ na przemiany w Polsce i krajach sąsiednich; 6) wyjaśnia przyczyny i następstwa strajków w 1980 roku;	[...]
9.	Powstanie NSZZ Solidarność	1	• Początek strajków • Sierpień 1980 • Powstanie NSZZ „Solidarność” • I Zjazd NSZZ „Solidarność” • „Karnawał „Solidarności” i jego znaczenie • Najważniejsze postacie „Solidarności” • Próby wprowadzenia zmian politycznych, gospodarczo-społecznych i kulturowych • „Solidarność” a sytuacja w krajach ościennych • Władza wobec „Solidarności” • Rola papieża Jana Pawła II i jego wpływ na przemiany w Polsce i krajach sąsiednich • Zamach na papieża Jana Pawła II i śmierć prymasa Stefana Wyszyńskiego	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 3) wyjaśnia społeczno-polityczną rolę Kościoła katolickiego, ze szczególnym uwzględnieniem roli prymasa Stefana Wyszyńskiego i jego programu dusz- pasterskiego (Jasnogórskie Śluby Narodu, Wielka Nowenna, obchody milenijne); 4) charakteryzuje i ocenia działalność opozycji politycznej i niezależnego ruchu wydawniczego w latach 1976–1980; 5) ocenia rolę papieża Jana Pawła II i jego wpływ na przemiany w Polsce i krajach sąsiednich; 6) wyjaśnia przyczyny i następstwa strajków w 1980 roku; 7) charakteryzuje ruch społeczny „Solidarność” i ocenia jego wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce i w Europie.	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 3) rozpoznaje najważniejsze postacie „Solidarności” (z perspektywy ogólnopolskiej i lokalnej); [...]

			• Na drodze do konfrontacji		
10.	Stan wojenny	2	• Wprowadzenie stanu wojennego • Opór społeczeństwa • Pacyfikacja kopalni „Wujek” • Podziemna działalność „Solidarności” • Zmiany na szczeblach władzy • Protesty społeczne • Powstanie i działalność „Solidarności Walczącej” • Postawa Kościoła katolickiego • Działalność i śmierć bł. Ks. Jerzego Popiełuszki • Polska gospodarka • Zniesienie stanu wojennego • Ocena	LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń: 7) charakteryzuje ruch społeczny „Solidarność” i ocenia jego wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce i w Europie. LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń: 1) wyjaśnia przyczyny i skutki wprowadzenia stanu wojennego oraz formy oporu społecznego (ze szczególnym uwzględnieniem Kopalni Węgla Kamiennego „Wujek”, „Solidarności Walczącej”, bł. ks. Jerzego Popiełuszki); [...] 3) rozpoznaje największe powojenne polskie osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki, z uwzględnieniem twórczości emigracyjnej.	LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) ocenia międzynarodową reakcję na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce; 2) opisuje i ocenia politykę władz PRL względem Kościoła w latach 80.; 3) opisuje wpływ Kościoła katolickiego na rozwój i przetrwanie po 13 grudnia 1981 roku oporu Polaków wobec komunizmu; 4) charakteryzuje realia życia codziennego w PRL lat 80.
	Lekcja powtórzeniowa, sprawdzian i omówienie sprawdzianu	2			
	V. Świat na przełomie XX i XXI w.				
1.	Kryzys bloku komunistycznego	1	Blok wschodni w latach 70. i 80. Gospodarka Jugosławii i Węgier Rozwiązanie RWPG Konflikt w Afganistanie ZSRS w latach 80. Katastrofa w Czarnobylu	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń: 2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów zimnowojennych, w tym wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie; LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989–1991 („jesień narodów”, zjednoczenie Niemiec, rozpad ZSRS i powstanie niepodległej Ukrainy, Białorusi oraz państw bałtyckich);	
2.	Polityka państw	1	Stany Zjednoczone w latach 70. i	LIV. Świat na przełomie tysiącleci.	

	zachodnich		80. Program gwiazdnych wojen Kryzysy naftowe Europa Zachodnia w latach 70. i 80. Konflikt w Irlandii Północnej	Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989–1991 („jesień narodów”, zjednoczenie Niemiec, rozpad ZSRS i powstanie niepodległej Ukrainy, Białorusi oraz państw bałtyckich);	
3.	Jesień Narodów	1	Akt końcowy KBWE i jego znaczenie Zjednoczenie Niemiec Upadek muru berlińskiego Aksamitna rewolucja – geneza, przebiegi i skutki Jesień Narodów – upadek komunizmu w Europie Wschodniej	LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989–1991 („jesień narodów”, zjednoczenie Niemiec, rozpad ZSRS i powstanie niepodległej Ukrainy, Białorusi oraz państw bałtyckich);	LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje proces obalania komunizmu w krajach Europy Środkowo-Wschodniej i transformacji ustrojowej tych państw [...];
4.	Rozpad ZSRS	1	Upadek ZSRS Republiki nadbałtyckie Rosja po upadku ZSRS Konflikty w byłym ZSRS Wojny czeczeńskie Gruzja Problemy współczesnej Ukrainy Kryzys krymski	LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989–1991 („jesień narodów”, zjednoczenie Niemiec, rozpad ZSRS i powstanie niepodległej Ukrainy, Białorusi oraz państw bałtyckich); 2) charakteryzuje procesy integracyjne (Unii Europejskiej) oraz dezintegracyjne (rozpad Jugosławii).	LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje proces obalania komunizmu w krajach Europy Środkowo-Wschodniej i transformacji ustrojowej tych państw [...]; 3) charakteryzuje nowe zagrożenia dla ładu międzynarodowego.
5.	Europa na przełomie XX i XXI w.	1	Nowa rzeczywistość na świecie Rozpad Jugosławii Konflikt w Kosowie Integracja europejska Partnerstwo dla pokoju Działania NATO po 1989 r.	LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989–1991 („jesień narodów”, zjednoczenie Niemiec, rozpad ZSRS i powstanie niepodległej Ukrainy, Białorusi oraz państw bałtyckich); 2) charakteryzuje procesy integracyjne (Unii Europejskiej) oraz dezintegracyjne (rozpad Jugosławii).	LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje proces obalania komunizmu w krajach Europy Środkowo-Wschodniej i transformacji ustrojowej tych państw [...]; 3) charakteryzuje nowe zagrożenia dla ładu między- narodowego.
6.	Świat u progu XXI w.	1	Konflikty wewnętrzne i	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe	LII. Dekolonizacja, integracja i nowe

			zewewnętrzne na Bliskim Wschodzie Konflikty irackie Kurdowie i ich dążenie do suwerenności USA w latach 90. XX w. Przemiany we współczesnych Chinach Tygrisy azjatyckie Arabska Wiosna Ludów – geneza, przebieg i skutki Współczesne konflikty w Afryce Wojna z terroryzmem i jej konsekwencje	konflikty. Uczeń: 3) wyjaśnia charakter konfliktów na Bliskim Wschodzie, ze szczególnym uwzględnieniem konfliktu arabsko-izraelskiego; [...]	konflikty. Uczeń: spełnia wymagania dla zakresu podstawowego, a ponadto: 3) wyjaśnia przyczyny i uwarunkowania rozwoju terroryzmu w Europie i na świecie. LIII. Przemiany cywilizacyjne na świecie. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) dostrzega problem biedy we współczesnym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem państw Południa; LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 2) wyjaśnia przyczyny rosnącego znaczenia Chin w świecie współczesnym; 3) charakteryzuje nowe zagrożenia dla ładu międzynarodowego.
7.	Przemiany gospodarcze i cywilizacyjne	1	Rozwój komputeryzacji i internetu Rozwój telekomunikacji Globalizacja Amerykanizacja i westernizacja świata Problemy demograficzne Migracje Zagrożenia zdrowotne Zagrożenia ekologiczne Przemiany obyczajowe i kulturowe Rola religii we współczesnym świecie II Sobór Watykański i jego reformy Radykalny islam i jego wpływ na losy świata	LIII. Przemiany cywilizacyjne na świecie. Uczeń: 1) analizuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej; 2) charakteryzuje kulturowe tło i długofalowe konsekwencje rewolucji 1968 roku.	LIII. Przemiany cywilizacyjne na świecie. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) dostrzega problem biedy we współczesnym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem państw Południa; 2) charakteryzuje najważniejsze współczesne zagrożenia cywilizacyjne; 3) wyjaśnia rolę religii we współczesnym świecie, w tym znaczenie Soboru Watykańskiego II oraz tzw. reform posoborowych dla działalności Kościoła katolickiego w świecie i idei ekumenizmu; 4) wyjaśnia zjawisko rozwoju radykalnego islamizmu; 5) charakteryzuje rolę kultury masowej i sportu we współczesnym świecie.
	Lekcja powtórzeniowa, sprawdzian i omówienie	2			

	sprawdzianu				
	VI. Polska i Polacy w epoce przemian				
1.	Schyłek PRL	1	Sytuacja po zniesieniu stanu wojennego Postawa Kościoła katolickiego Protesty w 1988 r. Opozycja antykomunistyczna Kultura alternatywna w latach 80. Spotkania w Magdalence Debata Miodowicz-Wałęsa Nieudane próby reform gospodarczych	LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń: 1) przedstawia proces rozpadu Układu Warszawskiego i odzyskiwania suwerenności przez Polskę; 2) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997, wyjaśnia ich międzynarodowe uwarunkowania; 3) wyjaśnia kontrowersje wokół problemu dekomunizacji i lustracji, porównuje rozwiązanie tych kwestii u naszych sąsiadów (Czechosłowacja, Niemcy); 4) ocenia proces transformacji ustrojowej i gospodarczej;	LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 3) opisuje wpływ Kościoła katolickiego na rozwój i przetrwanie po 13 grudnia 1981 roku oporu Polaków wobec komunizmu; 4) charakteryzuje realia życia codziennego w PRL lat 80.
2.	Polska droga do wolności	1	Okrągły Stół Wybory parlamentarne i prezydenckie Sytuacja latem 1989 r. Rząd Tadeusza Mazowieckiego Koniec PZPR Wybory prezydenckie w 1990 r. Gabinet Jana Krzysztofa Bieleckiego	LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń: 1) przedstawia proces rozpadu Układu Warszawskiego i odzyskiwania suwerenności przez Polskę; 2) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997, wyjaśnia ich międzynarodowe uwarunkowania; 3) wyjaśnia kontrowersje wokół problemu dekomunizacji i lustracji, porównuje rozwiązanie tych kwestii u naszych sąsiadów (Czechosłowacja, Niemcy); 4) ocenia proces transformacji ustrojowej i gospodarczej;	LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI wieku. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90.; 2) charakteryzuje polityczne spory o kształt wolnej Polski; 3) ocenia społeczne koszty transformacji; 4) charakteryzuje stosunki Polski z państwami sąsiednimi.
3.	III Rzeczpospolita	1	Zmiany polityczne w III Rzeczypospolitej i ich uwarunkowania międzynarodowe Polityczne spory o kształt wolnej Polski i rozpad obozu solidarnościowego Problem demokunizacji i lustracji w Polsce, na tle	LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI wieku. Uczeń: 1) przedstawia proces rozpadu Układu Warszawskiego i odzyskiwania suwerenności przez Polskę; 2) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997, wyjaśnia ich międzynarodowe uwarunkowania;	LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI wieku. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90.; 2) charakteryzuje polityczne spory o kształt wolnej Polski; 3) ocenia społeczne koszty transformacji;

			podobnych wydarzeń w Czechosłowacji i Niemczech Wybory parlamentarne i rząd Jana Olszewskiego Dekomunizacja Rząd Hanny Suchockiej Rządy lewicy Polska w drugiej połowie lat 90. Konstytucja RP Początki XXI w. Katastrofa smoleńska 10 kwietnia 2010 roku i jej znaczenie Ocena procesu transformacji ustrojowej	3) wyjaśnia kontrowersje wokół problemu dekomunizacji i lustracji, porównuje rozwiązanie tych kwestii u naszych sąsiadów (Czechosłowacja, Niemcy); 4) ocenia proces transformacji ustrojowej i gospodarczej; 5) charakteryzuje i ocenia polską politykę zagraniczną, w tym przystąpienie Polski do NATO i do Unii Europejskiej, współpracę regionalną na przykładzie Grupy Wyszehradzkiej (V4) oraz relacji Polski z Ukrainą i państwami bałtyckimi; 6) ocenia znaczenie i skutki katastrofy smoleńskiej 10 kwietnia 2010 roku dla państwa polskiego; 7) charakteryzuje główne przemiany kulturowe, polityczne, społeczne i gospodarcze w Polsce w drugiej dekadzie XXI wieku, ze szczególnym uwzględnieniem: kryzysu demograficznego, kwestii zachowania tożsamości kulturowej, zmian zachodzących w Unii Europejskiej, transformacji energetycznej, dyskusji nad zmianami klimatycznymi.	4) charakteryzuje stosunki Polski z państwami sąsiednimi.
4.	Przemiany gospodarcze i społeczne	1	Sytuacja społeczna w latach 90. Charakterystyka reform Leszka Balcerowicza Społeczne skutki reform Kościół po przemianach w Polsce Nauka i kultura Wyzwania dla III Rzeczypospolitej – kryzys demograficzny, kwestia zachowania tożsamości kulturowej, zmiany zachodzące w Unii Europejskiej, transformacja	LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń: 4) rozpoznaje największe powojenne polskie osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki, z uwzględnieniem twórczości emigracyjnej. LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI wieku. Uczeń: 4) ocenia proces transformacji ustrojowej i gospodarczej; 7) charakteryzuje główne przemiany kulturowe, polityczne, społeczne i gospodarcze w Polsce w drugiej dekadzie XXI wieku, ze szczególnym uwzględnieniem: kryzysu demograficznego, kwestii zachowania	LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI wieku. Uczeń: 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90.; 3) ocenia społeczne koszty transformacji;

			energetyczna, dyskusja nad zmianami klimatycznymi.	tożsamości kulturowej, zmian zachodzących w Unii Europejskiej, transformacji energetycznej, dyskusji nad zmianami klimatycznymi.	
5.	Polska w Europie i na świecie	1	Sytuacja międzynarodowa Polski Rozpad RWPG i UW Relacje z sąsiednimi państwami Droga Polski do Unii Europejskiej Polacy wobec przystąpienia do UE Polska w strukturach NATO Działania Polskich Sił Zbrojnych w NATO Współpraca regionalna (Grupa Wyszehradzka) Stosunki bilateralne z sąsiadami	LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI wieku. Uczeń: 1) przedstawia proces rozpadu Układu Warszawskiego i odzyskiwania suwerenności przez Polskę; 2) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997, wyjaśnia ich międzynarodowe uwarunkowania; 3) wyjaśnia kontrowersje wokół problemu dekomunizacji i lustracji, porównuje rozwiązanie tych kwestii u naszych sąsiadów (Czechosłowacja, Niemcy); 4) ocenia proces transformacji ustrojowej i gospodarczej; 5) charakteryzuje i ocenia polską politykę zagraniczną, w tym przystąpienie Polski do NATO i do Unii Europejskiej, współpracę regionalną na przykładzie Grupy Wyszehradzkiej (V4) oraz relacji Polski z Ukrainą i państwami bałtyckimi; 6) ocenia znaczenie i skutki katastrofy smoleńskiej 10 kwietnia 2010 roku dla państwa polskiego; 7) charakteryzuje główne przemiany kulturowe, polityczne, społeczne i gospodarcze w Polsce w drugiej dekadzie XXI wieku, ze szczególnym uwzględnieniem: kryzysu demograficznego, kwestii zachowania tożsamości kulturowej, zmian zachodzących w Unii Europejskiej, transformacji energetycznej, dyskusji nad zmianami klimatycznymi.	LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI wieku. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90.; 2) charakteryzuje polityczne spory o kształt wolnej Polski; 3) ocenia społeczne koszty transformacji; 4) charakteryzuje stosunki Polski z państwami sąsiednimi.
6.	Lekcja powtórzeniowa,	2			

-

	sprawdzian i omówienie sprawdzianu				
--	---	--	--	--	--

V. Procedury osiągania szczegółowych celów edukacyjnych

W pracy szkolnej wykorzystywane są różnorodne techniki nauczania. Najważniejszą jest ich skuteczność oraz dostosowanie do określonego środowiska uczniowskiego. Aby zainteresować młodzież wykładanym przedmiotem, pomóc jej w zrozumieniu omawianej tematyki, warto zastosować podczas zajęć metody dydaktyczne. Ich wybór zależy od treści kształcenia, celów lekcji oraz zainteresowań samego nauczyciela. Obok nadal popularnych metod klasycznych (wykład, rozmowa nauczająca) pedagodzy coraz chętniej posługują się metodami aktywizującymi, takimi jak burza mózgów, debata „za” i „przeciw”, metaplan.

Wykład

Metoda ta polega na słownym przekazaniu przez nauczyciela nowych wiadomości. Wykład rozwija sprawność myślową ucznia, uczygo sporządzania notatki oraz selekcji informacji. Metodę tę wykorzystuje się w celu przedstawienia uczniom ważnych treści, wyjaśnienia pojęć lub podsumowania zagadnień. Prezentowany materiał opatruje się własnym komentarzem. Przed przystąpieniem do wykładu należy wyjaśnić uczniom cel zajęć oraz podać plan wypowiedzi. Wiadomości, które uczniowie powinni zanotować, warto podkreślić i powtórzyć. Trzeba pamiętać, że w trakcie wykładu poziom skupienia słuchaczy zmienia się – największy jest w pierwszych minutach, następnie spada, aby podnieść się pod koniec zajęć. Dlatego dobrze zacząć wypowiedź odanego ty lub postawienia kontrowersyjnej tezy. W trakcie wykładu można stosować różne środki dydaktyczne, np. mapy, reprodukcje, materiały dźwiękowe, filmy. Kończąc wykład, należy dokonać skrótowego przypomnienia najważniejszych informacji, ponieważ podsumowanie, podobnie jak wstęp, najłatwiej zapada uczniom w pamięć. Wykład powinien zmieścić się w zaplanowanym czasie. Istnieje wiele rodzajów wykładów, np.:

- ▶ wykład organizacyjny – zwany inaczej wprowadzającym, stosuje się na początku roku szkolnego,
- ▶ wykład informacyjny – polega na przekazaniu uczniom materiału, którego nie mają w podręczniku, lub też rozszerzeniu treści podręcznika,
- ▶ wykład analityczny – ma cel przeprowadzenia analizy faktu lub procesu historycznego,
- ▶ wykład syntetyczny – służy podsumowaniu materiału, utrwaleniu i systematyzacji wiadomości.

Rozmowa nauczająca

Rozmowa nauczająca zalicza się do tzw. metod tradycyjnych. Jej istota to dialog nauczyciela z klasą. Warunkiem skutecznego zastosowania tej metody jest posiadanie przez uczniów określonych wiadomości na dany temat. Prowadzący poprzez umiejętne zadawanie pytań uzyskuje od klasy pożądaną odpowiedź. Taką rozmową uczymy porządkowania i oceniania własnej wiedzy oraz wyciągania wniosków. Uczeń zdobywa także umiejętność swobodnego i poprawnego posługiwania się językiem ojczystym, przygotowuje się do wystąpień publicznych. Podczas rozmowy nauczającej wykorzystuje się różnego rodzaju pytania, np.:

- ▶ przygotowawcze,
- ▶ przypominające i porządkujące informacje, które uczniowie już zdobyli,

- ▶ naprowadzające – nakierowujące uczniów ku prawidłowym odpowiedziom,
- ▶ podsumowujące – ukazujące uczniom rezultaty ich pracy, które pozwolą na formułowanie sądów i wniosków,
- ▶ kontrolne – sprawdzające stopień przyswojenia przez uczniów wiadomości i umiejętności.

Ważne jest również, aby pytania zostały sformułowane jasno, zrozumiale oraz jednoznacznie. Nauczyciel, pracując tą metodą, udziela głośko każdemu zgłaszającemu się uczniowi. Powinien zwracać uwagę nie tylko na poziom merytoryczny wypowiedzi, ale także na poprawność językową.

Burza mózgów

To metoda pracy w grupie pozwalająca zebrać wiele pomysłów w celu rozwiązania określonego zadania. Uaktywnia indywidualne możliwości twórcze uczniów w sposób spontaniczny. Charakter włącza do aktywnej pracy tych, którzy w innym przypadku pozostaliby bierni. Metoda ta zwiększa kreatywność młodzieży, uczy poprawnego formułowania wypowiedzi oraz słuchania innych. Na wyznaczonych zajęciach nauczyciel przedstawia zagadnienie oraz zasady pracy na lekcji. Uczniowie zgłaszają pomysły rozwiązania podanego problemu. Nie należy ich krytykować ani oceniać. Wszystkie propozycje są zapisywane w widocznym miejscu. Po zakończeniu sesji omawia się poszczególne hipotezy. Można również przeprowadzić głosowanie i wybrać kilka propozycji, a następnie przydzielić grupy uczniów do opracowania danej kwestii.

Debata „za” i „przeciw”

Zadaniem uczniów biorących udział w debacie „za” i „przeciw” jest sformułowanie argumentów, które przekonałyby rozmówców mających inne zdanie do zmiany swoich poglądów. Za pośrednictwem tej metody młodzież uczy się prezentacji swojego stanowiska. Debata przygotowuje do rozwiązywania problemów w sposób twórczy i rozwija proces myślenia. Zmusza do poszukiwania argumentów za tezą, z którą uczeń się nie zgadza. W ten sposób ma on okazję spojrzeć na podaną kwestię z dwóch różnych punktów widzenia. Pracę tą metodą należy zacząć od dokładnego określenia przedmiotu dyskusji. Następnie dzieli się klasę na dwie grupy i ustala czas trwania ćwiczenia. Wnioski wypływające z debaty warto zapisywać na planszach lub tablicy. Nauczyciel powinien zachęcać uczniów do aktywności i umożliwić wypowiedzenie się wszystkim osobom. Po zakończeniu debaty należy ją podsumować i ocenić wartość zastosowanych przez młodzież argumentów.

Metaplan

Istotą tej metody jest sposób prowadzenia dyskusji, który pozwala na rozwiązywanie trudnych problemów. Uczniowie analizują podane zagadnienie według określonego porządku. Metaplan uczy wyrażania i uzasadniania swojego zdania oraz akceptowania opinii i poglądów innych. Pracując tą metodą, uczniowie w pierwszej kolejności odpowiadają na pytania: „Jak było?” i „Jak być powinno?”. W ten sposób prezentują wydarzenie historyczne, dokonują jego oceny oraz starają się stworzyć opis właściwej, ich zdaniem, sytuacji. Następnie zastanawiają się nad przyczynami zaistnienia określonego zdarzenia i ustalają odpowiedź na pytanie: „Dlaczego nie było tak, jak być powinno?”. W dalszej części zadania uczestnicy zajęć formułują wniosek prowadzącego do rozstrzygnięcia omawianej kwestii. Wszystkie rozważania zapisywane są na odpowiednio przygotowanym schemacie. Na zakończenie ćwiczenia nauczyciel ocenia aktywność uczniów i merytoryczne przygotowanie do dyskusji.

Pracazeźródlehistorycznym

Metoda ta umożliwia zaprezentowanie uczniowi warsztatu pracy historyka, a także sposobów zdobywania informacji o przeszłości. Uczy czytania tekstu ze zrozumieniem, rozbudza zainteresowania historyczne, motywuje do wysiłku intelektualnego. Uczeń uświadamia sobie, że do pełnego zrozumienia tekstu potrzeba najszerszej wiedzy. Ta sytuacja prowadzi do zwiększenia samodzielności młodego człowieka poprzez motywowanie go do zdobywania wiadomości z wykorzystaniem różnych środków dydaktycznych. Nauczyciel, pracując tą metodą, powinien starannie zaplanować lekcję. Na początku uczeń czyta tekst lub dokładnie przygląda się ilustracji. Warto zacząć od określenia rodzaju źródła historycznego. Następnie analizuje się jego wiarygodność. Prowadzący zadaje pytania o autora i ewentualnego adresatę dokumentu, o cel i okoliczności jego powstania, o możliwości nieskrępowanej wypowiedzi twórcy. Należy także zwrócić uwagę na to, kiedy źródło powstało. W dalszej kolejności przeprowadza się szczegółową analizę informacji zawartych w opracowywanych materiałach. Jeżeli w tekście widnieją nieznane pojęcia, zadaniem uczniów jest wyjaśnienie ich znaczenia. Uczeń powinien umieć nie tylko wskazywać fakty, lecz także odróżnić je od opinii i ocen. Należy również zwrócić uwagę na umiejętność selekcji wydarzeń, ich hierarchizacji, porównania z innymi źródłami i interpretacji.

Dyskusja punktowana

Dyskusja punktowana pozwala na sprawdzenie wiedzy uczniów w czasie zorganizowanej wymiany poglądów na określony temat. Uczniowie w trakcie dyskusji kształtują umiejętność poprawnego posługiwania się językiem polskim, przygotowując się do wypowiedzi publicznych oraz prezentacji własnych poglądów. Uczą się również twórczego rozwiązywania problemów, uwzględniania zdania innych i wykorzystywania zdobytej wiedzy w praktyce. Dopracowaną metodą należy utworzyć dwie kilkusobowe grupy. Nauczyciel określa temat i zastrzega dyskusji, omawia zasady oraz system oceniania uczniów. Punkty przydzielane są za podanie odpowiednich argumentów lub za trafne merytorycznie komentarze do wypowiedzi przeciwników. Odejmuje się je natomiast za niewłaściwe odpowiedzi oraz nieadekwatne do zaistniałej sytuacji zachowanie uczniów. Nauczyciel w trakcie dyskusji zajmuje biernie stanowisko – obserwuje zachowania i słucha wypowiedzi uczniów. Po zakończeniu zadania podsumowuje zajęcia oraz ocenia udział poszczególnych uczestników dyskusji.

Portfolio

Polega na gromadzeniu (np. w teczkach) materiałów dokumentujących pracę uczniów nad określonym tematem. Metoda zachęca do planowania i organizowania nauki, pomaga w podejmowaniu indywidualnych decyzji i twórczym rozwiązywaniu problemów. Sprzyja pogłębieniu zainteresowań oraz zachęca do poszukiwania, porządkowania i wykorzystywania wiadomości z różnych źródeł. Warto pamiętać, aby wybrany do opracowania temat pozwalał na łączenie wiedzy i umiejętność zdobywanych w ramach nauczania innych przedmiotów szkolnych. Nauczyciel określa rodzaj materiałów, które posłużą do realizacji zadania oraz czas potrzebny na ich zgromadzenie i posegregowanie. Należy także precyzyjnie ustalić zasady oceniania. Stworzone przez uczniów portfolio można wykorzystać na jednej lub kilku lekcjach, mogą również posłużyć do zorganizowania klasowej (lub szkolnej) wystawy. Oceniając pracę, nauczyciel powinien zwrócić uwagę nie tylko na jej poziom merytoryczny, lecz także na zaangażowanie ucznia, wybór źródeł informacji oraz estetykę wykonania.

Wycieczka

Jest to metoda nauczania pozwalająca uczniom na zapoznanie się z zabytkami, muzeami, miejscami związanymi z ważnymi wydarzeniami historycznymi. Dzięki niej młodzież pogłębia swoje zainteresowania i rozbudza potrzebę zdobywania wiedzy. Zastosowanie tej metody wymaga precyzyjnego zaplanowania działań. Należy wyraźnie określić cel wycieczki oraz opracować jej plan. Warto również przydzielić uczniom związane z wyprawą zadania. Mogą przygotować np. krótkie referaty na temat historii poznawanego regionu, głównych stylów architektonicznych, biografii osób związanych z miejscem wycieczki. Uczniowie mogą zaprezentować zdobyte informacje przed wyprawą, podczas dojazdu do celu lub w trakcie zwiedzania. Trzeba zwrócić uwagę, aby program wycieczki nie był przeładowany materiałem informacyjnym lub nie powodował nadmiernego wysiłku fizycznego. Po powrocie z wyjazdu należy uporządkować zdobyte wiadomości i przeprowadzić utrwalające je zajęcia. Notatki, fotografie, rysunki stworzone podczas realizacji zadania można wykorzystać w trakcie składania gazetki klasowej lub umieścić na stronie internetowej szkoły. Warto również ocenić zaangażowanie poszczególnych osób w wykonywanie ćwiczeń.

List przykładowych pytań, które można wykorzystać podczas zwiedzania konkretnego obiektu:

- ▶ Jaką nazwę nosi dany zabytek?
- ▶ Kiedy powstał ten obiekt? Kto był jego twórcą?
- ▶ Jakie były okoliczności powstania budowli? Jakie wydarzenia i postaci historyczne są związane z tym zabytkiem?
- ▶ Jak styl architektoniczny reprezentuje poznany obiekt?
- ▶ Jak wygląda jego wnętrze?
- ▶ Czym charakteryzuje się otoczenie i zewnętrzna strona budowli?
- ▶ W jakim stanie obecnie jest poznany zabytek?

VI. Proponowane formy kontroli oraz metody oceny osiągnięć uczniów

Ocenianie jest integralną częścią procesu nauczania. Musi być systematyczne i dokładne. Wewnątrzszkolne ocenianie polega na rozpoznaniu przez nauczyciela poziomu oraz postępów w opanowywaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych. Pozwala na wystawienie uczniowi oceny oraz przekazanie informacji o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych. Podczas oceniania nie należy podkreślać wyłącznie braków w wiedzy lub umiejętnościach ucznia. Ocena powinna mieć działanie konstruktywne – warto dzielić uczniowi dodatkowych wyjaśnień, dać czas na nadrobienie zaległości, a następnie dokonać ponownej kontroli. Ponadto ocenianie dostarcza nauczycielowi informacji na temat efektywności stosowanych przez niego metod i środków nauczania oraz form pracy. Pozwala na ich ewentualną weryfikację w zależności od poziomu ucznia lub całego zespołu klasowego.

Ocenianie na lekcjach historii powinno uwzględniać wewnątrzszkolny system oceniania. Przy wystawianiu oceny nauczyciel zwraca uwagę na szereg elementów, takich jak: – wiedza faktograficzna ujęta w programie nauczania (tj. suma posiadanych przez ucznia wiadomości i gotowość do ich odtworzenia z pamięci),

- ▶ umiejętności intelektualne,
- ▶ współpracę w zespole,

- ▶ organizowanie procesu uczenia się,
- ▶ stosowanie zdobytych na lekcjach innych przedmiotów wiadomości i umiejętności,
- ▶ aktywność uczniów na zajęciach, w pracy poza lekcyjną i poza szkolną.

Na każdym poziomie edukacyjnym przed rozpoczęciem nauki należy wspólnie z uczniami omówić, jakiego oczekiwane efekty pracy oraz przedstawić kryteria oceniania. W praktyce stosuje się dwa sposoby oceniania wewnątrzszkolnego:

- ▶ bieżące – realizowane na kolejnych lekcjach. Ocenianie to motywuje do systematycznej pracy, sprzyja utrwalaniu wiadomości i umiejętności, pozwala obserwować postępy w rozwoju ucznia. Systematyczna kontrola zapobiega powstawaniu luk w wiadomościach oraz deformacjom w umiejętnościach, np. w rozumieniu procesu historycznego;
- ▶ okresowe – semestralne i roczne.

Poniżej zaproponowano zakresy wymagań dla poszczególnych ocen szkolnych.

Ocena celująca (6)	Uczeń posiada rozległą wiedzę historyczną, świadczącą o uzdolnieniach humanistycznych, doskonale interpretuje źródła historyczne, wykorzystaniem kontekstu epoki buduje złożoną i problemową narrację historyczną, jest bardzo aktywny na lekcji i wykonuje dodatkowe zadania, uczestniczy oraz osiąga sukcesy w szkolnych i pozaszkolnych konkursach i olimpiadach.
Ocena bardzo dobra (5)	Uczeń opanował wiadomości i umiejętności objęte podstawą programową, wykazuje zainteresowanie przedmiotem, wykorzystuje różne źródła wiedzy, interpretuje trudne źródła historyczne, buduje dojrzałą narrację historyczną opartą na gruntownej wiedzy i łączeniu wydarzeń w logiczny ciąg przyczynowo-skutkowy, jest aktywny na lekcji oraz uczestniczy w szkolnych i pozaszkolnych konkursach i olimpiadach.
Ocena dobra (4)	Uczeń ma niewielkie braki w zakresie wiedzy; umiejscawia w czasie i przestrzeni wydarzenia i procesy historyczne, poprawnie rozwiązuje zadania o pewnym stopniu trudności wymagające opanowania umiejętności przewidzianych w podstawie programowej, jest aktywny podczas zajęć lekcyjnych.
Ocena dostateczna (3)	Uczeń wykazuje przeciętne opanowanie materiału przewidzianego programem, wiedza jest wyrywkowa i fragmentaryczna, słabo łączy wydarzenia w ciąg przyczynowo-skutkowy, przy pomocy nauczyciela poprawnie wykonuje zadania, samodzielnie interpretuje łatwe źródła, buduje krótką narrację historyczną.
Ocena dopuszczająca (2)	Uczeń wykazuje spore luki w wiadomościach objętych programem, ale jest w stanie je uzupełnić, przy pomocy nauczyciela wykonuje zadania związane z umiejętnościami określonymi w podstawie programowej, jest mało aktywny na lekcji.
Ocena niedostateczna (1)	Luki w wiadomościach posiadanych przez ucznia są trudne do uzupełnienia, uczeń notorycznie nie przygotowuje się do lekcji, nie rozumie i nie potrafi wykonać prostych zadań nawet przy pomocy nauczyciela; odznacza się brakiem systematyczności i chęcią do nauki oraz biernością na lekcji.

Istnieje wiele metod pozyskiwania informacji o poziomie osiągnięć edukacyjnych ucznia. Stosowanie różnorodnych form kontroli pozwala na większe zobiektywizowanie oceny.

Wypowiedź ustna

Metoda przydatna zarówno na początku zajęć, kiedy w ramach nawiązania do tematu nauczyciel sprawdza poziom opanowania dotychczasowej wiedzy, jak również na końcu lekcji – gdy kontroluje, w jakim stopniu uczniowie przyswoili nowy materiał. Pytać można ochotników, co sprzyja docenieniu aktywności poszczególnych członków zespołu klasowego lub wybrane osoby, aby zmotywowali do systematycznej pracy każdego ucznia. Z wypowiedzi ustnych korzystasz szczególnie często w trakcie realizacji ćwiczeń za pomocą metod aktywizujących (np. dyskusja panelowa). Dzięki tej formie monitoruje się poziom wiedzy faktograficznej, rozumowanie przyczynowo-skutkowe, sposób wypowiedzi, umiejętność porównywania i analizowania oraz współpracy w grupie itp.

Test dydaktyczny

Test jest popularną metodą sprawdzania wiedzy. Może być zastosowany do wstępnej diagnozy osiągnięć ucznia, bieżącego kontrolowania przebiegu nauki lub pomiarów okresowych (semestralnych albo rocznych). Opracowanie testu wymaga dokładnej analizy treści kształcenia z uwzględnieniem wszystkich celów i poziomów wymagań. Nie może on ograniczać się tylko do oceny stopnia opanowania materiału faktograficznego. Dobrze zredagowany pozwala także na sprawdzenie umiejętności ucznia. Co ważne, egzamin maturalny w znacznej mierze oparty jest właśnie na zdolności rozwiązywania testu. Podkreślić jednak należy, że za pomocą testów nie można skontrolować wszystkich celów dydaktycznych. Ta forma oceniania nie może być zatem jedyną metodą weryfikacji wiadomości ucznia.

Rodzaje zadań testowych:

- ▶ pytania otwarte, w których uczeń sam formułuje odpowiedź, np.: krótka odpowiedź, pytania z luką;
- ▶ pytania zamknięte, w których odpowiedzi są już podane i uczeń ma za zadanie wskazanie prawidłowej, np.: wielokrotnego wyboru z jedną odpowiedzią prawidłową, wielokrotnego wyboru z jedną odpowiedzią fałszywą, wielokrotnego wyboru z mienną liczbą prawidłowych odpowiedzi, prawda / fałsz, dobieranie, klasyfikowanie, porządkowanie.

Sprawdzian

Służy sprawdzeniu poziomu opanowania osiągnięć edukacyjnych ucznia poprzez pracę opisową. Tak jak test, powinien kontrolować wiedzę oraz umiejętności, a oprócz pytań o znajomość faktografii zawierać np. zadania opisowe lub fragmenty tekstów do interpretacji.

Praca pisemna

Praca pisemna sprawdzająca wiedzę i umiejętności uczniów na lekcjach historii może występować w różnej postaci, np.: referatu, rozprawki, sprawozdania. Preferuje się te formy, które wymagają selekcji materiału, porównywania, dostrzegania różnic i podobieństw oraz związków przyczynowo-skutkowych. Temat pracy powinien być sprecyzowany i dawać uczniowi możliwość przedstawienia własnej oceny oraz wniosków. Nauczyciel, czytając pracę, zwraca uwagę na zgodność treści z tematem, odpowiednią formę literacką, poprawność językową, stopień opanowania

faktografii przez ucznia oraz jego umiejętności historyczne. Uczeń poprzez ocenę otrzymuje informacje, jakich elementów nie uwzględnił w swoim tekście, co było nieistotne, a także które części zostały uznane przez nauczyciela za poprawne i dobrze opracowane. Ze względu na egzamin maturalny zaleca się, aby uczniowie pisali prace w formie rozprawki.

Prezentacja

Uczniowie, omawiając wskazane zagadnienie, są oceniani według wcześniej podanych przez nauczyciela kryteriów. Są nimi: poziom merytoryczny, zakres wykorzystywanych materiałów, umiejętność prezentacji, wizualizacja, zainteresowanie uczestników, wykorzystanie czasu. Dzięki tej formie można ocenić pracę całej grupy lub pojedynczych osób. Jednocześnie nauczyciel może dostrzec indywidualne zainteresowania lub umiejętności uczniów, np. muzyczne, aktorskie.

Portfolio

Zgromadzone przez uczniów materiały pozwalają nauczycielowi na uzyskanie informacji o poziomie wiedzy oraz umiejętności poszukiwania i selekcji wiadomości poszczególnych osób. Jeżeli proces zbierania materiałów jest bieżąco kontrolowany, można sprawdzić np. systematyczność pracy, dostrzec doskonalenie umiejętności myślenia historycznego. Portfolio obrazuje indywidualny wysiłek ucznia w procesie uczenia się.

VII. Bibliografia

Dydaktyka historii

- Aktywizacja uczniów w nauczaniu historii, red. A. Zielecki, Rzeszów 1989.
- M. Bieniek, *Dydaktyka historii*. Wybrane zagadnienia, Olsztyn 2007.
- E. Biłos, *Regionalizm kreatywny w nowoczesnej szkole*, Częstochowa 1998.
- M. Bloch, *Pochwała historii, czyli o zawodzie historyka*, Warszawa 1960.
- T. Buksiński, *Interpretacja źródeł historycznych*, Warszawa 1992.
- M. Dąbrowa, B. Meisner, *Lekcje historii w auliach Krakowa*, Kraków 1988.
- K. Denek, *Wycieczki w nowoczesnej szkole*, Poznań 1997.
- Dydaktyka historii jako dyscyplina akademicka w obliczu wyzwań współczesności*, red. L. Kudło, C. Nowarski, Kraków 2008.
- M. Dymkowski, *Między psychologią a historią*, Warszawa 2000.
- A. Dziedzic, W. E. Kozłowska, *Dramat lekcji historii*, Warszawa 1999.
- Edukacja historyczna i obywatelska w szkolnictwie ponadgimnazjalnym*, red. G. Pańko, Toruń 2003.
- Edukacja regionalna. Przewodnik dla nauczyciela*, praca zbiorowa, Warszawa 2001.
- Edukacja w procesie integracji europejskiej*, red. H. Konopko, Białystok 2003.
- M. Kujawska, *Problemy współczesnej edukacji historycznej*, Poznań 2001.
- W. Kula, *Wokół historii*, Warszawa 1988.
- T. Łepkowski, *Przeszłość minioną i teraźniejszość*, Warszawa 1980.
- T. Maresz, *Wpływ tekstów źródłowych na rozwój myślenia historycznego uczniów*, teoria i praktyka, Bydgoszcz 2004.
- J. Maternicki, C. Majorek, A. Suchoński, *Dydaktyka historii*, Warszawa 1993.
- J. Maternicki, *Teoretyczne i metodologiczne podstawy dydaktyki historii*, Warszawa 1990.
- J. Mizgalski, *Mapa historyczna w dydaktyce*, Częstochowa 2002.
- P. Mulkowski, *Lekcje historii z tekstem źródłowym*, Toruń 2000.

–

Multimedia w edukacji historycznej, red. S. Roszak, M. Strzelecka, A. Wieczorek, Toruń 2007.

Muzeum w nauczaniu historii, red. A. Zielecki, Rzeszów 1989.

B. Niemierko, *Ocenianie szkolne bez tajemnic*, Warszawa 2002.

K. Pomian, *Przeszłość jak przedmiot wiedzy*, Warszawa 1992.

S. Roszak, E. Chorąży, D. Konieczka-Śliwińska, *Edukacja historyczna w szkole: teoria i praktyka*, Warszawa 2008.

T. Słowikowski, *Metodyka nauczania historii*, Warszawa 1975.

K. Szelańska, *Odkupiona badaczka, czyli jak uczyć się historii*, Warszawa 1997.

J. Tazbirowa, *Źródła historycznego nauczania szkolnego*, Warszawa 1971.

J. Topolski, *Teoria wiedzy historycznej*, Poznań 1982.

P. Unger, *Muzeum w nauczaniu historii*, Warszawa 1988.

Współczesna dydaktyka historii. Zarys encyklopedyczny dla nauczycieli i studentów, red. J. Maternicki, Warszawa 2004.

A. Zielecki, *Mapa w nauczaniu historii*, Warszawa 1984.

A. Zielecki, *Środki dydaktyczne w nauczaniu – uczeniu się historii*, Rzeszów 1978.

A. Zielecki, *Wprowadzenie do dydaktyki historii*, Kraków 2014.

Źródła w edukacji historycznej, red. S. Roszak, M. Strzelecka, A. Wieczorek, Toruń 2006.

Starożytny Wschód

D. Arnaud, *Starożytny Bliski Wschód*, Warszawa 1982.

M. Bielecki, *Zapomniany świat Sumerów*, Warszawa 1966.

C. W. Ceram, *Bogowie, groby i uczeni*, Warszawa 2011.

J. E. S. Edwards, *Piramidy Egiptu*, Warszawa 1995.

J. Kieniewicz, *Historia Indii*, Wrocław 1980.

K. A. Kitchen, *Ramzes Wielki i jego czasy*, Warszawa 2002.

M. J. Künstler, *Mitologia chińska*, Warszawa 1981.

A. Lemaire, *Dzieje biblijnego Izraela*, Poznań 1998.

J. Meuszyński, *Odkrywanie Mezopotamii*, Warszawa 1977.

K. Michałowski, *Nietylko piramidy*, Warszawa 1974.

K. Myśliwiec, *Święte znaki Egiptu*, Warszawa 1992.

S. Moscati, *Świat Fenicjan*, Warszawa 1971.

A. T. Olmstead, *Dzieje imperium perskiego*, Warszawa 1973.

G. Rachet, *Słownik cywilizacji egipskiej*, Katowice 1994.

A. Robinson, *Szyfr Egiptu. Jean-François Champollion i hieroglify*, Warszawa 2016.

W. Rodziński, *Historia Chin*, Wrocław 1974.

G. Roux, *Mezopotamia*, tłum. B. Kowalska, J. Kozłowska, Warszawa 1998.

H. W. S. Saggs, *Wielkość i upadek Babilonu*, Warszawa 1973.

A. Siliotti, *Egipt: świątynie, ludzie, bogowie*, Warszawa 1994.

H. Shanks, *Starożytny Izrael*, Warszawa 1994.

M. Stępień, *Kodeks Hammurabiego*, Warszawa 1996.

I. Tattersall, *Dzieje człowieka od jego początków do IV tysiąclecia p.n.e.*, Warszawa 2010.

Starożytna Grecja

M. I. Bernhard, *Sztuka grecka*, Warszawa 1981.

I. Biezuńska-Małowist, *Niewolnictwo*, Warszawa 1987.

P. Cartledge, *Spartanie – świat wojowników*, Warszawa 2005.

P. Connolly, H. Dodget, *Antyczne miasta*, Warszawa 1998.

–

E.Dąbrowa, *Gaugamela 331 p.n.e.*, Warszawa 1988.
M.Finley, *Polityka w świecie starożytnym*, Kraków 2000.
R.Flaceliere, *Życie codzienne w Grecji czasów Peryklesa*, Warszawa 1985.
P.Green, *Aleksander Wielki*, Warszawa 2010.
P.Grimal, *Słownik mitologii greckiej i rzymskiej*, Wrocław 1990.
N.G.L.Hammond, *Dzieje Grecji*, Warszawa 1994.
N.G.L.Hammond, *Starożytna Macedonia*, Warszawa 1999.
M.H.Hansen, *Demokracja ateńska w czasach Demostenesa*, Warszawa 1999.
M.H.Hansen, *Polis. Wprowadzenie do dziejów greckiego miasta-państwa*, Warszawa 2011.
B.J.Kemp, *Starożytny Egipt. Anatomia cywilizacji*, Warszawa 2009.
A.Krawczuk, *Perykles i Aspazja*, Wrocław 1967.
A.Krawczuk, *Sprawa Alkibiadesa*, Warszawa 1996.
R.Kulesza, *Aleksander Wielki*, Warszawa 2009.
R.Kulesza, *Antyczna Hellada. Szkice z dziejów starożytnych Greków*, Warszawa 2013.
R.Kulesza, *Ateńskie Perykles*, Warszawa 1991.
R.Kulesza, *Maraton*, Warszawa 2005.
R.Kulesza, *Sparta V–IV w.p.n.e.*, Warszawa 2003.
R.Kulesza, *Wojna peloponeska*, Warszawa 2006.
G.Lach, *Salamina – Plateje 480–479 p.n.e.*, Warszawa 2010.
G.Lach, *Wyprawa sycylijska 415–413 p.n.e.*, Warszawa 2007.
W.Lengauer, *Starożytna Grecja od okresu archaicznego do klasycznego*, Warszawa 1999.
W.Lengauer, *Religijność starożytnych Greków*, Warszawa 1994.
J.V.Luce, *Homer i epoka heroiczna*, Warszawa 1987.
T.Łoposzko, *Tajemnice starożytnej żeglugi*, Gdańsk 1977.
T.Łoposzko, *Starożytne bitwy morskie*, Gdańsk 1992.
E.Makowiecka, *Sztuka Grecji*, Warszawa 2006.
W.Markowska, *Mity Greków i Rzymian*, Warszawa 1984.
M.J.Olbrycht, *Aleksander i świat irański*, Rzeszów 2004.
J.Parandowski, *Mitologia*, Warszawa 1990.
N.Sekunda, *Bitwa pod Maratonem 490 p.n.e.*, Poznań 2009.
S.Sprawski, M.Pawlak, *Cywilizacja starożytna*, Kraków 2005.
S.Stabryła, *Historia literatury starożytnej Grecji i Rzymu*, Wrocław 2002.
A.Świderkówna, *Hellada królów*, Warszawa 1996.
F.W.Walbank, *Świat hellenistyczny*, Warszawa 2003.
J.Warry, *Armie świata antycznego*, Warszawa 1995.

Starożytny Rzym

G.Alfoldy, *Historia społeczeństwa starożytnego Rzymu*, Poznań 1992.
I.Biezuńska-Małowist, *Kobiety antyku*, Warszawa 1993.
P.Brown, *Świat późnego antyku*, Warszawa 1991.
A.Cameron, *Późne cesarstwo rzymskie*, Warszawa 2002.
J.Ciechanowicz, *Rzym, ludzie i budowle*, Warszawa 1987.
P.Connolly, *Historia armii rzymskiej*, Warszawa 1992,
D.Gazda, *Wojny domowe w Imperium Rzymskim*, Warszawa 2011.
M.Grant, *Gladiatorzy*, Wrocław 1980.
P.Heather, *Upadek Cesarstwa Rzymskiego*, Poznań 2006.
M.Jacynowska, *Dzieje Imperium Romanum*, Warszawa 1995.

–

M.Jaczynowska, *Religie świata rzymskiego*, Warszawa 1990.
M.Jaczynowska, M.Pawlak, *Starożytny Rzym*, Warszawa 2008.
K.Kęciek, *Dzieje Kartagińczyków*, Warszawa 2003.
A.Krawczuk, *Cesarz August*, Wrocław 1973.
A.Krawczuk, *Poczet cesarzy rzymskich*, Warszawa 1999.
T.Łoposzko, *Historia społeczna republikańskiego Rzymu*, Warszawa 1987.
A.Łukaszewicz, *Kleopatra. Ostatni król starożytnego Egiptu*, Warszawa 2005.
A.Niemirowski, *Etruskowie*, Łódź 1990.
P.Rochala, *Powstanie Spartakusa 73–71 r.p.n.e.*, Warszawa 2009.
M.Simon, *Cywilizacja wczesnego chrześcijaństwa*, t.1–2, Warszawa 1992.
D.Słapek, *Gladiatorzy i polityka*, Wrocław 1995.
P.Southern, *Oktawian August*, tłum.D.Kozińska, Warszawa 2003.
S.Stabryła, *Historia literatury starożytnej Grecji i Rzymu*, Wrocław 2002.
S.Stabryła, *Starożytny Rzym*, Warszawa 1992.
J.Strzelczyk, *Goci. Rzeczywistość i legenda*, Warszawa 1984.
J.Vogt, *Upadek Rzymu*, Warszawa 1993.
E.Wipszycka, *Kościół w świecie późnego antyku*, Warszawa 1994.
E.Wipszycka, *O starożytność polemicznie*, Warszawa 1994.
J.Warry, *Armie świata antycznego*, Warszawa 1995.
A.Ziółkowski, *Rzym ostatnich królów*, Poznań 1999.

Średniowiecze

K.Baczkowski, *Rady Kallimacha*, Warszawa 1989.
R.F.Barkowski, *Budziszyn 1002–1018*, Warszawa 2018.
J.Besala, *Jagiellonowie*, Warszawa 2006.
M. Biskup, G. Labuda, *Dzieje zakonu krzyżackiego w Prusach. Gospodarka – społeczeństwo – państwo – ideologia*, Gdańsk 1987.
M.Biskup, *Wojna trzynastoletnia*, Warszawa 1990.
M.Bloch, *Społeczeństwo feudalne*, Warszawa 1981.
R.A.Brown, *Historia Normanów*, Warszawa–Gdańsk 2003.
R.Browning, *Justyniani Teodora*, Warszawa 1996.
R.Browning, *Cesarstwo bizantyjskie*, Warszawa 1997.
Człowiek średniowiecza, red.J.LeGoff, Warszawa–Gdańsk 1996.
M.Gaudefroy-Demombynes, *Narodziny islamu*, Warszawa 1988.
J.Gies, F.Gies, *Życie w średniowiecznym mieście*, Warszawa 2018.
J.Gies, F.Gies, *Życie w średniowiecznej wsi*, Warszawa 2018.
J.LeGoff, *Kultura średniowiecznej Europy*, Warszawa–Gdańsk 2002.
T.Grudziński, *Bolesław Śmiały–Szczodry i biskup Stanisław*, Warszawa 1982.
A.Gurewicz, *Wyprawy wikingów*, Warszawa 1969.
G.Faber, *Merowingowie i Karolingowie*, Warszawa 1994.
D.Hay, *Europa w XIV–XV wieku*, Warszawa 2001.
J.Haldon, *Bizancjum. Zarys dziejów*, Warszawa 2006.
A.Jureczko, *Testament Krzywoustego*, Warszawa 1988.
R.McKitterick, *Królestwa Karolingów 751–987*, Warszawa 2018.
J. Kłoczowski, *Młodsza Europa. Europa Środkowo-Wschodnia w kręgu cywilizacji chrześcijańskiej średniowiecza*, Warszawa 1998.
M.D.Knowles, D.Obolensky, *Historia Kościoła 600–1500*, Warszawa 1988.

–

S.Kałużyński, *Dawni Mongołowie*, Warszawa 1983.
 F.Kiryk, *Wielki król i jego następcy*, Warszawa 1992.
 J.Krzyżaniakowa, J.Ochmański, *Władysław Jagiełło*, Wrocław 1990.
 S.Kuczyński, *Wielka Wojna z zakonem krzyżackim w latach 1409–1411*, Warszawa 1987.
Kultura Polski średniowiecznej X–XIII w., red. J.Dowiat, Warszawa 1985.
Kultura Polski średniowiecznej XIV–XV w., red. B.Geremek, Warszawa 1997.
 G.Labuda, *Mieszko I*, Wrocław 2006.
 G.Labuda, *Państwo pierwszych Piastów*, Warszawa 1989.
 M.Lambert, *Średniowieczne herezje. Od reformy gregoriańskiej po reformację*, Gdańsk 2002. Ph. Line, *Wikingowie: wojownicy północy*, Warszawa 2016.
 H.E.Mayer, *Historia wypraw krzyżowych*, Kraków 2008.
 K.Modzelewski, *Chłopi w monarchii wczesnopiastowskiej*, Wrocław 1987.
 J.H.Mundy, *Europa średniowieczna 1150–1309*, Warszawa 2001.
 B.Nowacki, *Przemysław II*, Poznań 1995.
 B.Nowaczyk, *Chojnice 1454, Świecino 1462*, Warszawa 2010.
 R.Podhorodecki, *Kulikowe Pole 1380*, Warszawa 1986.
 R.Pernaud, *Kobieta w czasach katedr*, Katowice 2009.
Polska dzielnicowa i zjednoczona. Państwo – społeczeństwo – kultura, red. A. Gieysztor, Warszawa 1972.
Polska pierwszych Piastów. Państwo – społeczeństwo – kultura, red. T.Manteuffel, Warszawa 1968.
 J.Powierski, *Kryzys rządów Bolesława Śmiałego*, Gdańsk 1992.
 M.Rodinson, *Mahomet*, Warszawa 1991.
 M.Rożek, *Wcieniuk katedr i zamków*, Warszawa 1988.
 S.Runciman, *Upadek Konstantynopola 1454*, Warszawa 1968.
 P.Urbańczyk, *Mieszko Pierwszy Tajemniczy*, Toruń 2013.
 W.Uruszczak, *Państwo pierwszych Jagiellonów*, Warszawa 1999.
 H.Samsonowicz, *Łokietkowe czasy*, Warszawa 1989.
Schyłek średniowiecznej Europy, red. H.Samsonowicz, Warszawa 2003.
 J.Strzelczyk, *Otton I Wielki*, Poznań 2017.
 J.Strzelczyk, *Od Prastłowi do Polaków*, Warszawa 1987.
 J.Strzelczyk, *Bolesław Chrobry*, Poznań 2003.
 W.Swoboda, *Warna 1444*, Warszawa 1999.
 Z.Váňa, *Świat dawnych Słowian*, Warszawa 1985.
 S.Weinfurter, *Niemcy w średniowieczu 500–1500*, Warszawa 2010.
 E.W.Wies, *Cesarz Henryk IV. Canossa i walka o panowanie nad światem*, Warszawa 2000.
 J.Wyrozumski, *Kazimierz Wielki*, Wrocław 1982.
 J.Wyrozumski, *Pierścień Kingi*, Warszawa 1999.
 S.Zakrzewski, *Bolesław Chrobry Wielki*, Kraków 2006.
 B.Zientara, *Henryk Brodaty i jego czasy*, Warszawa 1975.
 B.Zientara, *Świt narodów europejskich*, Warszawa 1985.

Nowożytność

Z.Anusik, *Gustaw II Adolf*, Wrocław 2009.
 J.Baszkiewicz, *Maksymilian Robespierre*, Wrocław 1976.
 J.Baszkiewicz, *Richelieu*, Warszawa 1984.
 J.Besala, *Stefan Batory*, Warszawa 1992.
 R.Bielecki, *Somo Sierra 1808*, Warszawa 1989.

- R. Bielecki, *Wielka Armia*, Warszawa 1995.
- M. Bogucka M., *Anna Jagiellonka*, Wrocław 2009.
- M. Bogucka, *Bona Sforza*, Wrocław 1998.
- T. Cegielski, Ł. Kądziela, *Rozbiory Polski 1772–1793–1795*, Warszawa 1990.
- J. Ciechowski, A. Szulczyński, *Husaria*, Warszawa 1977.
- E. Cieślak, *Stanisław Leszczyński*, Wrocław 1994.
- S. Cynarski, *Zygmunt August*, Wrocław 1988.
- W. Czapliński, *Władysław IV Wjegyoczasy*, Warszawa 1972, Kraków 2008.
- D. Czersk, *Dymitr Samozwaniec*, Wrocław 2004.
- Człowiek baroku*, red. R. Villari, Warszawa 2001.
- Człowiek oświecenia*, red. M. Vovelle, Warszawa 2001.
- P. Drózd, *Orsza 1514*, Warszawa 2000.
- M. K. Dziewanowski, *Lord Wellington. Pogromca Napoleona*, Warszawa 1997.
- Europa i świat w dobie napoleońskiej*, Warszawa 1977.
- J. Feldmann, *Stanisław Leszczyński*, Warszawa 1984.
- J. T. Flexner, *Washington*, Warszawa 1990.
- Z. Góralski, *Maria Teresa*, Wrocław 1995.
- B. Grochulska, *Małe państwo wielkich nadziei*, Warszawa 1987.
- S. Grzybowski, *Elżbieta Wielka*, Wrocław 1984.
- S. Grzybowski, *Henryk Walezy*, Warszawa 1985.
- J. Huizinga, *Kultura XVII-wiecznej Holandii*, Kraków 2008.
- J. Kaczmarszyk, *Bohdan Chmielnicki*, Wrocław 1988.
- H. Kamen, *Imperium hiszpańskie. Dzieje rozkwitu i upadku*, Warszawa 2008.
- E. Koczorowski, *Oliwa 1627*, Warszawa 2002.
- M. Kukiel, *Wojna 1812*, Poznań 1999.
- J. Łojek, *Konstytucja 3 maja*, Lublin 1981.
- S. Leśniewski, *Jan Zamoyski. Hetman i polityk*, Warszawa 2008.
- J. Maciejewski, *Dylematy wolności. Zmierzcha sarmatyzmu i początki oświecenia w Polsce*, Warszawa 1994.
- J. Maciszewski, *Szlachta polska i jej państwo*, Warszawa 1969.
- W. Magdziarz, *Ludwik XIV*, Wrocław 1991.
- K. Mrozowska, *By Polaków zrobić obywatelami*, Kraków 1993.
- M. Müller, *Rozbiory Polski*, Poznań 2005.
- S. Ochmann-Staniszevska, *Dynastia Wazów w Polsce*, Warszawa 2006.
- L. Podhorodecki, *Jan Karol Chodkiewicz*, Warszawa 1982.
- L. Podhorodecki, *Wazowie w Polsce*, Warszawa 1985.
- I. Rusinowa, *Saratoga–Yorktown 1777–1781*, Warszawa 1984.
- S. Salmonowicz, *Fryderyk II*, Wrocław 1981.
- W. Serczyk, *Katarzyna II*, Wrocław 1975.
- W. Serczyk, *Nadalekiej Ukrainie. Dzieje Kozaczyzny do 1648 r.*, Warszawa 2008.
- W. Serczyk, *Piotr I Wielki*, Wrocław 1973.
- J. Staszewski, *August II Mocny*, Wrocław 1998.
- J. Staszewski, *August III Sas*, Wrocław 1989.
- A. Sucheni-Grabowska, *Zygmunt August król Polski i wielki książę litewski 1520–1562*, Warszawa 1996.
- B. Szyndler, *Kościuszko*, Warszawa 1991.
- J. Tazbir, *Kultura szlachecka w Polsce. Rozkwit–upadek–relikty*, Warszawa 1983.

J. Tazbir, *Wpogonią Europą*, Warszawa 1998.
J. M. Todd, *Marcin Luter*, Warszawa 1983.
R. Tomicki, *Tenochtitlan 1521*, Warszawa 1884.
H. Wisner, *Władysław IV Waza*, Wrocław 1995.
H. Wisner, *Zygmunt III Waza*, Wrocław 1991.
Z. Wojciechowski, *Zygmunt Stary*, Warszawa 1979.
Z. Wójcik, *Jan Kazimierz Waza*, Wrocław 1997.
Z. Wójcik, *Jan Sobieski 1626–1696*, Warszawa 1983.
A. Zahorski, *Naczelnik wsukmanie*, Kraków 1990.
A. Zahorski, *Napoleon*, Warszawa 1982.
A. Zahorski, *Spóro Stanisława Augusta*, Warszawa 1988.
K. Zienkowska, *Stanisław August Poniatowski*, Wrocław 1998.
Z. Żygulski, *Hetmani Rzeczypospolitej*, Kraków 1994.

XIX wiek

A. Bartnicki, *Konflikty kolonialne 1869–1939*, Warszawa 1972.
H. Batowski, *Rozpad Austro-Węgier*, Kraków 1982.
I. Berlin, *Karol Marks*, Warszawa 1999.
J. W. Borejsza, *Piękny wiek XIX*, Warszawa 1984.
L. W. Bruce, *Mikołaj I*, Warszawa 1988.
J. Buszko, *Galicja 1859–1914. Polski Piemont?*, Warszawa 1989.
A. Chwalba, *Samobójstwo Europy. Wielka wojna 1914–1918*, Kraków 2014.
M. Czaplinski, *Niemiecka polityka kolonialna*, Poznań 1992.
K. Dziewanowski, *Brzeźnięta łowców*, Warszawa 1989.
Europa i świat w epoce restauracji, romantyzmu i rewolucji 1815–1849, red. W. Zajewski, t. 1–2, Warszawa 1991.
J. Feldman, *Bismarck Polska*, Warszawa 1980.
A. Garlicki, *Józef Piłsudski 1867–1935*, Warszawa 1988.
S. Grodziski, *Franciszek Józef*, Wrocław 1978.
K. Groniowski, *Uwłaszczenie chłopów w Polsce*, Warszawa 1976.
F. Hartau, *Metternich*, Warszawa 1996.
F. Hartau, *Wilhelm II*, Warszawa 1992.
W. Jakóbczyk, *Przetwórcą Warty 1815–1914*, Warszawa 1988.
M. Janion, M., Żmigrodzka, *Romantyzm i historia*, Warszawa 1978.
S. Kalembka, *Wielka Emigracja 1831–1863*, Toruń 2003.
S. Kalembka, *Wiosna Ludów w Europie*, Warszawa 1991.
T. Kemp, *Industrializacja XIX w Europie*, Warszawa–Wrocław 1991.
S. Kieniewicz, *Powstania styczniowe*, Warszawa 1982.
S. Kieniewicz, A. Zahorski, W. Zajewski, *Trzy powstania narodowe*, Warszawa 1992.
I. Koberdowa, *Pierwsza Międzynarodówka 1846–1870: sukcesy i problemy*, Warszawa 1987.
L. Korusiewicz, *Wojna secesyjna 1860–1865*, Warszawa 1985.
E. Kowecka, *W salonie i w kuchni*, Poznań 2008.
E. Kozłowski, M. Wrzosek, *Historia obojczyka 1795–1939*, Warszawa 1984.
G. Kucharczyk, *Kulturkampf. Walka Berlin z katolicyzmem 1846–1918*, Warszawa 2009.
J. Kucharzewski, *Odbicie doczerwonego caratu*, Warszawa 1991.
W. Leśniewski, *Wojna burska 1899–1902*, Warszawa 2001.
W. Lipiński, *Walka o broń na niepodległość Polski w latach 1905–1918*, Warszawa 1990.

- T. Łepkowski, *Polska – narodzinynowoczesnegonarodu (1764–1870)*, Warszawa 1970.
- T. Łepkowski, *Powstanielistopadowe*, Warszawa 1987.
- J. Łojek, *Szansepowstanielistopadowego: rozważaniahistoryczne*, Warszawa 1986.
- T. Łubieński, *Bięsięczy niebić? Opolskichpowstaniach*, Kraków 1989.
- M. Misztal, *KrólowaWiktoria*, Wrocław 2010.
- J. Myśliński, *Swobody, fabrykiziem!*, Warszawa 1988.
- T. Nałęcz, *PolskaOrganizacjaWojskowa1914–1918*, Wrocław 1984.
- A. Notkowski, *LudwikWaryński*, Wrocław 1989.
- J. Pajewski, *Odbudowapaństwa polskiego1914–1918*, Warszawa 1985.
- J. Pajewski, *Pierwszawojna światowa1914–1918*, Warszawa 1998.
- PolskaXIXwieku: państwo, społeczeństwo, kultura*, red. S. Kieniewicz, Warszawa 1986.
- Powstanielistopadowe1830–1831: dziejewewnętrzne, militaria. Europawobecpowstania*, red. W. Zajewski, Warszawa 1990.
- Powstaniestyczniowe1863–1864. Wrzenie, bój, Europa, wizje*, red. S. Kalembka, Warszawa 1990.
- F. Ramotowska, *Narodzinytajemnegopaństwa polskiego1859–1862*, Warszawa 1990.
- M. Rozbicki, *Narodzinynarodu. HistoriaStanówZjednoczonychdo1861roku*, Warszawa 1991.
- T. Schramm, *WygraćPolskę1914–1918*, Warszawa 1989.
- J. Skowronek, *AdamJerzyCzartoryski1770–1861*, Warszawa 1994.
- P. Szlanta, *WilhelmII. OstatnizHohenzollernów*, Warszawa 2015.
- W. Tokarz, *SprzysiężenieWysockiegoiNocListopadowa*, Warszawa 1980.
- L. Trzeciakowski, *OttovonBismarck*, Wrocław 2009.
- L. Trzeciakowski, *Podpruskimzaborem1850–1918*, Warszawa 1973.
- B. Tuchman, *Sierpniowesalwy*, Warszawa 1988.
- H. Wereszycki, *PodberłemHabsburgów. Zagadnienianarodowościowe*, Wrocław 1986.
- D. Wołkogonow, *Lenin*, Warszawa 1994.
- T. Wituch, *Garibaldi*, Warszawa 1983.
- M. Wrzosek, *Polskiczynzbrojny podczas pierwszej wojny światowej*, Warszawa 1990.
- W. Zajewski, *Powstanielistopadowe1830–1831*, Warszawa 1998.
- M. Zgórniak, *ZaWaszqiNaszqwolność*, Warszawa 1987.

XX wiek

- W. Anders, *KłęskaHitlerawRosji1941–1945*, Londyn 1997.
- Atlas polskiego podziemia niepodległościowego1944–1956*, Warszawa–Lublin 2007.
- H. Batowski, *Europazmierzakuprzepaści*, Warszawa 1989.
- A. Beevor, *Drugawojna światowa*, Kraków 2013.
- J. W. Borejsza, *Szkołynienawiści: historiafaszyzmóweuropejskich1919–1945*, Wrocław 2000.
- Z. Brzeziński, *Wielkiebankructwo. Narodzinyizmierzch komunizmu w XX wieku*, Paryż 1990.
- A. Bullock, *Studiumtyranii*, Warszawa 1989.
- J. Ciechanowski, *Powstaniewarszawskie*, Warszawa 1984.
- A. Chojnowski, *Piłsudczycy u władzy. Dzieje Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem*, Wrocław 1986.
- C. Chlebowski, *Wachlarz*, Warszawa 1983.
- Czarna księga komunizmu*, Warszawa 1999.
- N. Davies, *Orzełbiały, czerwona gwiazda. Wojnapolsko-bolszewicka1919–1920*, Kraków 1997.
- W. Dmochowski, *Wietnam. Wojnabezwycięzców*, Kraków 1991.
- A. Dudek, *PierwszelataIII Rzeczypospolitej1989–1995*, Kraków 1997.
- A. Dudek, *PRLbez makijażu*, Kraków 2008.

- E. Duraczyński, *Rząd polski w wychodźstwie 1939–1944*, Warszawa 1993.
- W. J. Dziak, *Kim Ir Sen. Dzieło i polityczna wizja*, Warszawa 2000.
- J. Eisler, *Czterdzieści pięć lat, które wstrząsnęły Polską. Historia polityczna PRL*, Warszawa 2018.
- J. Eisler, *Marzec 1968*, Warszawa 1991.
- J. Eisler, *Grudzień 1970*, Warszawa 1995.
- A. Friszke, *Polska Gierka*, Warszawa 1995.
- A. Garlicki, *Przewrót majowy*, Warszawa 1978.
- A. Garlicki, *Józef Piłsudski 1867–1935*, Warszawa 1988.
- A. Garlicki, *Stalinizm*, Warszawa 1994.
- H. Hein-Kircher, *Kult Piłsudskiego i jego znaczenie dla Państwa Polskiego 1926–1939*, Warszawa 2008.
- J. Holzer, *„Solidarność” 1980–1981*, Warszawa 1989.
- T. Jurga, *Obrona Polski 1939*, Warszawa 1990.
- K. Kawalec, *Roman Dmowski 1864–1939*, Wrocław 2002.
- M. Kamiński, M. Zacharias, *Polityka zagraniczna II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1987.
- J. Karski, *Wielkie mocarstwo wobec Polski 1919–1945*, Warszawa 1992.
- K. Kersten, *Narodziny systemu władzy*, Warszawa 1990.
- K. Kersten, *Polacy–Żydzi–Komuniści*, Warszawa 1992.
- S. Korboński, *Polskie państwo podziemne*, Bydgoszcz 1991.
- P. Kozłowski, *Zygmunt Sztyndler, Łupaszko 1910–1951*, Warszawa 2011.
- J. Krasuski, *Europa Zachodnia po II wojnie światowej–dzieje polityczne*, Poznań 1990.
- J. Kuroń, J. Żakowski J., *PRL dla początkujących*, Wrocław 1997.
- Z. Landau, *Polska Gomułki*, Warszawa 1995.
- Z. Landau, J. Tomaszewski, *Druga Rzeczpospolita. Gospodarka, społeczeństwo, miejsce w świecie*, Warszawa 1977.
- C. Łuczak, *Polska i Polacy w II wojnie światowej*, Poznań 1993.
- M. R. Marrus, *Holocaust*, Warszawa 1993.
- M. Mikeln, *Stalin*, Warszawa 1990.
- S. Nowak, *Oddziały wyklętych*, Warszawa 2014.
- A. Paczkowski, *Półwieku dziejów Polski 1939–1989*, Warszawa 2000.
- J. Pertek, *Wielkie dni małej floty*, Poznań 1990.
- A. Prażmowska, *Władysław Gomułka*, Warszawa 2016.
- T. Prekkerowa, *Konspiracyjna Rada Pomocy Żydom w Warszawie 1942–1945*, Warszawa 1982.
- S. Rudnicki, *Obóz Narodowo-Radykalny*, Wrocław 1985.
- D. M. Smith, *Mussolini*, Warszawa 1994.
- W. Suleja, *Józef Piłsudski*, Wrocław 1995.
- T. Szarota, *Okupowanej Warszawy dzień powszedni*, Warszawa 1978.
- T. Szarota, *Stefan Rowecki Grot*, Warszawa 1983.
- J. Ślaski, *Polska Walcząca*, Warszawa 1990.
- J. Ślaski, *Żołnierze Wyklęci*, Warszawa 2012.
- R. Terlecki, *Miecz i tarcza komunizmu. Historia aparatu bezpieczeństwa w Polsce 1944–1990*, Kraków 2007.
- R. Terlecki, *„Solidarność”. Dekada nadziei 1980–1989*, Warszawa 2010.
- R. Terrill, *Mao. Biografia*, Warszawa 2001.
- J. Tomaszewski, *Rzeczpospolita wielonarodów*, Warszawa 1985.
- J. Tomicki, *Polska Partia Socjalistyczna*, Warszawa 1983.
- J. Tucholski, *Cichociemni*, Warszawa 1988.

R.Wapiński,*Narodowa Demokracja 1893–1939*, Wrocław 1980.
R.Wapiński,*Roman Dmowski*, Lublin 1989.
R.Werblan,*Stalinizm w Polsce*, Warszawa 1991.
P.Wieczorkiewicz,*Historia polityczna Polski 1935–1945*, Warszawa 2005.
P.Wieczorkiewicz,*Kampania 1939 roku*, Warszawa 2001.
D.Wołkogonow,*Stalin*, t.1–2, Warszawa 1998.
A.Zakrzewski, *Wi*

www.dlanauczyciela.pl
©Copyright by Nowa Era Sp. z o.o.

